

ΜΕΝΕΛΑΟΥ ΜΟΥΣΤΟΥ (ΔΑΦΝΗ)

Α Φ Η Γ Η Σ Ε Ι Σ
Γ Ι Α Τ Ο
Δ Η Μ Ο Κ Ρ Α Τ Ι Κ Ο Σ Τ Ρ Α Τ Ο

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

1 9 5 4

αρ. Εισαγωγής 372

**ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ
ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΣΤΡΑΤΟ**

ΜΕΝΕΛΑΟΥ ΜΟΥΣΤΟΥ — (ΔΑΦΝΗ)

Α Φ Η Γ Η Σ Ε Ι Σ
ΓΙΑ ΤΟ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΣΤΡΑΤΟ

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

1954

Ταξ. αρ
938.774Δ
ΜΟΥ

ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ

Δέν εἶμαι συγγραφέας κι οὔτε ἔχω τέτια ἀξίωση. Συνεπαρ-
μένος ἀπ' τό ἥρωικό μεγαλεῖο τῶν μαχητῶν τοῦ ΔΣΕ, νιώθον-
τας τό καθῆκον ἀπέναντι στό κόμμα καί στό λαό, γράφω αὐτές
τίς γραμμές μέ τή σκέψη πώς θά βοηθήσω σέ κάτι. Ἡ «Νιάλα»
καί τό «Μέσα ἀπό πύρρωο κλοιό» εἶναι ἀληθινές ἱστορίες, λαμ-
πρές σελίδες ἀπ' τή θρυλική ἐποποιία τοῦ ΔΣΕ. Οἱ τοποθεσίες
καί τά περιστατικά εἶναι πραγματικά. Τά ὀνόματα αὐτῶν πού
ζοῦν τά ἀλλάζω ξεπίτηδες. Δέν ὑπάρχει καμιά ὑπερβολή στήν
ἀφήγησή. Ἀντίθετα εἶναι φτωχές οἱ εἰκόνες ἀπό ἀπειρία τῆς πέ-
νας Ἄς κάνουν κι οἱ ἄλλοι τό καθῆκον τους. Ὁ πλούσιος ἀγώ-
νας μας, ὁ αἱματηρός ἀγώνας μας, ὁ σκληρός κι ἀνελέητος πό-
λεμος πού ἔκανε ὁ ΔΣΕ γιά νά λευτερώσει τήν Ἑλλάδα, πρέπει
νά μαδεντεῖ παντοῦ. Ὅμως ἔτσι θά μαδεντεῖ. Ὅταν ὁ καθένας
εἶτε συγγραφέας εἶναι εἶτε ὄχι, γράφει αὐτά πού ἔζησε, εἶτε τοῦ
ἀφηγήθηκαν ἄλλοι. Αὐτό εἶναι σήμερα ἓνα σοβαρό καθῆκον. Ἄς
τό ξεπληρώσει ὁ καθένας ὅπως μπορεῖ καλύτερα.

ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΜΟΥΣΤΟΣ—(ΔΑΦΝΗΣ)

ΝΙΑ ΛΑ

Στό δρόμο Παλιόκαστρο-Βλάσδο ένα κάρο κυλάει
ἀργά-ἀργά κι οί ρόδες του τρίζουν λές κι εἶναι ἔτοι-
μες νά κομματιαστοῦν. Ὁ καροτσέρης, ἕνας ἀσπρομάλ-
λης γεροντάκος, μέ παχύ μουστάκι στριμμένο ἀνεμίζει
κάθε λίγο τό καμτσίκι του πάνω ἀπ' τό κεφάλι τοῦ
ἀλόγου κι ὄλο φωνάζει:

—“Ἄντε ντορή μου. Ἄντε, ἀκόμα λίγο, καί φτά-
σαμε. Καί θά σέ βάλω στό τριφύλλι.

Καί τό ἄλογο σά νά καταλαβαίνει τή λιχουδιά
παίρνει κουράγιο καί τρέχει πύο γρήγορα, ἐνῶ οί ρό-
δες τρίζουνε δαιμονισμένα. Κάπου-κάπου ὁ γεροντάκος
παίρνει τή στροφή τοῦ τραγουδιοῦ:

Κλείσαν οί σράτες τοῦ Μωριᾶ

Κλείσαν καί τά Δερβένιχ...

Μά κοντανασαίνει, δέν ἔχει κουράγιο νά τό συνε-
χίσει καί τ' ἀφήνει στή μέση. Ποιός ξέρει τί νά τοῦ
θυμίζει τοῦτο τό τραγούδι πού τόσο τ' ἀγαπάει. Για-
τί κάθε φορά πού σταματάει, ἀναστενάζει ἀπ' τά βά-
θια τῆς ψυχῆς του καί συλλογιέται. Τό ἄλογο κοντέ-
νει τό βῆμα του σά νιώθει πώς δέν τοῦ τραβᾶει κα-
νένας τά χαλινάρια. Ὑστερα ὁ γέρος πετάγεται, ξανε-
μίζει τό καμτσίκι καί ξαναφωνάζει:

—“Ἄντε ντορή μου. Κουράγιο καί φτάσαμε στό παχνί.

Μόλις ζύγωσε στό γιοφύρι τράβηξε τά χαλινάρια
καί τ' ἄλογο σταμάτησε. “Εβγαλε ἀπ' τήν τσέπη του
τήν καπνοσακούλα. Τή στιγμή ὅμως πού πῆγε νά γε-
μίσει τό τσιμπούκι του, πετάχτηκε σά ζεματισμένος.

—Βρέ, μουρμούρισε. Κι ἐγώ χασομεράω;

Ἔπιασε τὰ χαλινάρια καί σφύριξε τό καμτσίκι.

—Ἄντε ντορή μου! Γρήγορα. Ἄντε καί θά σοῦ δόσω διπλό τριφύλλι. Πιό γρήγορα νά φτάσουμε στόν τόπο μας!

Τ' ἄλογο ζορισμένο ἀπ' τῖς ἀπανωτές καμτσικιές ἄρχισε νά τρέχει μέ καλπασμό στό δημόσιο. Τά πέταλα ἔβγαζαν φωτιές χτυπώντας στό στρωμένο δρόμο.

—Πιό γρήγορα, ἔκανε ὁ γέρος καθώς τόν τραμπάλιζε τό σκραβλιασμένο παλιόκαρο. Πάει καί τό τραγούδι, πᾶνε καί οἱ συλλογισμοί.

Κάποτε ἔφτασε κοντά στίς θέσεις μας. Ἡ διμοιρία μας ἔκανε κείνη τήν ὥρα καθαριότητα ὀπλισμοῦ. Ὁ διμοιρίτης σάν ἀγνάντεψε τό γέρο καροτσέρη κατέβηκε ἀπ' τό ὕψωματάκι, πού ἦταν ἡ διμοιρία, στή δημοσιά καί τόν περίμενε. Εἶχανε, ὅπως ἔλεγε, παλιές φιλίες καί συχνά ἀπ' τήν πόλη μας μᾶς ἔφερεν τσιγάρα, καί ἄλλα μικροπράγματα πού χρειαζόμασταν.

Καλό γεροντάκι. Μᾶς ἀγαποῦσε πολύ, ἐμᾶς τούς ἀντάρτες, γιὰτί κι αὐτός ἔκανε παλιότερα σ' ἀνταρτικά γιά τή Λευτεριά τῆς Πατρίδας. Εἶχε καί γιό ἐλασίτη πού τώρα βρίσκονταν στή φυλακή.

—Καλῶς τό μπαρμπα-Σταμάτη, ἀκούστηκε πρόσχαρη ἡ φωνή τοῦ διμοιρίτη μας.

—Γειά σας, παιδιά, φώναξε ὁ γέροντας καί τό πρόσωπό του φωτίστηκε ἀπό ἓνα φαρδύ καί γκαρδιακό χαμόγελο.

—Τί χαμπέρια παπού;

—Ὅλο καλά, παιδιά μου. Κι ἔβγαλε ἀπ' τό τσιμπούκι του, τινάζοντας τόν καπνό ἓνα μικρό, λεπτό, τσαλακωμένο χαρτάκι.

«Ὁ ἐχθρός ἐτοιμάζεται γιά ἐκκαθαριστικές ἐπιχειρήσεις. Ἀπό Κερδίτσα μιά συμπληρωμένη ταξιαρχία. Θέλουν νά ξεσηκώσουν τό πεσμένο ἠθικό τῶν μαγύρων. Πάρτε τὰ μέτρα σας».

—Χμ! μουρμούρισε ὁ διμοιρίτης διαβάζοντας τό σημείωμα. Ἄς δοκιμάσουν καί τὰ λέμε. Ἄλλο τί μᾶς ἔφερες μπαρμπα-Σταμάτη; Ξέρεις εἴμαστε χαρμάνι γιά τσιγαράκι.

—Σας έχω δυό κούτες παιδιά μου, απάντησε ό παπούς και τράβηξε απ' τό κάρο τό λαχταριστό δώρο τών συντρόφων απ' τήν πόλη.

Ύστερα αποχαιρέτησε μέ μιά κίνηση όλους μας, τράβηξε ξανά τά χαλινά κι αλαφρωμένος συνέχισε άργά τώρα τό δρόμο του για τό χωριό. Πίσω μας είναι τό χωριό του τό Βλάσδο, δέκα λεφτά από δώ. Σέ μιά πλαγιά τά σπίτια σκαρφαλωμένα τό ένα πάνω στ' άλλο λές για ν' άγναντεύουν οι χωριανοί τόν άπέραντο Θεσσαλικό κάμπο.

Ό διμοιρίτης ξαναδιάβασε τό σημείωμα και σταμάτησε στή φράση: «Πάρτε τά μέτρα σας». Τί μέτρα; Έστειλε τό χαρτί μέ έκτακτο σύνδεσμο στή διοίκηση του τάγματος, στό Νιοχώρι. Τό τάγμα μας κρατούσε τά ψηλώματα του Βουνεσιού και της Κεραισιās και τά ριζά του Μεσσηνικόλα και του Βλάσδου. Στά ριζά του Βλάσδου ήταν ή διμοιρία μας. Έτσι τί μέτρα να παίρναμε; Μήπως περιμέναμε να μας στείλουν από πουθενά ενίσχυση ή έφεδρεία; Αυτοί κι αυτοί είμαστε. Ένα τάγμα σε ένα τόσο μεγάλο τομέα. Όστούσο ή εντολή δέν ήταν να κρατήσουμε τά ύψώματα. Τό σχέδιο της διοίκησης έλεγε καθαρά: «Μάτωμα του έχθρου όσο γίνεται πιο πολύ και υποχωρητικό έλιγμό. Μάτωμα χωρίς δικές μας άπολειες». Κάνουμε παρτιζάνικο πόλεμο. Σήμερα θά τόν χτυπούσαμε αϊφνιδιαστικά έδω απ' αυτές τίς θέσεις, αύριο άλλου, ύστερα θά τό στρίβαμε για να του βγούμε ανεπάντεχα στα πλευρά και να τόν τσακίσουμε. Αυτή ήταν ή ταχτική μας. Να ματώνουμε τόν έχθρο, να τόν ζαλίζουμε, να τόν αναγκάζουμε να μήν έχει ποϋ να σταθει. Όσπου να συγκροτηθούν οι ταξιαρχίες και οι μεραρχίες μας. Ύστερα θ' άλλαζε τό σχέδιο δράσης. Θα περνούσαμε σε ταχτικό πόλεμο, σε ταχτική επίθεση για τή λευτεριά. Δυναμώσαμε τά μέτρα έπαγρύπνησης και βάλουμε διπλοσκοπιές.

Έπεσε άργά-άργά ή νύχτα και μας τύλιξε τό

σκοτάδι της. Πέρα μακριά στό βάθος του κάμπου ξεχώριζε σά νησί μέ τά ηλεκτρικά φῶτα της ἤ πόλη, ἡ Καρδίτσα. Μέ τά πλουσιόσπιτα καί τά φτωχά καλύβια. Μέ τούς ασφαλτοστρωμένους δρόμους καί τά σκοτεινά στενοσόκακα. Μέ τά γραφικά ἔξοχικά της καί τά ὑπόγεια μαγέρικα. Μέ τό βασανισμένο μά ἀδάμαστο λαό της, πούδωσε χιλιάδες παλικάρια στόν ΕΛΑΣ κι ἄλλες ἑκατοντάδες στόν καινούργιο στρατό πού δημιουργοῦνταν, στό στρατό μας τό Δημοκρατικό.

Στήν καλύβα μας ἡ φωτιά καίει καί τρίζει ροκανίζοντας τά ξερά ξύλα καί τά κλαδιά κι ἀναδίνοντας φλόγα πού φωτάει τά πρόσωπα. Ὀλόγυρα καθισμένοι οἱ μαχητές τῆς διμοιρίας κουβεντιάζουμε γιά τίς μάχες πού περιμέναμε.

Ξαπλωμένος ὁ Θωμᾶς ὁ Νίκας πλάι στή φωτιά καί κοντά του ὁ ἀχώριστος φίλος του, ὁ Θανάσης Σιάρρας, ἀφουγκράζονται.

—Θά τούς τίς βρέξουμε κι αὐτή τή φορά, λέει μπαίνοντας στή συζήτηση ὁ Θωμᾶς.

—Οὔτε λόγος, τ' ἀποκρίνεται ὁ Γιώργης ὁ Κατσάρης ὁ ὄπλοπολυβολητής τῆς 2ης ὀμάδας. Θά δοῦν τρομάρες πού θά τίς θυμοῦνται σ' ὅλη τή ζωή τους.

—Μόνο νάχουμε τάμάτια μας δεκατέσσερα, προσθέτει ὁ διμοιρίτης. Στό σταυρό νά χτυπᾶμε καί οἰκονομία στίς σφαῖρες, γιατί τίς ἔχουμε λίγες καί μετρημένες.

—Καλά λές, εἶπε ὁ Θωμᾶς καί σάν κάτι νά θυμήθηκε σηκώθηκε καί πῆρε τό σακίδιο μέ τίς σφαῖρες γιά νά τίς δεῖ. Ὁ Θωμᾶς εἶχε μιᾶ συνήθεια. Πάντα πρίν ἀπ' τήν μάχη μέτραγε τίς σφαῖρες του γιά νά ξέρει καί νά κανονίζει πῶς θά τίς ξοδεύει. Τίς μέτρησε λοιπόν μιᾶ-μιᾶ καί γυρίζοντας στόν Κατσάρη εἶπε:

—Κατσάρη! Μοῦ πῆρες τίς σφαῖρες. Δόστες.

—Εἶσαι στά καλά σου Θωμᾶ ἢ θά βάλω τίς φωνές; Ἐγώ νά σοῦ πάρω τίς σφαῖρες;

—Κατσάρη! Χωρίς φασαρίες καί μαλώματα: μοῦ πῆρες τίς σφαῖρες. Νά μοῦ τίς γυρίσεις.

Ὁ Κατσάρης πού ἦταν ἀθῶος καί τόν ἐπνιγε τό δίκιο δέ μποροῦσε ν' ἀνεχτεῖ τέτια προσβολή.

—Δέ σοῦ τίς πῆρα! Νά βρεῖς πού τίς ἔχασες, ἀπάντησε κοφτά καί σοβαρά. Κι ἄλλη φορά μή μοῦ κάνεις ἐμένα τέτιες σκηνές γιατί δέν τίς σηκώνω. Νά προσέχεις τίς σφαῖρες σου καλύτερα γιά νά μήν ἔχουμε χειρότερα!

—Σάν τί ρέ Κατσάρη; μίλα καθαρά! Τί ἐννοεῖς χειρότερα; Μέ φοβερίζεις κι ὄλας; Ἄντε νά δοῦμε.

—Αὐτό πού σοῦ εἶπα! Δέ θέλω νά κάνω ἄλλη συζήτηση.

—Βρέ Θωμᾶ; Πετάχτηκαν οἱ ἄλλοι ἀπό γύρω πού ὡς ἐκείνη τή στιγμή νόμισαν πώς ἀστειεύονται. Στό κάτω-κάτω χρυσάφι δέν εἶναι, καημένο! Σφαῖρες εἶναι. Θά βροῦμε κι ἄλλες.

—Γιά μένα χρυσάφι εἶναι σύντροφοι! Τό χρυσάφι τῆς ζωῆς μας. Θά βροῦμε κι ἄλλες ἀλλά θά στάξουμε αἷμα γιά νά τίς πάρουμε.

—Ναί ἀλλά δέν κάνει νά μαλώνετε. Σύντροφοι εἶστε.

—Δέ μαλώνουμε, συζητᾶμε.

Κι ἀρπάζοντας ἀπ' τό χέρι τό Θανάση θυμωμένος.

—Ποῦ ἔχασες μωρέ τίς σφαῖρες;

—Πουθενά.

—Ἐσύ σέρνεις τό σακίδιο. Ποιός ἄλλος τίς ἔχασε; Ἔ, βρέ Θανάση, Θανάση, ὡς πότε θά σέ δασκαλεύω;

Ὁ Θωμᾶς ὁ Νίκας εἶναι ἓνα ἀμούστακο παλικᾶρι ἴσαμε 23 χρονῶν, μέ ροδοκόκκινα μάγουλα καί πυρρόξανθα μαλλιά. Μέ γαλανά μεγάλα ἐκφραστικά μάτια καί σφιχτά χεῖλια. Σωματώδης, μέ φαρδιούς ὠμους καί γερά μπράτσα. Φτωχός, πάμφτωχος ὁ πατέρας του ἀπ' ἓνα ἀγραφιώτικο χωριό, εἶχε πεθάνει, ὅταν ὁ Θωμᾶς ἦταν δύο χρονῶν, ἀπό σκωληκοειδίτιδα. Οὔτε τόν θυμότανε καθόλου ὁ Θωμᾶς τό γέρο του. Ὅταν ἐνίωσε τόν ἑαυτό του βρέθηκε ἀλυσωμένος ἀπ' τή δυστυχία καί τή φτώχεια. Τότε ἡ μάνα του τόν ἔστειλε σ' ἓναν τσέλιγκα παραγιό γιά νά φυλάγει τά πρόβιατα.

Όρφανό κί παντέρημο τό παιδί, χωρίς προστάτη, πό-
τε νηστικό κί πότε χορτάτο, μεγάλωσε μέσα στά
δάκρυα κί στόν πόνο, μέσ στό παράπονο κί τή θλί-
ψη. Φορές-φορές, όταν τά γιδοπρόβατα ξέφευγαν λίγο
κι έμπαιναν σέ ξένα σπάρτά, έτρωγε ξύλο άπ' τ' άφεν-
τικό κί τό κορμί του μαύριζε. Μέσα του έβραζε ή
όργή κί τό μίσος αλλά τί νάκανε; Ήταν ένα αδύνα-
μο τσοπανάκι στά χέρια τοῦ χοντρονοικοκύρη, τοῦ τσέ-
λιγκα. "Όσπου μιά μέρα, σάν μεγάλωσε κι έγινε κιά άν-
τρας, δέ βόσταξε άλλο. Τσακώθηκε μέ τόν τσέλιγκα
καταμεσήμερο στή στήνη, πάνω στό άρμεγμα. Δάρθη-
καν μέ τίς γκλίτσες κι ό Θωμάς, άφοῦ τόν συγύρισε
γιά καλά άρπαξε τήν κάπα του κί διάβηκε στά βου-
νά. «Άρκετά, είπε, ώς πότε θά σάς περετάω σά δου-
λος; Είμαι άνθρωπος κι εγώ. Δέν είμαι σκύλος, όπως
μοῦ φέρεστε!» Κι ό Θωμάς έγινε άντάρτης γιά νά
βρεῖ τό κλεμμένο δίκιο του.

Άντάμωσε παιδιά άπ' τή Μακεδονία κί τή Ρού-
μηλη, άπ' τή Θεσσαλία κί τήν Ήπειρο. Κι άδερφώ-
θηκε μαζί τους. Κι όλοι τόν άγαποῦσχν στή διμοιρία
γιατί ήτανε σταθερός κί τίμιος, καθαρός σάν τό κρου-
στάλλινο νερό τής βρυσομάνας. Μέ κανέναν δέ γκρίνια-
ζε κι ούτε παραπονιότανε. Είχαμε δέν είχαμε νά φά-
με τό ίδιο τοῦ έκανε. Γεννημένος κί μεγαλωμένος
στή στέρηση ύπόφερε τίς δυσκολίες χωρίς βογγητά,
δίνοντας κουράγιο κί στους άλλους. «Όταν φκιασου-
με δικό μας κράτος, θά τάχουμε όλα», έλεγε μ' ένα
άγαθό χαμόγελο κί τό πίστευε μ' όλη τήν καρδιά
του. Γράμματα λιγοστά ήξερε, ώστόσο είχε μιά δίψα
γιά μάθηση κί διάβαζε. Πάντα διάβαζε, σά δέν είχα-
με μάχες. Διάβαζε τά σοβιετικά διηγήματα μέ πάθος.
Γιά τούς ήρωες τοῦ σοβιετικοῦ στρατοῦ. Γιά τό Μα-
τρόσοφ κί τή Ζώγια κί θαύμαζε τήν άνδρεία κί
τήν τόλμη τους. «Δέ θά γίνω κι εγώ τέτιος;» σκε-
φτόταν. Μ' αὐτή τή σκέψη νυχτοξημέρωνε. Φιλοδοξού-
σε νά μοιάσει σ' όλα του τούς σοβιετικούς πολεμιστές.

Γι' αυτό ή αποψινή σκηνή μέ τίς σφαῖρες, ἔκανε ἐντόπωση σ' ἄλλους τούς ἄντρες τῆς διμοιρίας καί τό σχολίαζε ὁ καθένας μέ τόν τρόπο του.

—Τί τόν ἔπιασε τό Θωμᾶ μέ τίς σφαῖρες, ἔλεγε ἕνας κοντοκιανός νεολαῖος μέ σπιθουράκια στό πρόσωπο. Αὐτός ποτέ δέν ἔκανε τέτιους καυγάδες.

Ἐκείνος καυγάς τοῦ Θωμᾶ εἶχε χαλάσει τό κέφι στή διμοιρία. Πάψανε οἱ κουβέντες καί ξαπλώσαμε. Κοντά στή φωτιά κάθονταν ὁ διμοιρίτης κι ὁ ἐπίτροπος πού διάβαζε ἕνα παλιό καπνισμένο βιβλίο.

—Ἐ, παιδιά, οἱ σύντροφοί μας οἱ Κινέζοι τούς πῆραν κυνηγώντας τούς δικούς τους, τό εἶδατε;

Ἄλλοι πετάχτηκαν πάλι ἀπ' τή θέση τους.

—Ὁ Κόκκινος στρατός τῆς Κίνας προχωρεῖ ἀκράτητος συνέχισε ὁ Δημήτρης, ὁ ἐπίτροπος. Ἄντε παιδιά καί στά δικά μας. Δέ θ' ἀργήσει νά γίνεи καί σέ μᾶς αὐτό τό πανηγύρι. Καί τότε σίγουρα ὁ Θωμᾶς δέ θά μαλώνει γιά τίς σφαῖρες του.

Ἄλλοι γέλασαν. Ὁ πάγος ἔσπασε πάλι. Ἄρχισε γιά δεύτερη φορά τό εὐθυμο κουβεντολόι.

—Καί πότε μέ τό καλό, σύντροφε ἐπίτροπε, θ' ἀρχίσει τό δικό μας πανηγύρι; ρώτησε ἕνας μαχητής.

—Ἐ! αὐτό δέν τό ξέρω. Μά ὄχι ἀργά. Γρήγορα θά πατήσουμε καί στίς πολιτεῖες. Θά τίς λευτερώσουμε καί θά τίς κρατήσουμε μιά γιά πάντα.

—Ποῦ εἶναι ντέ! λέει ὁ Θωμᾶς ἤρεμος τώρα. Πότε θά ροβολήσουμε τόν κατήφορο νά τά μαζέψουμε οἱ μαῦροι, πού τώρα μᾶς κάνουν τόν καμπόσο γιατί ἔχουνε τίς πλάτες τίς ἀμερικάνικες;...

Ἡ φωτιά σιγά-σιγά ὅσο πάει καί σβήνει. Κάποιος τή συμπέει γιά νά φέξει.

—Φτάνει τώρα παιδιά. Κοιμηθεῖτε, ἐπεμβαίνει ὁ διμοιρίτης. Κοιμηθεῖτε νά εἴμαστε ξεκούραστοι. Δέν ξέρουμε τί μᾶς συμβαίνει αὔριο.

Ἀπρίλης. Γλυκοχάραζε. Στόν ὀρίζοντα φάνηκαν οἱ πρῶτες ὀλοκόκκινες ἡλιαχτίδες. Σκόρπισε ἡ καταχνια ποῦχε πέσει ἀποβραδὶς. Τά πουλάκια ἀρχίσανε νά κελαῖδοῦν, νά τιτριζοῦν χαροῦμενα καί νά πηδοῦν ἀπό κλωνάρι σέ κλωνάρι ἀπολαβαίνοντας τήν ἀνοιξητοῦ ἔμπαινε.

Στή δημοσιά Καρδίτσα—Βλάσδο, ἀκούστηκε κάποιον ἀσυνήθιστο βουητό πού πλησίαζε κι ἓνα σύννεφο σκόνες διακρίνονταν κοντά στό Παλιόκαστρο. Ὅλοι ἀνησυχήσαμε. Τί γίνεται; Μήπως ἔρχονται; Στό νοῦ μας εἶχαμε τήν ἐπίθεση πού περιμέναμε, μά δέν τό φανταζόμαστε πῶς θά κινούσανε τόσο γρήγορα.

Ὁ σκοπός ἀνάφερε στό διμοιρίτη πῶς μιά φάλαγγα αὐτοκίνητα ξεμύτισαν ἀπ' τό Παλιόκαστρο πρὸς τό Βλάσδο. Εὐπνήσαν ὅλοι οἱ ἄντρες καί πιάσαμε τίς θέσεις μας. Τό ὕψωμα πού κρατούσαμε ἦταν ἀκριβῶς στήν ἄκρη τῆς δημοσιάς Παλιόκαστρο—Βλάσδου κι ἔβλεπε φάτσα ὅλο τό δρόμο. Γιά πόλεμο ἦταν θαυμάσιο, γιατί μᾶς ἔφερνε τόν ἐχθρό κάτω ἀπό τά πόδια μας.

Ὁ ὄπλοπολυβολητής τῆς 1ης ὀμάδας, ὁ Θωμᾶς ὁ Νίκας σκούνησε τό γεμιστή του πού δέν εἶχε ξυπνήσει ἀκόμα:

—Ἐ, ἀρκετά κοιμήθηκες. Θ' ἀρχίσει τό πανηγύρι καί σύ θά μείνεις ἀπ' ὄξω, φουκαρά μου! ἄστει-εὔτηξε. Κι ὁ ἄλλος ρώτησε μαχμουρλίδικα:

—Τί εἶπες Θωμᾶ;

—Εὐπνα, ἀρχίζει τό πανηγύρι!...

Στό δρόμο φάνηκαν καθαρά τώρα τά ἐχθρικά αὐτοκίνητα. Μιά ὀλόκληρη φάλαγγα. Ἄλλη φάλαγγα προχωράει στό δρόμο Καρδίτσα—Μεσενικόλα—Βουνέσι. Πάνε ἀργά καί μέ κάποια ἀπόσταση γιατί ἔχουνε πολύ πικρή πείρα ἀπ' τοὺς ἀντάρτικους αἰφνιδιασμούς. Μόλις τό πρῶτο αὐτοκίνητο ἔφτασε στό γεφύρι σταμάτησε κι οἱ ἄντρες του κατέβηκαν. Φορτώθηκαν τοὺς γυλιούς καί ἔριξαν στίς πλάτες τά ὄπλα. Πίσω σταμάτησαν

καί τ' ἄλλα αὐτοκίνητα. Μονάχα τέσσερα πού ἦταν στήν οὐρά τῆς φάλαγγας συνέχισαν ὥσπου ἔφτασαν στό γεφύρι κι ἐκεῖνα. Ἐμεῖς παρακολουθοῦσαμε ἀπ' τό παρατηρητήριό μας χωρίς καμμιά ἀνησυχία.

Ἔστερα ἀπό λίγα λεπτά μιά ὁμοβροντία πυροβόλων ἀκούστηκε. Περιμένουμε νά σκάσουνε στό δικό μας ὕψωμα, μά ποῦ. Οἱ ὀβίδες πέφτουν πολύ πίσω μας, στό Τσαρδάκι καί στό Χαλικιάκι. Ἔρχεται δεύτερη μπαταριά, τρίτη, τέταρτη!...

—Ὅλες πᾶνε στό βρόντο.

—Σίγουρα, λέει ὁ διμοιρίτης γελώντας, αὐτή τήν ὥρα θά μεταδίνουν ἀπό δῶ μέ τόν ἀσύρματό τους στήν Καρδίτσα: «Σφυροκοποῦμεν ἀνηλεῶς τάς θέσεις τῶν κατσαπλιάδων. Ἐφρονεύθησαν καί ἐτραυματίσθησαν δεκάδες. Ἐτοιμαζόμεθα δι' ἐπίθεσιν». Κι ἀπό κάτω θά τοὺς στέλνουν συγχαρητήρια καί μπράβο.

Πάνω ἀπό μισή ὥρα κράτησε τοῦτος ὁ βομβαρδισμός στό γάμο τοῦ Καραγκιόζη. Ἔστερα ἓνας λόχος μπουρχντάδες συντάχτηκε καί ξεκίνησε στή δημοσιά χωρίς σοβαρά μέτρα. Περιμένανε τοὺς ἀντάρτες νά τοὺς βροῦνε πάνω ἀπ' τό Βλάσδο, στό Τσαρδάκι καί στό Χαλικιάκι, κι ἔρχονταν ἀνύποπτοι κοντά μας. Κρατᾶμε τήν ἀνάσα μας. Θά ντουφεκούσαμε μόνο μέ διαταγή τοῦ διμοιρίτη. Φτάσανε κοντά, τόσο πού δέ χωράει ἄλλο πιά νά περιμένεις. Βαδίζουνε σά χαζοί, μέ τά ὄπλα στόν ὤμο.

—Φωτιά! φωνάζει ὁ διμοιρίτης μας.

Τρία ὄπλοπολυβόλα, 5-6 αὐτόματα καί 20 ντουφέκια μιλήσανε μαζί τή φλογερή γλώσσα τῆς λευτεριάς. Ὁ ἐχθρός τάχασε, σκόρπισε. Ἄλλοι τρέχουνε νά κρυφτοῦνε στά κλαριά, δεξιά κι ἀριστερά, ἄλλοι πήρανε πίσω τή δημοσιά γιά τό γεφύρι. Οὔτε ἓνας δέν κρατήθηκε στή θέση του. Τό τμήμα σκόρπισε σάν τοῦ λαγοῦ τά παιδιὰ καί στή δημοσιά ἀπόμειναν μερικά κορμιά ἀκίνητα γιά πάντα.

—Νά μείνει ἓνας σκοπός στό ὕψωμα κι οἱ ἄλλοι

νά τραβηχτοῦνε στήν πίσω πλαγιά, διάταξε ὁ διμοιρίτης τίς ομάδες.

Καλυμμένοι ἀπ' τὰ χαμόκλαδα γυρίσαμε στήν ἄλλη πλαγιά πού ἦταν ἀπυρόβλητη. Δέν περάσανε λίγα λεπτά ἀπ' τόν αἰφνιδιασμό καί τό πυροβολικό ἄρχισε τώρα νά χτυπάει ἀγρια τό μικρό ὑψωματάκι μας. Ἀνασκόβεται ἡ γῆς ἀπ' τίς ἐκρήξεις. Χώματα πετάγονται ψηλά μαζί μέ καίμενα κλαριά καί πέτρες. Πνίγηκε στούς καπνοῦς τό λημέρι μας. Πᾶνε, τιναχτήκανε στόν ἄερα τά πρόχειρα γιατάκια πούχαμε κάνει. Μιά ὀβίδα σκάζει κατάκορφα στό ὑψωμα καί φέρνει ἀπάνω μας χώματα καί φύλλα.

Ὁ σκοπός ἀναφέρει:

—Ξεκινήσανε ἀπ' τό γεφύρι ἀκροβολισμένοι. Προχωρᾶνε μέ ἄλματα.

—Ἄς προχωρᾶνε, ἀπαντάει ἀτάραχος ὁ διμοιρίτης. Μόλις φτάσουνε στά 300 μέτρα νά μέ εἰδοποιήσεις.

Καί γυρνώντας στούς ἄντρες τῆς διμοιρίας συμπλήρωσε: Νά εἶστε ἔτοιμοι. Μόλις σταματήσει τή βολή του τό πυροβολικό θά πιάσουμε τίς ἴδιες θέσεις καί στό ψαχνό!...

Οἱ στιγμές περνᾶνε ἀργά, βασανιστικά. Σχεδόν δέν ἀλλάζουμε παρά κάπου-κάπου ἀπό μιά κουβέντα. Σά νά παρακολουθᾶμε νοερά τόν ἐχθρό πού προχωράει νά καταλάβει τίς θέσεις μας.

Τό πυροβολικό σταμάτησε. Πεταχτήκαμε ὅλοι καί συρθήκαμε ὡς τίς θέσεις μας. Εἶναι ἀπό κάτω μας ὁ ἐχθρός καί φαίνεται ἐτοιμάζεται γιά σίγουρη ἔφοδο νομιζοντας πώς δέν ἔμεινε κανένας ἐδῶ πάνω ζωντανός.

Ἀρχίζουμε τίς μπαταριές. Σταματᾶνε. Κλονίζονται λίγο, μά συνέρχονται. Μᾶς ἀπαντᾶνε μέ βροχή ἀπό σφαῖρες. Ἡ μάχη ἀνάβει σκληρή. Ὁ ἐχθρός κινιέται ἀπ' ὅλες τίς μεριές. Θάχει δύναμη πάνω ἀπό ἕνα λόχο. Τούς τσακίζουμε, ἀλλά γρήγορα ξανάρχονται πάνω μας κι ἐμεῖς τούς ὑποδεχόμαστε μέ ἀδιάκοπες ριπές. Βλέπω δίπλα μου τό Θωμᾶ, τόν ὀπλοπολυβο-

λητή, μέ τί πάθος τραβάει τή σκανδάλη. Τό δάχτυλό του δέν τρέμει. Σκοπεύει καί βαραίει στό σταυρό.

—Οικονομία στά πυρομαχικά Θωμά! Τοῦ φωνάζει ὁ διμοιρίτης ἀπ' τό πλάι.

—Μά τί οικονομία; Ἄφου ἔρχονται ἀπάνω μας, θά τοὺς ἀφήσουμε;

—Νά χτυπᾶτε μόνο στό ψαχνό κι ὄχι ἄσκοπα!

—Αὐτό κάνουμε!

Ἡ μάχη συνεχίζεται σκληρή. Ἐχουμε ἓνα νεκρό κι ἓναν ἐλαφρά τραυματία πού δέ δέχεται νά φύγει καί μένει στή θέση του. Πολεμáει ἀδιάκοπα κι αὐτός.

Ἄπότυχε κι αὐτή ἡ προσπάθεια τοῦ ἐχθροῦ.

Ὁ ἥλιος ἀνέβηκε ψηλά στόν οὐρανό καί μᾶς καίει. Ἡ δίψα μᾶς βασανίζει φοβερά. Γιά νά βρεῖς ὅμως νερό πρέπει νά κατεβεῖς στή δημοσιά καί νά τήν περάσεις. Μά ὁ ἐχθρός τήν ἐλέγχει. Θά ὑποφέρουμε καί τή δίψα.

Οἱ ὄρες περνᾶνε χωρίς νά φαίνεται καμιᾶ κίνηση τοῦ ἐχθροῦ. Κάτω ἀπ' τό γεφύρι εἶναι ὅλοι τους συνηγμένοι μᾶ δέν ξεκινᾶνε. Στέκονται ἀναποφάσιστοι. Κάποιος τοὺς μιλάει καί κουνάει νευρικά τά χέρια του. Μά οἱ ὄρες περνᾶνε. Ἦρθε τ' ἀπόγιομα.

Ἄξαφνα τό πυροβολικό τους ἄρχισε νά χτυπάει ξανά μέ μανία τίς θέσεις μας. Ἐμεῖς τό βιολί μας. Ἀποσυρόμαστε, περιμένουμε καί ξανά στίς θέσεις μας. Αὐτή τή φορά ἡ μάχη ἦταν πιό σκληρή. Πέφτουν ἀπάνω μας ἀποφασισμένοι νά πάρουν τό ὕψωμα.

Δέ θά τό πάρουν τώρα. Αὐτή εἶναι ἡ ἀπόφασή μας. Θά τό πληρώσουν ἀκόμα ἀκριβότερα. Καί χτυπᾶμε ἀλύπητα. Τά πυρομαχικά ὅμως λιγοστεύουν, κι ὁ ἐχθρός ὅσο πάει καί ζυγώνει πιό κοντά στή θέση μας. Ἐφτασαν ἀπό κάτω μας κι ἄρχισαν νά σκαρφάζουν στό ὕψωμα.

—Ἄ, ὄχι δά! Δέ θά μᾶς πιάσετε καί ζωντανούς! λέει ὁ διμοιρίτης πεισματωμένος καί πετάει μιά χειροβομβίδα. Τόν ἀκολουθοῦμε ὅλοι, ρίχνουμε ἴσια στά

κεφάλια τους τις χειροβομβίδες. Έχουμε αρκετές. Καίγεται ο τόπος. Κλονίζονται. Καί στο τέλος υποχωρούν πανικόβλητοι.

Πάει κι αυτή ή επίθεσή τους. "Άλλες δυό αποκρούσαμε σέ συνέχειι χωρίς νά αφήσουμε τό ύψωμα. Είχαμε άλλο έναν τραυματία μέ κάταγμα στό χέρι. Πήρε νά βραδιάζει. 'Ο ήλιος έγειρε πιά στίς πλαγιές και σιγά-σιγά χάνονταν πίσω άπ' τόν Κουκουργιάκο. Τί θά γίνονταν;

Τό σούρουπο μās ήρθε διαταγή άπ' τό τάγμα, «νά συμπυκνωθούμε και νά καταλάβουμε θέσεις στό Τσαρδάκι. Συγχαρητήρια, λέει, σ' όλα τά παιδιά τής διμοιρίας».

Άφήσαμε άθόρυβα τό ύψωματάκι πού τόσο κόστισε στόν έχθρό και τραβήξαμε για τις νέες θέσεις. Τώρα άς τόπαιρνε ο έχθρός. Δέ μās χρειάζονταν για τήν ώρα. Έχει ύψωματα τέτια ή πατρίδα για παρτιζάνικο πόλεμο, άλλο καλό. Οι γυλιοί μας όμως άλάφρωσαν. Σφαίρες λίγες. Άποθήκες πουθενά. Είμαστε λιγάκι άσχημα. Μά θά βρούμε, δέν γίνεται. Θά πάρουμε άπ' τόν έχθρό. Άλλωστε αυτός είναι ο δικός μας έφοδιασμός κι οι άποθήκες μας.

Πιάσαμε τις καινούργιες θέσεις, τις οργανώσαμε προσωρινά και ξαπλώσαμε. Είμαστε κατακουρασμένοι άπ' τήν όλοήμερη μάχη και νηστικοί. Η έπιμελητεία μās δέν έχει τίποτα.

Κουκουλώθηκα καλύτερα μέ τήν παλιοχλαίνη μου κι άποκοιμήθηκα σαν ξερός.

Στά χαράματα πέφτουν ντουφεκιές. 'Ο σκοπός μās ξυπνάει. Έχθρός έρχεται στίς θέσεις μας. Μιά ομάδα μας κρατάει τό δεξί άπ' τή δημοσιά άντέρεισμα κι ή άλλη τό άριστερό. Τήν τρίτη τήν κρατάει έφεδρεία ο διμοιρίτης.

—Νά μήν πυραβολήσει κανένας φωνάζει. Θά τούς αφήσουμε νά μπούνε στην τανάλια.

'Ο έχθρός χτυπούσε στόν άέρα άπ' τό φόβο του

γιατί δέν ἤξερε τίς καινούργιες μας θέσεις. Στή δημοσιά μπήκαν οἱ πρῶτοι φαντάροι. Μιλιά ἐμεῖς. Οὔτε φίθυρος. Τούς ἔχουμε μέσα, δέ θά ξεφύγουν οὔτε αὐτή τή φορά. Προχωρᾶνε προφυλαχτικά ὕστερα ἀπ' τό χτεσινό μάθημα καί ρίχνουν στόν ἀέρα. Ἴσως καί νά μᾶς προειδοποιοῦν γιατί ἀνάμεσά τους ὑπάρχουν πολλοί δικοί μας φαντάροι πού εἶναι ἀναποφάσιστοι ἀκόμα. Νάτην, ξεδιπλώνεται ἡ φάλαγγα στή δημοσιά. Μόλις ἡ οὐρά της ἔφτασε στήν κορφή τῆς διάταξής μας ἀρχίζουμε νά βάζουμε μέ παράγγελα. Τούς ἔχουμε σέ τανάλια τώρα καί θά τούς πελεκήσουμε γιά καλά.

—Πῦρ! πῦρ! δικτάζει ὁ διμοιρίτης. Τά πολυβόλα μας κακαρίζουν, ξερά, ἀλύπητα.

—Βαρχᾶτε στό ψαχνό σύντροφοι! Δέν πρέπει νά μείνει κανένας ζωντανός ἀπ' τούς μπουραντάδες.

Μερικοί τεντώθηκαν στό δρόμο, ἄλλοι τραυματίστηκαν καί οὐρλιάζουν φοβερά.

—Ὅχου! πάρτε με συνάδελφοι! Ἐπιδέστε με... Πεθαίνω...

Μά ποιός ἔδινε προσοχή; Ὁ καθένος τους κοιτάζε κείνη τήν ὥρα νά σώσει τό κεφάλι του κι ἄλλος ἄς πεθαίνει. Ἐτσι γινόταν πάντα στό μοναρχοφασιστικό στρατό.

Ὁ ἐχθρός ἔπιασε θέσεις μετά τόν πρῶτο πανικό. Γίνεται σκληρή μάχη. Ἐμεῖς μιά χούφτα κι αὐτοί πάνω ἀπό δύο λόχοι σήμερα.

—Θά μάθετε πῶς χτυπάει ὁ ΔΣ, φωνάζει ἀντρωμένος ὁ ὄπλοπολυβολητής Θωμάς καί μέ τό ὄπλοπολυβόλο του σχηματίζει τό σύνθημα: Δημοκρατικός-στρατός.—Τά, τά, τά, τά, τά, τά, τά.

—Ἀδέρφια, στόν ἀέρα πυροβολᾶμε, μή μᾶς σκοτώνετε! φώναζε ἀπελπισμένος ἕνας φαντάρος. Δικοί σας εἴμαστε!

—Ἀφοῦ εἶστε δικοί μας γιατί δεν ἔρχεστε μαζί μας;

—Φοβούμαστε. Φοβούμαστε μή χαλάσουν τίς φα-
μελιές μας.

—Βαρᾶτε στό ψαχνό, θέριεψε τώρα ὁ διμοιρίτης.
Χτυπᾶμε. Κι αὐτοί χτυπᾶνε καί δέν ὑποχωροῦν.
Κοντεύουν νά τελειώσουν τὰ πυρομαχικά μας. Ἡ στιγ-
μή εἶναι κρίσιμη. Τότε μπαίνει σ' ἐνέργεια τό σχέ-
διο τοῦ διμοιρίτη. Καλεῖ τόν ὀμαδάρχη τῆς ἐφεδρείας
καί τοῦ δίνει ἀποστολή. Νά περάσει καλυμμένος ἀπό
δεξιά, νά παρακάμψει τό Χαλικιάκι καί νά τούς χωθεῖ
ἀπ' τὰ πλευρά. "Ὁμως γρήγορα. "Ὅσο γίνονταν πιό
γρήγορα.

Ἡ ὀμάδα χάθηκε σάν ἀστραπή μέσ στόν πυκνό
λόγγο. Σταματήσαμε τὰ πυρά καί περιμένουμε. Ὁ
ἐχθρός ἀγκιστρώθηκε καλά καί ρίχνει ἀραιά-ἀραιά ἀπό
ἀπό καμιά ριπή. Δέν παρουσιάζει καμιά κίνηση. Μή-
πως κι αὐτός ἐτοιμάζει τίποτα κι ἐμεῖς δέν πήραμε
χαμπάρι; "Ὅλα νά τὰ περιμένεις! Οἱ ὥρες εἶναι πο-
νηρές.

Ἡ ὀμάδα πού πῆγε νά τούς χτυπήσει ἀπ' τὰ
πλευρά ἀργεῖ.

—"Ἐκανα βλακεία, λέει στό διμοιρίτη ὁ Δημή-
τρης ὁ ἐπίτροπος. "Ἐπρεπε νά πάω μαζί μέ τήν ὀμά-
δα. Πῶς δέν τό σκεφτήκαμε καθόλου. Τούς προλαβαί-
νω τώρα λές, ἂν βιαστῶ;

—Ποῦ νά τούς προλάβεις; Μά καί ποῦ νά τούς
βρεῖς μέσα σ' ἓνα τόσο πυκνό δάσος; Αὐτοί πῆραν
δικό τους δρομολόγιο. Ἐκεῖνος ὁ ὀμαδάρχης εἶναι
σάν τό ζαρκάδι, δέν τόν ξέρεις ἐσύ καλά. Κι αὐτά τὰ
μέρη ἐδῶ τά ξέρεи μέ τήν πιθαμή, ἀφοῦ ἐδῶ γεννή-
θηκε καί μεγάλωσε.

—Τότε νάμαστε σίγουροι ὅτι θά τὰ καταφέρει καλά!

—Μήπως ἀμφιβάλλεις;

—"Ὅχι, ἀλλά νά, ἔλεγα γιά καλύτερα ἂν ἦμουν
κι ὁ ἴδιος κοντά του.

"Ἐνας φαντάρος στό δημόσιο ἐτοιμάζεται νά κά-
νει ἄλλα πρὸς τίς θέσεις μας.

—Θά τόν πάρεις ἢ θά τόν πάρω; λέει ὁ διμοι-
ρίτης.

—Θά τόν πάρω. Ἡ σειρά μου εἶναι, ἀπαντάει ὁ
ἐπίτροπος καί σκοπεύει. Ὅλοι παρακολουθοῦνε ἀπό
γύρω. Ὁ ἐπίτροπος σημαδεύει καλά, σπάνια μπορεῖ
νά ἀστοχήσει ἡ σφαῖρα του.

Νάτος σηκώθηκε νά τρέξει ὁ φαντάρος. Πρὶν ν' ἀ-
κουστεῖ τό μπάμ τόν εἶδαμε νά πιάνει μέ τό χέρι τό
στῆθος του, νά κάνει μιά προσπάθεια νά σταθεῖ κι
ὕστερα νά σωριάζεται μπρούμυτα καί νά δαγκώνει τό
χῶμα. Ἡ σφαῖρα τοῦ ἐπιτρόπου δέν πῆγε στά κου-
τουρού.

—Γειά στά χέρια σου ἐπίτροπε! Γειά στά χέρια
σου, φωνάζουν ἐνθουσιασμένοι οἱ μαχητές ἀπ' τό ἀν-
τέρισμα.

—Νά ἔτσι νά σημαδεύετε, στήν καρδιά, τούς ἀπαν-
τάει γελαστός ὁ ἐπίτροπος. Καί νά μὴν καίτε στά
χαμένα τίς σφαῖρες. Μπάμ καί κάτω στή γῆ. Νά μὴν
ξανατολμάει ἄλλος νά σηκώνεται. Νά τόν τρώει ὁ φό-
βος ὅτι θά βρεῖ τήν ἴδια τύχη.

Τά πυρά τοῦ ἐχθροῦ δυναμώνουν. Ἐτοιμάζεται
γιά καινούργια ἐπίθεση.

Ξάφνου ἀπ' τ' ἀριστερά πού κατέχει ἡ ομάδα τοῦ
Παντελῆ ἀκούγονται ριπές. Μιά ἐχθρική διμοιρία πάει
νά μᾶς κόψει. Δέ χασομερδεύει ὁ Θωμᾶς. Στρίβει τό
ὄπλοπολυβόλο του κι ἀρχίζει τίς μπαταριές.

—Ἡ ὑπόλοιπη ομάδα χτυπᾶτε κατά μέτωπο,
διατάζει ὁ ὀμαδάρχης. Ἐτσι γίνεται.

Ὁ Θωμᾶς προχωρεῖ μέ τό ὄπλοπολυβόλο του γιά
νά βλέπει καλύτερα. Σφυρίζουν γύρω του οἱ σφαῖρες.
Οὔτε τίς λογαριάζει. Πιάνει ξανά θέση καί βάζει. Δί-
πλα του ὁ γεμιστής. Δυό ἄνθρωποι μέ μιά διμοιρία.
Γιά μιά στιγμή ὁ Θανάσης ὁ γεμιστής τόν εἶδε νά
πιάνει τόν ἀριστερό του ὤμο, νά δαγκώνει τά χεῖλη
του κι ὕστερα νά πατάει μέ μεγαλύτερη δύναμη τή

σκανδάλη. Ἀμίλητος, σκυθρωπὸς ρίχνει ριπὲς πάνω στὸν ἀγαπημένο του ρυθμὸ:

—Τά, τά, τά, τά, τά, τά, τά, ἐδῶ Δημοκρατικός Στρατός, λέει ἀλλόκοτα μ' ἓνα κρῦο χαμῦγελο. Ἄναψε ἀπ' τῆ δίψα.

—Θανάση! Λίγο νερό.

—Ποῦ νερό Θωμᾶ τέτια ὄρα;

—Ἄ, δέν ἔχει, λέει σάν νά παραμιλάει καί σνεχίζει τό χαβά του. Στίς πλάτες τοῦ ἐχθροῦ ἀκούγονται τώρα ριπὲς. Δυναμώνουμε τά πυρά μας. Ὁ ἐχθρὸς τά χάνει. Δέν ξέρει καταποῦ νά ριχτεῖ.

—Ἀέρα, φωνάζει ὁ διμοιρίτης. Ἀπάνω τους παιδιὰ

Αὐτό ἦταν. Οἱ δύο ὀμάδες πετάχτηκαν σά σίφουνας πάνω στοὺς σαστισμένους φαντάρους πού φεύγουν τώρα πανικόβλητοι ἀφήνοντάς τα ὅλα καταγῆς. Τούς κυνηγήσαμε ὡς ἐκεῖ πού ἄρχιζε ὁ κατήφορος καί γυρίσαμε ξανά στίς θέσεις μας μαζεύοντας τά λάφυρα. Σφαῖρες ὅμως ἦταν λίγες. Τίς εἶχαν ξοδέψει κι ὁ ἐφοδιασμός τους δέν εἶχε φτάσει. Ἄνασάναμε. Ἡ ὄρα ἦταν 10. Ἀπ' ἀντίκρου ἔφτασε κι ἡ ὀμάδα μας φέρνοντας τρεῖς αἰχμαλώτους.

Σάν τέλειωσε τό πανηγύρι καί σταμάτησε ὁ σάλαγος τῆς μάχης κάναμε τό προσκλητήριό μας. Ἐνας νεκρὸς ἀκόμα κι ἄλλοι δύο τραυματίες. Ὁ Θωμᾶς βαριά μέ κάταγμα στήν ἀριστερή ὠμοπλάτη. Ὅστος ὁ Θωμᾶς εἶχε κρατήσσει παλικαρίσια τό πόστο του στή μάχη. Δέν εἶπε κουβέντα πὼς τραυματίστηκε, οὔτε καί στό γεμιστή του. Καί μονάχα σάν εἶδε τοὺς δικούς μας νά ὀρμοῦν καί τοὺς ἄλλους νά φεύγουν, πῆρε τό χέρι ἀπ' τῆ σκαντάλη κι ἔπεσε στήν ἀγκαλιά τοῦ Θανάση σχεδόν λιπόθυμος.

—Ἐπιδέστε με, μόνο πρόλαβε νά πεῖ κι ἡ γῆ σκοτείνιασε γύρω του.

Τόν ἐπιδέσαμε καί τόν μεταφέραμε πιό πίσω νά συνέρθει.

Περιμέναμε ψωμί μὰ δέν ἦρθε. Ἄντι γιά ψωμί

μᾶς μοίρασαν ἀπό λίγα μουχλιασμένα παξιμάδια. Τί νά σοῦ κάνουν αὐτά; Γιατρεύεται τό ἄδειο στομάχι μέ τά ψίχουλα; Δυό μέρες εἶχαμε νηστικοί. Ἄς εἶναι. Μέ διαταγή τοῦ τάγματος ἀφήσαμε τό Τσαρδάκι κι ἐνωθήκαμε στή Νεβρούπολη μέ τίς ἄλλες δυό διμοιρίες πού μάχονταν στά ριζά τοῦ Μεσενικόλα. Κι ἐκεῖνοι εἶχαν δόσει γερό μάθημα στόν ἐχθρό. Ἀπ' αὐτοῦς μάθαμε ὅτι τό ἐχθρικό πυροβολικό χτύπησε στό χωριό τόν ἄμαχο πληθυσμό. Γκρεμίστηκαν κάμποσα σπίτια καί σκοτώθηκαν ἕνας γέρος, μιᾶ γυναίκα καί τρία παιδάκια. Τραυματίστηκαν πολλοί. Ὁ κόσμος πῆρε ὅ,τι πρόλαβε ἀπ' τά σπίτια κι ἔφυγε γιά τά βουνά νά γλυτώσει. Ἄντρες, γυναῖκες μέ μοῖρά στήν ἀγκαλιά καί γριές ἔπιασαν τά λόγγια καί τρέχουν ἀλαφιασμένοι τόν ἀνήφορο γιά τίς κορυφές.

Κι ἀπ' τό Βουνέσι πού ἦρθε ὁ ἄλλος λόχος μας τά ἴδια μαντάτα ἔφερε. Οἱ μοναρχοφασίστες μπῆκαν στό χωριό καί ξεθύμαναν στό πλιάτσικο. Ἐνα γέροντα πού εἶχε μείνει σά φύλακας στό χωριό τόν ξεκοίλιασαν μέ τήν ξιφολόγη καί τόν πέταξαν ὀλόγυμνα στή μέση τοῦ δρόμου.

Τό τάγμα μας μαζεύτηκε ὅλο στή Νεβρούπολη. Πῶς θά ἐνεργοῦσαμε; Σφαῖρες σχεδόν καθόλου. Τίς εἶχαν ξοδέψει ὅλοι οἱ λόχοι στίς διήμερες μάχες. Μόνο ἡ διμοιρία μας εἶχε λιγοστές. Μά τί νά σοῦ κάνουν; Ὁ ἐχθρός μέ τήν ὑποχώρησή μας πῆρε τό Τσαρδάκι, τό Μεσενικόλα, τό Βουνέσι. Κι ἂν ἀναγκαστοῦμε καί θ' ἀναγκαστοῦμε νά δόσουμε μάχη, μέ τί σφαῖρες θά χτυπήσουμε; Ἄσχημα τά πράγματα. Μά δέ γίνεται, χωρίς σφαῖρες δέ θά μείνουμε. Θά πάρουμε ἀπ' τόν ἐχθρό.

Οἱ μαχητές συγκεντρώθηκαν ὕστερα γύρω ἀπ' τόν Τάσιο Βασιλακόπουλο τόν ἐπίτροπο τοῦ Τάγματος.

—Σύντροφοι, ἄρχισε ὁ ἐπίτροπος. Θά ξαναχτυπήσουμε στό Τσαρδάκι νά πάρουμε πυρομαχικά καί τροφιμα γιά τίς ἐρχόμενες μάχες. Εἴμαστε μέ ἄδεια γέ-

ρια. Ρίχτε μιά ματιά στά σακιδιά σας και πέστε μου. Μήν ξεχνάτε ότι στίς πλάτες μας έχουμε σοβαρή αποστολή.

—Νά κάνουμε άντεπίθεση σύντροφε επίτροπε! άπάντησε μέ μιά φωνή όλο τό τάγμα.

Ό ταγματάρχης, ό Σοφιανός, παράμερα στέκονταν και κοίταζε σιωπηλός. "Εβλεπε τούς μαχητές. "Ηθελε νά μαντέψει τίς σκέψεις τους. "Όταν άκουσε τήν ένθουσιώδικη άπάντηση έστριψε τό μουστάκι του μέ ίκανοποίηση κι ειπε αύτή τή φορά δυό κουβέντες σταράτες:

—Γειά σας λεβέντες. Νά βγάλετε άσπροπρόσωπο τό στρατό μας.

Τό βραδάκι συνάχτηκαν οί λοχαγοί, οί διμοιρίτες κι οί ομάδάρχες στή διοίκηση του τάγματος για συζήτηση. Κατάστρωσαν τό σχέδιο, μοίρασαν λεπτομερειακά τίς αποστολές, τίς κατευθύνσεις κι άργά γύρισαν στά τμήματα πού καρτερούσαν άγρυπνα.

Η επίθεση είχε οργανωθεί θαυμάσια. Στίς 12 τά μεσάνυχτα πλησιάσαμε άπ' όλες τίς κατευθύνσεις τό Τσαρδάκι και πέσαμε σά σίφουνας στίς έχθρικές θέσεις. Ούτε πρόλαβαν ν' ανοίξουν τά όπλα τους. Τριμαγμένοι τόβαλαν στά πόδια κι έμεις ξοπίσω τους.

Ό σύνδεσμος του τάγματος άρπαξε ένα λοχία άπ' τό γιακά, του πήρε τό τόμσον και τίς ταινίες και τόν άφησε λεύτερο. Τά παράτησαν όλα. Μαζεύουμε δηλητή νύχτα λάφυρα. "Όχι μόνο σφαίρες και όπλα αλλά και ψωμί. Δυό μέρες χωρίς ψωμί και τώρα βρίσκουμε όσο θέλουμε και μάλιστα άσπρο. Τούτες τίς στιγμές είμαστε οί πιο ευτυχισμένοι άνθρωποι στον κόσμο! Νικητές και χορτάτοι.

Γιά καλό και για κακό ό διοικητής του τάγματος έστειλε μιά διμοιρία για προκάλυψη. Μά πού; Αυτοί σκόρπισαν σαν τούς λαγούς, άντεπίθεση θά μάς έκαναν;

Καταφορτωθήκαμε μέ πυρομαχικά, μέ τρόφιμα μέ όπλα και πριν νά χαράξει καλά αρχίσαμε ν' αποσυρό-

μαστε για τή Νεβρούπολη. Δέν έπρεπε νά δόσουμε
άλλη μάχη στό Τσαρδάκι.

Τό τάγμα έπιασε καινούργιες θέσεις στά ύψώματα
"Αγιου Παντελεήμονα Πεζούλας, στά Καλύβια Πεζούλας,
καί στή Νεβροβούνιστα καί είμαστε έτοιμοι για και-
νούργια μάχη.

Ή μέρα δμως πέρασε ήρεμα. Καθαρίζουμε τά
όπλα μας καί ξεκουραζόμαστε. Οί νεολαίοι στήνουν τό
χορό καί τραγουδάνε χαρούμενοι σά νάμαστε σέ πα-
νηγύρι.

Ήπάνω στά ψηλά βουνά
άντάρτες έπονίτες,
Παλαίβουν για τή λευτεριά
χτυπώντας τούς φασίστες.

Πρώτος σέρνει τό χορό ό Θανάσης ό γεμιστής
του Θωμά. Ίσως για νά ξεχάσει τήν πίκρα του πού
άποχωρίστηκε τόν άγαπημένο του σύντροφο τό Θωμά.
Πηδάει σάν τρελός καί σφυρίζει μ' ένα πάθος σά νάχε
πιει κρασί. Τόν κρατάει ό Γιώργης ό όπλοπολυβολη-
τής άπ' τήν 2η ομάδα. "Ολοι οι όπλοπολυβολητές μας
στή σειρά. Καί κοντά οι γεμιστές τους. Θαρεις καί
δέ θέλανε νά χαλάσουν τόν πολεμικό σχηματισμό ούτε
καί στό χορό ακόμα.

Κεφάλτη πέρασε τούτη ή μέρα. Έτσι γίνεται πάν-
τα. Σά δέν έχουμε μάχες τραγουδάμε καί χορεύουμε.
Γλεντάμε. Κι αύριο πάλι στή μάχη, στό πανηγύρι τής
τιμής.

Τήν άλλη μέρα, πραγματικά, πολύ πρωί, ένας
«γαλατάς» έκοψε βόλτες πάνω άπ' τή θέση μας κι ύστε-
ρα χάθηκε πρός τή Λάρισα.

—Θά μάς βομβαρδίσουν στά σίγουρα, μάς λέει ό
διμοιρίτης, μά νά δεΐτε πού θά τίς ξεφορτώσουν όλες
στά Καλύβια.

Έμεΐς βρισκόμασταν ένα χιλιόμετρο πάνω-κάτω
άπ' τά Καλύβια τής Πεζούλας, όταν άπό μακριά άκούστηκε

βουητό αεροπλάνων. "Ένα σμήνος πετούσε πάνω απ' τις θέσεις μας και στόν "Άγιο Παντελεήμονα. "Άρχισε ό βομβαρδισμός. Κατά δεσμίδες ρίχνουν τις βόμβες. Σειέται ή γήης. Τά Καλύβια πήρην φωτιά και καίγονται. Άναχώθηκαν τά χωράφια και καταστράφηκαν τά σπαρτά. Έμεις ακούνητοι στίς θέσεις μας. "Έφυγαν από μᾶς. Πᾶνε κάτω απ' τό Νιοχώρι. Κι εκεί ρίχνουν τις βόμβες γιατί βιάζονται φαίνεται νά τις ξεφορτωθοῦν και νά φύγουν. Ούτε στόχος τούς ενδιαφέρει ούτε τίποτα. Σέ συνέχεια παίρνει τό λόγο τό πυροβολικό πού τό ανέβασαν στό Τσαρδάκι. Βάζει πιά σιμά τώρα στίς θέσεις μας. Δίπλα ακούγεται τό ανατριχιαστικό σφύριγμα τῆς όβίδας και οι έκρήξεις μᾶς τραντάζουν.

Και προχωράει τό πεζικό τους προστατευόμενο απ' τούς καπνούς τῶν πυροβόλων. Μᾶς ρίχνουνε καπνογόνα βλήματα και δέ βλέπουμε ούτε 20 μέτρα μπροστά μας. Θά τούς αφήσουμε ὅμως νάρθουνε και στά 20 μέτρα.

—Κανέννας πίσω παιδιά! Ούτε βῆμα λέει ό διμοιρίτης.

Κι ὅλοι συμφωνοῦν. Ούτε βῆμα. Θά πολεμήσουμε ἐδῶ ὅπως πολεμᾶν δίπλα οι σύντροφοί μας και θά τούς δείξουμε τί θά πεῖ Δημοκρατικός Στρατός. Προχωρᾶνε λές κι εἶναι μεθυσμένοι. "Άς γκρεμίζου οι σφαῖρες πανωτά τά κορμιά. Αὐτοί προχωρᾶνε, σάν οι στραβοί στόν "Άδη. "Ήρθαμε πιά στά χέρια, σῶμα μέ σῶμα. Δέν τουφεκᾶμε πιά ἀλλά παλαίβουμε. Και τό πυροβολικό μας, ἕνα πυροβόλο μοναχό, χτυπάει στή Νεβρούπολη για νά ἐμποδίσει ἐνισχύσεις.

—Μπράβο Γκλουῦτσο!... Βάλε!... Τίναξέ τους στόν ἄερα!...

Ἡ πάλη συνεχίζεται σκληρή. Ὁ Γιώργης παράτησε πιά τό ὄπλοπολυβόλο και ρίχτηκε μέ δύναμη πάνω σ' ἕνα φαντάρο. Χεροδύναμος ἐτοῦτος τόν βάζει κάτω. Παραπέρα ἄλλοι δυό κυλιοῦνται σφιχταγκαλιασμένοι και πασχίζουν νά καρφώσει ό ἕνας τόν ἄλλο.

Τόν κάρφωσε ὁ δικός μας καί σηκώθηκε καταγραιζου-
νισμένος. Ἐτοῦτο εἶν' ἄλλο πράγμα πού γίνεται. Σκά-
ζουν χειροβομβίδες, τραβοῦνται ξίφη καί μαχαίρια, γί-
νεται χαλασμός. Μιά ριπή τραυματίζει τό διμοιρίτη
μας. Κι ἄλλος ἕνας σκοτῶνεται δίπλα του.

—'Απάνω τους παιδιά, ἀπάνω τους! φωνάζουμε
ὄλοι, καί μέ πιότερη λύσση ριχνόμαστε ἀπάνω τους.
Δέ λογαριάζουμε τίποτα πιά. Ὁ Γιώργης τόν κατά-
φερε τό μπουραντά καί τόν ξέκχμε.

—'Απάνω τους, ἀπάνω τους!

Χτυπᾶμε μέ τούς ὑποκόπανους, μ' ὅ,τι βρίσκουμε
μπροστά μας. Ἐνας φαντάρος παραδίνεται. Ἄλλοι δύο
πέφτουν ἀπάνω στόν Καρανίκα, τόν ὀμαδάρχη τῆς 3ης
ὀμάδας, καί σηκώνουν τά χέρια. Ἡ ἀντίστασή μας
τούς ἀναγκάζει νά ὑποχωρήσουν καί νά πιάσουν θέσεις
καί συνεχίζουμε τόν πόλεμο ὡς τό βράδυ μέ τίς δικές
τους σφαῖρες πού πήραμε σάν λάφυρα.

Στό σούρουπο πήραμε ἐντολή νά συμπτυχοῦμε
στή Σκάλα Σερμενίκου. Τ' ἄλλα τμήματα συμπύχθη-
καν στήν Ὁξιά καί στά γύρω ὑψώματα.

Τραβᾶμε γιά τά Πετρίλια. Τό σχέδιο τῆς διοί-
κησης εἶναι νά κάνουμε ἐλιγμό καί νά βγοῦμε μα-
κριά στίς πλάτες τοῦ ἐχθροῦ. Ἐκεῖ πού δέ μᾶς περι-
μένει. Ἐδῶ τόν ματώσαμε γιά καλά καί δέν ἔχουμε
συμφέρο νά συνεχίσουμε τίς μάχες μέ ἀνισες δυνάμεις.
Ὁ ἐχθρός ὅμως κίνησε ἀπό παντοῦ τά τμήματά του
γιά νά κλείσει τόν κλοιό γύρω μας καί νά μᾶς συν-
τρίψει τελειωτικά. Γι' αὐτό προσπαθεῖ νά μᾶς ἀγκι-
στρώνει καί νά δίνουμε μάχες. Μά γιά τήν ὥρα, ἔχου-
με μεῖς τήν πρωτοβουλία. Κι οὔτε θά τήν ἀφήσουμε
ἀπ' τά χέρια μας. Θά ἐλιχθοῦμε ὅπωςδήποτε καί θά
ξεφύγουμε ἀπό τά χέρια του, γιά νά τοῦ δόσουμε
γερότερα χτυπήματα ἐκεῖ πού θέλουμε ἐμεῖς, ἐκεῖ πού
μᾶς συμφέρει.

Εἶναι 9 τοῦ Ἀπρίλη. Τό τάγμα θά συγκεντρωθεῖ
στά Πετρίλια καί ἀνάλογα μέ τήν κατάσταση καί τά πε-

ράσματα πού μείνανε ακόμα ανοιχτά, θά κανονιστεῖ ἡ πορεία τοῦ ἐλιγμοῦ μας.

Εἴμαστε νηστικοί. Ἄρχισε νά φιλοβρέχει κιόλας καί νά τραβάει ἕνας τσουχτερός κρύος ἀέρας, ὅταν ξεκινήσαμε γιά τά Πετρίλια. Ὁ δρόμος ὅλος εἶναι γεμάτος βράχια. Κατσάβραχα. Σκοντάφτουμε σέ κάθε βῆμα. Πέφτουμε καί ξανασηκώνομαστε. Μαρτύριο. Κι ἡ βροχή δυναμώνει καί μᾶς τρυπάει ὡς τό κόκαλο. Βαδίζουμε σκυρτοί καί σιωπηλοί ὅσο παίρνει πιό γρήγορα γιά νά φτάσουμε ἀπόψε στά Πετρίλια χωρίς καθυστέρηση, καί νά ἐνωθοῦμε μέ τό τάγμα μας.

Ἄργά τά μεσάνυχτα φτάσαμε. Λαχταρούσαμε νά βροῦμε τουλάχιστο ἐδῶ δυό μπουκιές νά φᾶμε. Ἡ ἐπιμελητεία μας ὅμως δέν ἔχει τίποτα. Θά σφίξουμε πιό πολύ τά λουριά μας καί θά κάνουμε κουράγιο.

Ἡ διμοιρία μας ταχτοποιήθηκε σ' ἕνα ντάμι πού τόπαιρνε ἀπ' ὀλοῦθε ὁ ἀγέρας. Ζαρώσαμε ὁ ἕνας κοντά στόν ἄλλον κι ἕνα γλυκό μούδιασμα ἀπ' τήν κούρση τύλιξε ὅλο μας τό σῶμα, καί κοιμηθήκαμε βαθιά ὡς τήν αὐγή.

—"Ε! συγκέντρωση ἔχουμε! Σηκωθεῖτε!

Στή συγκέντρωση μᾶς μίλησε ὁ ταγματάρχης κάτω ἀπό μιᾶ ἀπαίσια βροχή πού ἔπεφτε μέ τό τουλούμι.

Ὁ διοικητής μᾶς ἐξήγησε τήν κατάσταση κα τούς σκοπούς τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπρεπε τό λοιπόν νά ἐλιχθοῦμε, νά γλιστρήσουμε μέσα ἀπό τά χέρια του.

Ἀφήνουμε πίσω μας τά Πετρίλια μέ τά πέτρινα σπίτια καί τά καλντερίμια του, μέ τίς καλύβες καί τά μαντριά του. Βασανιστική ἡ πορεία. Κι ἐδῶ κασικόδρομοι. Καί βράχια, βράχια ἀτέλειωτα. Ἡ ἀντάρα σηκώθηκε καί μπροστά μας φαίνεται ἡ «Ἀφορισμένη». Φτάσαμε καί σ' αὐτήν. Ὀλογύρω βουνά καί πέτρες, χωρίς οὔτε ἕνα δέντρο νά κρυφτεῖς, νά προκαλυφτεῖς. Νάτα ἔφτασαν τά ἐχθρικά ἀεροπλάνα. Πιάνουμε τά βράχια.

Πρὶν προλάβουμε ἀρχίζει ὁ βομβαρδισμός. Ρίχνουν, ρίχνουν στὸ βρόντο ἀμερικάνικες βόμβες ποὺ τίς πληρώνει ἀπ' τὸ πετσί του ὁ λαὸς μας. Βαγκανίζουν οἱ πέτρες καὶ τὰ βράχια καθὼς συντριμιάζονται ἀπ' τίς βόμβες.

—Νά βάλουμε σύντροφε ταγματάρχη; ρωτάει ἓνας ὀπλοπολυβολητής.

—Ὅχι. Τί θέλεις, νά τοὺς ποῦμε ὅτι ἐδῶ εἶμαστε; Δέ χρειάζεται γιὰ τὴν ὄρχ. Φυλαχτεῖτε μονάχη. Ἀποῦ ἀδειάσαν τὸ φορτίο τους τ' ἀεροπλάνα ἔκαναν ἓναν κύκλο γιὰ νά διαπιστώσουν τ' ἀποτελέσματα τῆς δράσης τους κι ἀπομακρύνθηκαν.

Μᾶς ἤρθαν λίγα παξιμάδια κι ἔγινε σωστό πανηγύρι. Μόλις τὰ μοίρασαν τὰ ροκανᾶμε μέ λαιμαργία. Τρεῖς μέρες εἶχαμε νά δοῦμε ψωμί. Καὶ ἤρθανε στήν κατάλληλη στιγμή ποὺ ξεκινοῦσαμε γιὰ καινούργια πορεία πρὸς τὰ Βραγγιανά. Τὰ πόδια μας ὅμως ἔχουν πληγιάσει ἀπὸ τίς πέτρες. Ποῦ παπούτσια. Οἱ περισσότεροι τάχουν τυλιγμένα μέ γουρουντσάρουχα. Τ' ἀρβυλα ποὺ ἀρπάζαμε ἀπ' τὸν ἐχθρό δέν φτάνανε γιὰ ὅλους.

Μπαίνουμε στὸ χωριό. Τί γίνεται ἐδῶ; Κόσμος. Λαὸς πολὺς. Ἄντρες, γυναῖκες, παιδάκια, γερόντοι, γριές καὶ νιές μᾶς κυκλώνουν ἀπὸ παντοῦ σάν τὴ μοναδική τους ἐλπίδα, σάν τὴ μοναδική σανίδα σωτηρίας.

Γίνεται σωστό πανηγύρι.

—Μάνα!

—Παιδί μου!

Κι ὁ Θανάσης πέφτει στήν ἀγκαλιά τῆς μάνας του. Τοῦ φιλάει, τοῦ χαϊδεύει τὰ μαλλιά καὶ μούρμουρίζει: «Ἀγόρι μου, παιδί μου!». Στέκομαι παράμερα συγκινημένος. Δέν ἔχω νά βρῶ κανέναν. Οὔτε μάνα, οὔτε πατέρα. Ὅλοι τους εἶναι φυλακή. Μά χαίρομαι μέ τὴ χάρη τῶν συντρόφων μου. Κι αὐτοὶ δικοί μου εἶναι, μανάδες μου, πατεράδες μου, ἀδέρφια μου.

—Πώς φύγατε μάνα; ρωτάει τό παιδί.

—Μήν τά ρωτάς παιδάκι μου πώς γλυτώσαμε. Νύχτα-νύχτα ἄρχισαν νά βάνουν μέ τά πυροβόλα στό χωριό. Γκρεμίστηκε τό σπίτι τοῦ Βασίλη, τοῦ Κώστα κι ἄλλα πολλά. Μιά πλευρά ἀπ' τό σχολειό σωριάστηκε ἀπό μιά ὀβίδα. "Ἀχ παιδάκι μου, παιδάκι μου τί αἰμοβόροι εἶναι αὐτοί. Νάβλέπες τήν ἔρμη τή Χρῆσταινα τοῦ Παπᾶ, ὅταν τῆς εἶπανε πώς σκοτώθηκε τό μωρό της πώς ἔκανε σάν τρελή. Τραβοῦσε τά μαλλιά της καί φώναζε: «ἄτιμοι, ἄτιμοι, μοῦ φάγατε τό γεννητούρι. "Ατιμοι, φονιάδες». Κι ὅταν πῆγε νά τό πάρει ἀπ' τόν τόπο ποῦχε σκοτωθεῖ, τότε ἦταν ὁ θρῆνος, ὁ μεγάλος. Τό σήκωσε καί τό παιδί ἦταν χωρίς κεφάλι. Τό βλῆμα τοῦχε κόψει σάν πράσο τό λαιμό.

—Θά τά πληρώσουν μάνα, ἔκανε ὁ Θανάσης μέ πόνο καί παράπονο. "Ὅ,τι κάνουν θά τά πληρώσουν, μή στενοχωρέσαι.

—Θά τά πληρώσουν παιδάκι μου, ἀλλά νά, χάνεται κόσμος πολὺς.

—"Ἔτσι εἶναι μάνα. Γάμος χωρίς κρέας δέ γίνεται ποτέ. Τίς γίδες ποῦ τίς ἄφησες;

—Στό χωριό. Τίποτα δέν πῆρα μαζί μου οὔτε γώ οὔτε κανένας. Ἀπό μιά ἀλλαξιά ροῦχα μόνο κι ἄλλοι δέν πρόκαναν οὔτε μιά ἀλλαξιά νά πάρουν. Σκορπίσαμε στά λόγγια κι ὕστερα δρόμο-δρόμο φτάσαμε ὡς ἐδῶ.

Ἦταν ἄλλο πράγμα τοῦτο δῶ. Νά βλέπεις μάνες μέ τά μικρά παιδιά στήν ἀγκαλιά μέσα σέ τέτιο κρῦο νά μήν ἔχουν ποῦ νά σταθοῦν καί νά γυρνᾶνε πέρα-δῶθε ἀπ' τήν ἀγωνία γιά τό μικρό τους.

"Ἀφῆσα τόν Θανάση καί ἀκολούθησα τό τάγμα πού εἶχε σκορπίσει ἀνάμεσα στόν κόσμο. Ὁ ταγματάρχης εἶναι κυκλωμένος ἀπό τό λαό κι ἀπαντάει σέ χίλιες δυό ἐρωτήσεις. Περίεργο πράγμα. Ὁ διοικητής μέ τέτιο κέφι! Πώς σοῦ ἀλλάζει μονομιᾶς ἡ διάθεση σάν βρίσκεσαι ἀνάμεσα στόν κόσμο σου! Μπορεῖ νάχεις

χίλιες σκοτούρες και πίκρες μά σαν βρεθείς κοντά του τά ξεχνάς όλα και μοιράζεσαι μαζί του τή χαρά και τόν πόνο. Γι' αυτό σήμερα ό διοικητής είναι κεράτος. Δέ λέει πολλές κουβέντες. Λακωνικά άπαντάει στόν καθένα: «Θά βγοῦμε από δῶ, άπ' τόν κλοιό. Και θάρθετε και σεΐς μαζί μας».

Ό διοικητής του τάγματός μας είναι ένας γεροδεμένος νευρώδικος τύπος. Άποφασιστικός στις πιό δύσκολες στιγμές και λιγομίλητος. Χρόνια άντάρτης, έχει μία τεράστια πείρα στόν άνταρτοπόλεμο και τούς έλιγμούς. Είναι ένας διοικητής που δέν άπογοητεύεται και δέν άπελπίζεται μά παλαίβει πεισματάρικα νά νικήσει τίς δυσκολίες. Πολλές φορές νευριάζει και βρίζει διοικητές και μαχητές. Φωνάζει, μαλώνει. Μά δέν είναι λίγες οι φορές που οι συνεργάτες του τόν είδανε νά κλαίει σά μωρό παιδί, όταν μάθαινε πως σκοτώθηκε κάποιος άντάρτης άπ' τό τμήμα του. Είχε μία θερμή άγάπη για τούς μαχητές κλεισμένη στην ψυχή του, χωρίς νά τή δείχνει ποτέ μπροστά τους. Άμείλιχτος σε κάθε παράβαση τής πειθαρχίας ήταν ό ίδιος υπόδειγμα άντοχής και πίστης.

Ό Δημήτρης ό επίτροπος τής διμοιρίας μας βοήθηκε τήν καλή του. Πιασμένοι άπ' τά χέρια κάθονται σ' ένα πεζούλι πέτρινο και κουβεντιάζουν. Άναθυμούνται τά περασμένα.

—Πότε θά ξηνάρθεις στό χωριό;

—Σάν τελειώσει ό πόλεμος. Όταν νικήσουμε.

—Πόσο σε πεθύμησα.

—Κι εγώ.

Και σφίγγουν πιό πολύ τά χέρια τους για νά έκφράσουν τά συναισθήματα που φουσκώνουν τά στήθια τους.

Είναι σκληρός ό πόλεμος στ' αλήθεια. Νά χωρίζεις άπ' τόν πατέρα και άπ' τή μάνα, άπ' τήν καλή σου ή κι άπ' τά παιδιά σου που μπορεί νά μήν τά ξαναδείς ποτές. Είναι σκληρός ό πόλεμος. Μά όταν

γίνεται για τή λευτεριά και τήν πατρίδα, μαλακώνει ή σκληράδα του.

—Και πότε θά σκολάσει ό πόλεμος;

—Όταν θά νικήσουμε Καίτη.

—Νάξερес Δημήτρη, αιώνας μου φάνηκε αυτός ό χρόνος πού λείπεις από κοντά μας. Πάω κάθε μέρα σπίτι σου, ξεσκλιζω τίς φωτογραφίες σου και τίς κοιτάω ώρες ολόκληρες. "Υστερα παίρνω κείνη τή φωτογραφία πούβγαλες στό πανηγύρι του Δεκαπενταύγουστου όταν πρωτογνωριστήκαμε. Τήν κρατάω στό χέρι και φέρνω στό μυαλό μου τήν πρώτη συνάντησή μας. Θυμάσαι;

—Και βέβαια θυμάμαι, λέει ό Δημήτρης κι ένα δάκρυ κυλάει ζεστό στά μάγουλά του. "Ας τ' αφήσουμε όμως τώρα αυτά Καίτη. Έσείς θ' ακολουθείστε τή φάλαγγά μας;

—Τό ρωτάς;

—Λοιπόν θάρθεις μαζί μου. Από τώρα κι έλας. Στή διμοιρία μου.

—Δηλαδή;

—Από σήμερα θά λογίζεσαι στή δύναμη τής διμοιρίας μου. Μαχήτρια του Δημοκρατικού Στρατού. Αυτό επιβάλλει τό καθήκον. Τά δόσαμε έλα. Τί μάς μένει άλλο; Έλα λοιπόν, νάσαι μαζί μου σ' όλες τίς μπόρες. "Αν ζήσουμε, θά ζήσουμε και οι δυό. Νά μήν έχεις τόν κίνδυνο νά σε πιάσουν οι φασίστες και νά σε σκοτώσουν. Στίς μάχες θάσαι δίπλα μου. Θά μέ βοηθάς ώπου νά μάθεις μονάχη σου νά πολεμάς. Και σαν τελειώσει ή μάχη θάχουμε όλον τόν καιρό νά κάνουμε όνειρα για τό μέλλον μας, για τό μέλλον των παιδιών μας.

—Δημήτρη μου!

—Καίτη!

Μιά γριούλα μ' ένα μπαστούνι στό χέρι μέ ζυγώνει κούτσα-κούτσα.

—Μπάς κι είδες τό πικιδί μου, γιόκα μου; Κι

αυτό μαζί σας ήταν στ' αντάρτικο. Έχει 10 μῆνες
πόφυγε ἀπ' τό σπίτι.

—Ποιό εἶναι τό παιδί σου γιαγιά; τή ρωτάω μέ
ἐνδιαφέρον.

—Βασίλης Μηνᾶς εἶν' τό παρώνυμό του.

Προσπαθῶ νά σκεφτῶ. Βασίλης Μηνᾶς. Ποῦ τό-
χω ἀκούσει αὐτό τό ὄνομα. Πῶς ξεχνάω εὐκολο! Βα-
σίλης Μηνᾶς...

—Δέν εἶναι δά καί μεγάλος στά χρόνια. Πολι-
κᾶρι σάν τοῦ λόγου σου εἶναι. Έχει ξανθά μαλλιά
καί μεγάλα μάτια. Ψηλός ὡς ἐκεῖ πάνω. Τόν κυνή-
γησαν ἀπ' τό χωριό γιατί ἦταν καί στά παλιά
τ' αντάρτικὰ καί βγῆκε πάλι στό βουνό.

Ἄ! τώρα θυμήθηκα ποῦ ἀκουγα γιά τό Βασίλη
Μηνᾶ. Τόν διάβασα στόν πίνακα ἀπαλειῶν πού εἶχε
τό τάγμα στίς τελευταῖες μάχες. Τί νά πῶ;

—Μαζί μας ἦταν γιαγιά ὁ γιός σου. Καλό πα-
λικᾶρι.

—Πολύ ἀψύς παιδάκι μου. Δέν κίότευε τό μάτι
του σέ τίποτα. Γι' αὐτό μέ ζώνουν μοῦρα φίδια σάν
τόν σκέφτομαι. Πές μου παιδάκι μου, τόν εἶδες;
Ἦταν καλά;

—Πῶς, πῶς γιαγιά. Ὡς προχτές μαζί ἤμασταν.

—Εἶναι γερός; Γιατί δέν ἤρθε μαζί σας;

—Γερός εἶναι γιαγιά. Πῆγε ἀπ' ἄλλο δρομολό-
γιο αὐτός. Βλέπετε δέν ἔκανε νά μαζευτοῦμε ὅλοι
σ' ἓνα δρόμο.

—Εὐχαριστῶ παιδάκι μου. Νά σέ φυλᾷ ὁ θεός
καί σένα καί τό γιό μου. Κι ὅλους σας. Νά μήν πά-
θετε τίποτε κακό. Οἱ μανάδες σας περιμένουν μέ χτυ-
ποκᾶρδι νά γυρίσετε.

—Ἔτσι, ἔτσι γιαγιά. Νά μήν ἀνησυχεῖς.

—Εὐχαριστῶ παιδάκι μου.

Καί βγάζοντας ἀπ' τόν κόρφο της ἓνα κομμάτι
πομπωτισιο ψωμί μου τό πρόσφερε.

—Νά γιόκα μου, καί μήν τό πάρεις γιά προσβο-

λή. Δέν έχω τίποτα· άλλο νά σέ κεράσω γιά τό νέο πού μούφερες.

Μπήκα στή γῆ ἀπ' τή ντροπή μου γιά τό φέμα πού εἶπα στή γριά. "Ὅμως τί νάκανα; Εἶχα ἄραγε τό δικαίωμα σέ τέτοιες στιγμές νά φορτώσω τή γριά μέ περισσότερα πίκρα; "Ὁχι. Καλά τῆς εἶπα. Δέν τό μετάνοιωσα.

—Δέν εἶναι ἀνάγκη γιαιγιά. Ἐμεῖς ἔχουμε ψωμί. Κράτησέ το. Θά σέ χρειαστεῖ ἐσένα περισσότερο.

—"Ὁχι παλικάρι μου θά τό πάρεις. Μή μέ προσβέλνεις. Γιά τό γιό μου τό εἶχα. Δέν πειράζει, καί ἐσύ παιδί μου εἶσαι. Πάρτο νά χαρεῖς.

Σ' ἓνα σπίτι τῶν Βραγγιανῶν εἶναι συγκεντρωμένοι καμιά εἰκοσαριά ἄνθρωποι. Ἡ διοίκηση τοῦ τάγματος, οἱ διοικήσεις τῶν λόχων καί τῶν διμοιριῶν καί τά πολιτικά στελέγη τῆς ὀργάνωσης. Ὁ Βασίλης Τσιρώνης, γραμματέας τοῦ ΚΚΕ τῆς ἐπιτροπῆς πόλης Καρδίτσας, ἡ Βαγγελή Κουτάντζα μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, ὁ Βαγγέλης Ταγκούλης μέλος τῆς Νομαρχιακῆς τοῦ ΕΑΜ Καρδίτσας, ὁ Σούλας ἀπ' τό γραφεῖο Περιοχῆς τοῦ κόμματος στή Θεσσαλία κι ἄλλοι. Γίνεται σύσκεψη γιά τήν κατεύθυνση τοῦ ἐλιγμοῦ μας.

Ὁ διοικητής τοῦ τάγματος τούς ἐξηγεῖ τήν κατάσταση: «Ὁ ἐχθρός θέλει νά μᾶς ἐξοντώσει ὅπωςδήποτε. Γι' αὐτό κινεῖ μιᾶ ταξιαρχία ἀπό τό Καρπενήσι πρὸς τά Ἄγραφα, ἄλλη ταξιαρχία ἀπό Καρδίτσα πρὸς τά Ἄγραφα καί τρίτη ταξιαρχία ἀπό Ἄρτα πρὸς Ἀργιθέα. Ἐτσι μᾶς βάζει σέ κλοιό. Ὅμως ἐμεῖς πρέπει νά ἐλιχθοῦμε, νά ξεφύγουμε. Ἐπαφή δέν ἔχουμε μέ κανέναν. Γι' αὐτό σᾶς κάλεσα νά ἀποφασίσουμε γιά τό δρομολόγιο πού θά πάρουμε».

Κι ὁ Σοφιανός ἔσκυψε τό κεφάλι καί περίμενε. Στίς πλάτες του βάραινε περισσότερο ἢ εὐθύνη γιά ἕλον αὐτόν τόν κόσμο πού εἶχε στά χέρια του.

"Ὅλοι σιωποῦν παρακολουθώντας μέ τή ματιά τους τό διοικητή.

—Λοιπόν; Δέν ἔχει κανένας νά προτείνει σχέδιο;

—Νά ἀκούσουμε τό δικό σου γιά νά ποῦμε τήν γνώμη μας, εἶπαν δύο-τρία στελέχη.

Ἐξυσε τό κεφάλι του, πλησίασε στό χάρτη καί ἔρχισε.

—Νά, σύντροφοι, τό δικό μου σχέδιο. Θά περάσουμε ἀπ' τή Νιάλα. Θά φτάσουμε στή Σιάικα, στό Καροπλέσι κι ἀπό κει 'κατ' εὐθείαν στή Βουργόρα. Στή Βουργόρα θά βροῦμε τό Γενικό καί τό Ἀρχηγεῖο Θεσσαλίας. Ἀπό κει καί πέρα ὅλα λύνονται. Τί λέτε; Πέστε ἀνοιχτά τή γνώμη σας. Ἐμεῖς ἀποφασίζουμε γιά τήν τύχη τῶσων ἀνθρώπων. Κι ἡ ἀπόφασή μας δέν κάνει νά εἶναι ἀβασάνιστη. Ὅλοι εἴμαστε κομμουνιστές καί καταλαβαίνουμε τό χρέος μας.

Μιά λάμψη χαρῆς φώτισε τά πρόσωπα ὁλοῦν. Ἡ λύση ἀπ' τό ἀδιέξοδο. Τί ἄλλο εἶχαν αὐτοί νά προστέσουν;

—Συμφωνᾶμε, εἶπε ἕνας λοχαγός, ἄλλη διέξοδος καί πέρασμα δέν ὑπάρχει. Ἀλλά ἂν ὁ καιρός δέ μᾶς ἐπιτρέψει; Κι ἂν τή Νιάλα τήν κατέχει ὁ ἐχθρός;

—Τό ξέρω πῶς τό δρομολόγιο εἶναι πραγματικά ἐπικίνδυνο. Καί οἱ δύο φόβοι σου εἶναι δικαιολογημένοι, εἶναι καί δικοί μου φόβοι. Ὡστόσο θά παλαίψουμε καί μέ τίς δύο σάν κομμουνιστές καί θά βγοῦμε. Καί πρέπει νά παλαίψουμε γιάτί ἄλλο δρομολόγιο ἀπ' αὐτό δέν ὑπάρχει, ὅπως εἶπες. Κι ὅσο θά μένουμε ἐδῶ καί θά καθυστεροῦμε τόσο ὁ κίνδυνος θά μεγαλώνει. Θά βγοῦμε, πρέπει νά βγοῦμε ἀπό δῶ.

—Εἶναι δυνατό νάχει πιάσει ὁ ἐχθρός τή Νιάλα; Ρωτάει ὁ Τσιρώνης.

—Καί ναί καί ὄχι. Πάντως τό μέρος εἶναι πολὺ ἀνάποδο καί γι' αὐτόν καί γιά μᾶς. Καί στό κάτω-κάτω καί νά τήν ἔπιασε τή Νιάλα θά δόσουμε μάχη, θά σπάσουμε καί θά περάσουμε. Τέλειωσε.

—Γιά ὁδηγούς;

—Θά πάρουμε δύο καλοὺς ἄντρες ἀπό τοῦτο τό

χωριό που θά μάς βγάλουνε στόν προορισμό μας. Αυτοί είναι άετονύχηδες, μήν άνησυχείς.

—Τότε συμφωνάμε μέ τό σχέδιο του διοικητή. Οι πολίτες που θά βαδίζουν; Στήν ούρά τῆς φάλαγγας;

—"Αν τούς βάλουμε στό τέλος δέ θά είμαστε σέ θέση νά τούς προστατέψουμε." Οχι. Θά τούς δόσω σειρά πίσω άπ' τό δεύτερο λόχο κι όπισθοφυλακή θάχω τόν 3ο λόχο. "Ε! Τί λές έπίτροπε κι εσύ;

—"Ετσι, έτσι. Δέν κάνει νά τούς αφήσουμε στό τέλος. Μείνανε όλοι σύμφωνοι.

12 του 'Απρίλη...

Βραδιάζει. Στόν ούρανό κυλάνε βιαστικά κάτι βαριά μολυβένια σύννεφα, που κατεβαίνουν χαμηλά. Στίς κορφές των βουνών πιάνεται όμίχλη που σιγά-σιγά σκόρπαι παντού. Τά κοράκια πετάνε φοβισμένα δώ και κει και τρέχουν νά κρυφτούν στίς φωλιές τους αφήνοντας ένα άσυνήθιστο κρώξιμο. Κι ή φάλαγγα συνταγμένη ξεκινάει για τή Νιάλα.

Ή Νιάλα είναι μιá όμορφη βουνοκορφή των "Αγραφών, άγριο βουνό γεμάτο μεγαλειό θαρείς πώς δέν είναι φυσικό τό φιάξιμό του. Μοιάζει σάν κάποιος ξακουστός γλύπτης νά τό τόνεψε. Οχυμάσιες πέτρινες κορφές, απότομες πλαγιές και γκρεμούρια, θεόρτα βράχια κολημένα άρύστικα πάνω στό χώμα κι αυχένες για άναγκαστικό πέρασμα. Πόσοι θρύλοι δέν έχουν γίνει για τή Νιάλα! Για δράκοντες και για μυθικές νεράιδες που φωλιάζουν στίς απόκρημνες πλαγιές τῆς Νιάλας και βγαίνουν τά καλοκαίρια και συντροφεύουν τούς τσομπάνηδες στά νυχτοβόσκια τους. Τά κηλοκαίρια γεμίζει άπ' τούς γλυκούς ήχους των κουδουνιών κι άπ' τά βελάσματα των άρνιων, άπ' τίς φλογέρες και τά τρηγούδια των τσομπάνηδων και τό χειμώνα στέκεται βουβή κι άτάραχη μπρός στίς μπό-

ρες και τις καταγίδες. Μονάχα τὰ κοράκια, τ' άγριο-πούλια και τ' άγριοζούλαπα τή συντροφείου στή βχ-ρια μοναξιά της. Η Νιάλα είναι βασιλιάς των Άγρά-φων. Στα μύρα χρόνια της τουρκοκρατίας, ο λαός είχε πλάσει ένα μύθο για τή Νιάλα πού του θέρμαι-νε τήν ψυχή στό βχρύ χειμώνα της σκλαβιάς. Λέγανε τάχα πως στή Νιάλα υπάρχει μία πελώρια σπηλιά, άπύτητη από άνθρωπο όπου κατοικεί ένας δράκος. Ο δράκος μισούσε τους τούρκους κι όταν έπαιρναν τό δρόμο ν' ανεβοϋνε κατά τ' Άγραφα τους κύλαγε με-γάλες κοτρώνες και τους άνήγκαζε νά γυρνάνε πίσω. Κι οι τούρκοι δέν κατάφερναν νά πατήσουν τή Νιάλα. Και τά γύρω άγραφοχώρια ποτές δέν τάγραφαν στά «κιτάπικ» τους. Γι' αυτό κι έμειναν από τότε νά λέ-γονται Άγραφα. Κι ο δράκος θάβγαινε κάποτε άπ' τή σπηλιά του και θά χυμοΰσε νά δώξει άπ' τή γή μας τους τούρκους. Μ' αυτή τήν έλπίδα ζούσε και νανούριζε τά παιδιά του ο λαός των Άγράφων. Στα χρόνια της τουρκοκρατίας τ' Άγραφα ήτανε λημέρια των παλικαριών και από κει χυμοΰσαν στά ριζά, ξε-πάτωναν τους τούρκους και ξαναγυροΰσαν πάλι στις άπάτητες άητοφωλιές της Νιάλας.

Κάνει σουχτερό κρύο κι άς είναι Άπρίλης μή-νας. Προχωράμε σ' έναν άδιόβχτο άνήφορο και βρέχει μέ τό άσπί. Έχει πέσει πυκνή όμίχλη και άντάρα πού δέ βλέπεις ούτε τό διπλανό σου. Πως νά περά-σουν ζώα σέ τέτιο κακοτράχαλο δρόμο; Συχνά αναγ-κάζονται νά σταματάνε οι μεταγωγικοί νά ξεφορτώ-νουν και νά ξαναφορτώνουν, νά σιάζουν τις μεριές. Πό-σο άπότομες είναι οι πλαγιές. Η φάλαγγα άπλώνε-ται σά φίδι, έλίσσεται και στριφογυρίζει γύρω άπ' τή Νιάλα, έτσι όπως πάει τό μονοπάτι καγκέλια-καγκέ-λια κι ύστερα σάν ψηλώνει παίρνει ευθεία γραμμή. "Όσο προχωράμε ή βροχή δυναμώνει και τό κρύο γί-νεται πιο διαπεραστικό. Κι όμως πρέπει νά περάσου-με νικώντας κι αυτή τή φύση. Αυτή είναι ή άπόφα-

ση όλωνδων πού τή βλέπεις καθαρά ζωγραφισμένη στά πρόσωπά τους. Κανένας δέ γογγύζει, δέ βλαστημάει, δέν παραπονιέται.

—Καίτη, τρέμεις! Θά πουντιάσεις. Είδες πώς ξέχασα νά σοῦ δόσω τό χιτώνιό μου; λέει μέ στοργή ὁ διμοιρίτης, ὁ Δημήτρης.

—Δέν εἶναι τίποτα Δημήτρη. Τράβα! Ἐσύ νά μὴν κρυώσεις!

—Ἐγώ δέν ἔχω ἀνάγκη, ἀπαντάει αὐτός καί στά γρήγορα βγάζει τό χιτώνιό του καί τό φοράει στήν Καίτη.

—Τώρα δέ θάχεις ἀνάγκη

—Τί καλές πού εἶσαι!

—Εἶσαι πιά μαχήτρια τῆς διμοιρίας μου καί πρέπει νά φροντίζω. Βάδισε κι ἔρχομαι.

Πιό πίσω ὁ ἐπίτροπος σταματάει ἕναν ὀπλοπολυβολητή.

—Δόσε νά σέ βοηθήσω.

—Μά δέν κουράστηκα ἀκόμα.

—Δόσε πού σοῦ λέω!

Ἀρπάζει τό ὀπλοπολυβόλο, τό πετάει στόν ὄμο καί τρέχει νά φτάσει τή μαχήτρια τῆς διμοιρίας του.

Μπροστά μου βαδίζει μιὰ γυναίκα μ' ἕνα μωρό στήν ἀγκυλιά καί πίσω της μιὰ κοπέλα ἴσαμε 18 χρονῶν ζαλικωμένη.

—Δέ μοῦ δίνεις συναγωνίστρια τό μωρό νά τό πάρω κι ἐγώ λίγο δρόμο;

—Δέν εἶναι ἀνάγκη συναγωνιστή.

Τῆς πῆρα τό μωρό καί στό δρόμο στήσαμε συζήτηση.

Τή λένε Βάγια. Ὁ ἄντρας της ὁ Γιῶργος, εἶναι ἀντάρτης καί ὑπηρετεῖ στό Ἀρχηγεῖο Θεσσαλίας. Αὐτή μέ τά παιδιά ἔμεινε στό σπίτι, στό χωριό, κι ἄν θυμᾶμαι καλά εἶναι ἀπόνα καμπίσιο χωριό, ἀπ' τόν Παλαμά. Οἱ συμμορίτες τοῦ Παπανηξαγόρα δέν τήν ἄφηναν ἡσυχῇ. Κι ἀναγκάστηκε νά πάρει τά παιδιά

καί νά βγει στά βουνά γιά νά γλυτώσει. Ἴσως κάπου νά πετύχαινε καί τόν άντρα της καί νά τή βοηθοῦσε. Βαδίσαμε κάμποσο δρόμο μαζί κουβεντιάζοντας. Ὑστερα πῆρε τό παιδί καί μέ ρώτησε:

—Ἄμα βγοῦμε ἀπό δῶ συναγωνιστή θά βροῦμε τό Ἄρχηγεῖο Θεσσαλίας;

—Ὅπωςδήποτε! τῆς εἶπα.

Ἄναστέναξε βαθιά καί συνέχισε τό δρόμο της.

Γιά τήν ὥρα ἡ φάλαγγα προχωρεῖ κανονικά. Δέν ἔχουμε οὔτε ἕναν βραδυποροῦντα. Ὅλοι βιάζονται νά φτάσουν στή Νιάλα, νά τήν περάσουν γιά νά ξεφύγουν τόν κλοιό. Οὔτε οἱ πολίτες βραδυποροῦν. Ἄνακατεύτηκαν τώρα σχεδόν μαζί μας καί μᾶς ἀκολουθοῦν σά νάτανε χρόνια στρατιῶτες. Θέλουν κι αὐτοί νά γλυτώσουν ἀπ' τά νύχια τοῦ ἐχθροῦ πού τούς κατατρέχει. Κι αὐτούς θά τούς γλυτώσουμε.

Ἡ Νιάλα ὀρθώνεται τώρα μπροστά μας περήφανα κι ἀγέρωχη. Μᾶς κοιτάζει σά νά μᾶς λέει: Κουράγιο. Νᾶμαι. Φτάσατε! Ἐμεῖς ὅμως βρισκόμαστε ἀκόμα στήν ἀρχή τῆς πορείας. Τά στριφογυρίσματα τοῦ δρόμου εἶναι ἀτέλειωτα. Γυρίζουμε, ἀνεβαίνουμε καί, περίεργο, σά νά βρισκόμαστε πάντα στό ἴδιο μέρος. Ἄνηφορίζουμε ἀγκομαχώντας. Τά χαλίκια μᾶς τρυπᾶνε τά πόδια, πού ἀρχίζουν τώρα νά γίνονται πιό βαριά. Κρύο. Διαβολεμένο κρύο κι εἶναι Ἀπρίλης. Κι ἡ φύση τάβαλε μαζί μας. Κι ὅλοι οἱ θεοί καί δαίμονες. Μά θά τούς νικήσουμε ὅλους γιατί εἴμαστε ἀγωνιστές.

Μιά προσταχτική φωνή μᾶς σταματάει:

—Σταθεῖτε! Ποιοί εἴστε;

Ἡ φάλαγγα σταματάει καί στέλνουμε γιά ἀναγνώριση. Ἦταν ὁ 3ος λόχος πού εἴχαμε στείλει στά Βλάχικα Καλύβια γιά νά καλύψει τήν πορεία μας. Ἡ φάλαγγα ξεκινάει. Ἄνηφόρα. Ἄνηφόρα. Ὅσο πιό ψηλά ἀνεβαίνουμε ἡ βροχή γίνεται νερόχινο. Μόνο ἡ γλώσσα μας εἶναι στεγνή. Βραχῆκαμε ὡς τό κόκαλο. Τό νερό μπαίνει ἀπ' τό λαιμό καί γλιστράει στό κορ-

μί και μᾶς παγώνει. Τό νερόχινο μᾶς χτυπάει κα-
τάμουτρα. Πῶς θά περίσουμε τόν αὐχένα;

Ἔνας δυνατός παγωμένος ἀέρας σφυρίζει στ' ἀρτιά μας.

Ἡ ἀντάρα πότε σηκώνεται και καθαρίζει ἡ ἀτυό-
σφαιρα πότε ξαναπέφτει βχριά και σκοτεινιάζει. Πίσω
ἀπ' τὰ μαῦρα σύννερα ὁ ἥλιος παίζει τό κρυτούλι.
Νά, μύλις ξεμύτισε. Και μπροστά μας στέκεται ἡ Νιά-
λα ἀτάρχη. Ὀλόγυμνη, κατάλευκη. Ἀπριλιάτικα, ἀντί
νά ντυθεῖ τό πράσινο φόρεμά της ντύθηκε ἄσπρο. Τί
κκκό εἶν' ἐτοῦτο, νά ρίχνει χιόνι φοβερό τόν Ἀπρίλη!

Ἀφήνουμε τὰ μεταγωγικά. Εἶν' ἀδύνατο νά συ-
νεχίσουν τήν πορεία. Ἀφοῦ ἐμεῖς δυσκολευόμαστε νά
βχδίσουμε. Μέ βχριά καρδιά ὁ Γκλουῦτσος κρύβει τόν
ἀγαπημένο του σύντροφο, τό κανόνι. Κοπήκαμε ἀπ'
τήν κούρση. Κι ὁ δρόμος γίνεται τώρα πιά ἀδιάβα-
τος. Ἔνας στενός κατσιόδρομος σάν κλωστήτσχ. Κι
ἀπό κάτω γκρεμός. Λίγο παραπάτητες ἢ γλίστρησες
πῆγες στό χαμό. Δέ μένει οὔτε κομμχτάκι ἀπ' τό
σῶμα σου. Κοιτάζεις και σέ πιάνει ἴλιγγος. Θά πέ-
σουμε πιά, ἂν συνεχιστεῖ ἀκόμα λίγο αὐτή ἡ βχσα-
νιστική πορεία. Στή φάλαγγα πηγαينوέρχεται τώρα ὁ
ἐπίτροπος και συχνά ρωτάει:

—Κουράστηκες συναγωνιστή;

—Λίγο.

—Κουράγιο, δέν ἀργοῦμε.

Ὅσο προχωροῦμε, τὰ στελέχη, οἱ ἀξιωματικοί
μας τρέχουν στή φάλαγγα και ρωτᾶνε:

—Ποιός κουράστηκε; Δόσμου τὰ πράγματά σου.
Τό γυλιό σου.

—Δέν πειράζει συναγωνιστή.

Κι ἐκεῖ πού νομίζεις πῶς δέ σέ προσέχει κανέ-
νας στήν πορεία σου κι εἶσαι μονάχος, νιώθεις ζευγά-
ρια ἄγρυπνα μάτια νά μετρᾶνε τὰ βήματά σου.

Κλονίζομαι. Κάποιος προρτάνει νά μέ συγκρα-
τήσει.

—Τί έπαθες;

Γυρνάω. 'Ο έπίτροπος του τάγματος μέ κοιτάει μέ χαμόγελο.

—Δέν είναι τίποτα σοβηρό, είπα ντροπιασμένος κι έσφιξα τά δόντια. Πήρα κουράγιο και συνέχισα την πορεία μου στην φάληγγα.

Σκυρτοί απ' την κούρση, φορτωμένοι τους γυλιούς μέ τις ελάχιστες σφίρες και τά έσώρουχά τους μέ τά όπλα τους στον ώμο προχωράνε μέσχη στην άγρια καταιγίδα οι μχητές του τάγματος.

Κοντοφτάνουμε στον αυχένα της Νιάλας. Σάν την περάσουμε πάλι πιά κάθε φόβος. Έκπληρώνεται ή αποστολή μας. Θά τον περάσουμε; Κι αν τον κρητάει ό έχθρός; Σφίγγεται πάλι ή καρδιά μας. Τό χιόνι μάς μαστιγώνει τούφρες-τούφρες στή μούτρα.

Χιονίζει. Χιονίζει 'Απρίλη μήνα! Τί σημάδι είναι αυτό; 'Εξαντληθήκαμε.

Κι είμαστε κάτω απ' τον αυχένα της Νιάλας. Τί μάς περιμένει; Τώρα άρχισε νά διακρίνεται καθαρά ή κορυφή. Πχνύψηλη. "Όλο τσουγκάρι και πέτρα. Μόνο ρίγανη και μούσαλα φυτρώνουν πάνω στή βράχια της και τίποτα άλλο. Μιά παρόξενη νοσταλγία μέ έπιασε τούτη τή δύσκολη ώρα. "Ε! Κι νάμουνε εδώ τό καλοκαίρι τσουπάνης. Νά σαλαγάω τά πρόβατα στις πλαγιές, νά τρώω φρέσκο γάλα τριμμένο μέ μπουμπότα και νά πίνω νερό απ' την κρήνη την κρυσταλλένια βρύση. Νά κάθωμν εκεί κατάκορα στην Νιάλα νά βεράω τή φλογέρα, ν' άκούνε τ' άγριοζούλακα και νά στέκονται νά άρουράζονται, ν' άκούνε κι οι βλαχοπούλες και νά ζηλεύουν, νά λιγώνονται.

Τό χιόνι πού πέφτει πιά πυκνό διακόπτει τή νοσταλγία. 'Ο αυχένος αρχίζει νά κοντοζυγώνει μέ είναι ακόμα μικριά. Θέλει δρόμο, άνήφορο πολύ. Κι έμεις δέ μπορούμε άλλο, αποκάμαμε. Νά μπορούσα νά πέσω εδώ και νά κλείσω τά μάτια έστω και λίγα λεπτά! Δέν άντέχω άλλο πιά. Μούδικε όλο τό σώμα μου

καί μέ μυρμηγκίζει. Βαδίζουμε νηστικοί καί ξυπόλητοι, χωρίς στάση, χωρίς ανάσα, κάτω ἀπ' τή βροχή καί τό χιόνι.

Μά δέ λυγοῦμε. Δέν πρέπει νά λυγίσουμε. Ὁ καθένας ἄς βοηθήσει τόν ἑαυτό του καί τό σύντροφο. Ἡ συναίσθηση τοῦ καθήκοντος μοῦ δίνει κουράγιο. Βαδίζω πιά σταθερά αὐτή τή φορά καί μουρμουρίζοντας παίρνω τό τραγούδι στόν ἦχο τῆς «Βαρσαβιάνκας»:

Θύελες ἄνεμοι
γύρω μας πνέουν
τέκνα τοῦ σκότους ἐμᾶς κυνηγοῦν
σέ ὕστερες μάχες μπλεκόμαστε τώρα
κι ἄγνωστες τύχες ἐμᾶς καρτεροῦν.

Μέ συνοδεύει ὁ Θανάσης ὁ ὀπλοπολυβολητής καί δύο τρεῖς ἄλλοι ἀπ' τήν ομάδα.

—Πῶς πᾶτε παιδιά, κρατᾶτε; Ρωτάω.

—Κρατᾶμε, κρατᾶμε. Ἔχουμε ἀκόμα κουράγιο.

—Λοιπόν πού λέτε παιδιά, λέει ὁ Θανάσης, ἅμα γίνει λαϊκή δημοκρατία, νά τό θυμᾶστε θά ζητήσω ἀποζημίωση γι' αὐτή τήν πορεία.

—Τί ἀποζημίωση; πεταγόμαστε ὅλοι κεφάλτα.

—Εἴκοσι μέρες ἀνάπαυση μέ ὕπνα χωρίς διακοπή. Δέν ἔχω δίκιο;

Γελοῦμε μέ τήν καρδιά μας.

—Γιατί γελᾶτε; Σᾶς φαίνεται παράξενο; ἐπιμένει ὁ Θανάσης.

—Βέβαια, βέβαια, ἀπάντητα, θά σοῦ δόσουμε ὅπωςδήποτε 20 μέρες ὑπερωρίες, γιά νά συμπληρώσεις τά κενά τῶν συντρόφων μας πού χάσαμε.

—Ἀφῆστε τ' ἀστεῖα, μιλᾶμε σοβαρά.

—Σοβαρά; Ἐντάξει. Ἐ, λοιπόν, σά φτάσουμε σέ κείνη τή μέρα κι ὁ λαός μας θά χαίρεται τή λευτεριά του, σοῦ τό λέω θά ξεχάσεις καί τήν ἀποζημίωση κι ὅλα. Καί μονάχος σου θά ζητήσεις νά δουλεύεις συνέχεια ὑπερωρίες. Σά δεῖς τό λαό νά ξεχύνεται

στή δουλιά, νά χτίζει τά έρείπιά του, νά φτιάχνει φάμπρικες κι έργοστάσια, σχολειά, δλα καινούργια, δλα άπ' τήν άρχή, θά σου βαστάει ή καρδιά νά κάθεται; Και νά σε δέσουν δέ θά κρατηθείς. Θ' άρπάξεις τό σφυρί ή τήν άξίνα και θά μπεις κι έσύ, όπως δλοι μας, στή στρατιά τών οικοδόμων τής καινούργιας ζωής. "Όπως σε βλέπω και μέ βλέπεις. Νά μέ θυμάσαι.

—Σωστά, σωστά, μέ σιγοντάρουν οί άλλοι άπό γύρω.

—Σωστά, λέει κι ό Θανάσης. "Άς φτάσουμε ως εκείνη τή μέρα και βλέπουμε.

—Και βέβαια θά φτάσουμε. Και ή άμοιβή σου για τό ότι πλήγιασε ό δμος σου κουβαλώντας τό όπλοπολυβόλο μέσα σ' αυτό τό κακό, ή άμοιβή σου για τίς κακουχίες, τίς στερήσεις, τόν κίνδυνο θάναι μιά, Θανάση, νά τό ξέρεις: 'Η ικανοποίηση ότι έκανες τό καθήκον σου στό λαό και στό κόμμα μας. Και νομίζω πώς δέν ύπάρχει άπ' αυτό μεγαλύτερη τιμή. Σά θά κρέμεται στό στήθος σου τό παράσημο του άγωνιστή που θά σου φορέσει ή πατρίδα έσύ θά καμαρώνεις περήφανα και θά λές στό γιό σου: "Ημουν στή Νιάλα, πολέμηρα για τή λευτεριά του λαού και τής πατρίδας μας. Τι άλλο θέλεις άπ' αυτό;

'Η φάλαγγα προχωρεί, αλλά δλο και κλονίζονται πιο πολλοί. Τό βήμα γίνεται άργό. Τά πόδια άσήκωτα άπ' τήν κούραση. Έκατό δκάδες τό ένα. 'Η φάλαγγα κόβεται. "Άλλο πάλι έτοϋτο τό χάλι. 'Άπ' τήν κορφή τής φάλαγγας άκούγεται σταθερή, προσταχτική ή φωνή του διοικητή:

—Νά προχωράτε κανονικά. Νά μήν άργοπορεί κανένας. Σφιχτείτε. Πρέπει νά περάσουμε.

Προχωράμε. Κάποιος σκόνταψε και παραλίγο νά κατρακυλήσει στό γκρεμό. Βλαστημάει. Πάλι κόβεται ή φάλαγγα.

Πατάμε χιόνι πιά για τά καλά. Και τά γουρουνοτσάρουχα γλιστράνε. Μά άλλίμονο άν λίγο παραπα-

τήσεις, θά φτάσεις στόν πάτο χίλια κομμάτια. Προσέχουμε. Μετρᾶμε τὰ βήματῶν μας. Περισσότερο κινδυνεύουν οἱ ὄπλοπολυβολητῆς μας. Κάποιος κρυφός φόβος γιά τὸ Θανάση μού κίει τὰ στήθια. Αὐτός περπατάει ἄγαρμπα καί δέν προσέχει. Ἄς τοῦ πάρω τουλάχιστο τὸ ὄπλοπολυβόλο.

—Θανάση! Ἔ, Θανάση!

—Σ' ἀκούω.

—Στάσου νά σέ ξαλαφρώσω κι ἐγώ. Κουράστηκες.

—Δέ χρειάζεται. Πάω περίφημα. Κοίταξε ἐσύ μόνο μὴν κουραστεῖς καί μᾶς μείνεις στό δρόμο.

—Ἦχι, ὄχι, στάσου. Τό καταλαβαίνω ὅτι κουράστηκες, ἀλλά δέ θές νά τό πείς. Εἶσαι πεισματάρης.

Κι εἶχε πραγματικά ἓνα πείσμα ἀφάνταστο αὐτό τό παιδί. Ἄμα ἔλεγε ἓνα πράγμα ἔπρεπε νά τό κάνει. Μέ τό Θωμᾶ πού ἦταν ὄπλοπολυβολητῆς τσακωνόταν πάντα στίς πορεῖες γιά τὸ ὄπλοπολυβόλο. Ζύγωνε ὁ Θωμᾶς καί τούλεγε:

—Δόσε τὸ ὄπλοπολυβόλο.

—Θά τό κουβαλήσω λίγο ἀκόμα.

—Τίποτα. Μὴν ἐπιμένεις.

—Ἐπιμένω γιατί τὸ κανονικό εἶναι νά τό σέρνει ὁ γεμιστής τὸ ὄπλοπολυβόλο.

Ἔτσι ἄρχιζε ὁ καυγάς.

—Προίκα σου τὸ πῆρες ἐπιτέλους; φώναζε στό τέλος ὁ Θωμᾶς. Δέν εἶναι μόνο δικό σου.

Πεισματάρης καί στή μάχη ὁ Θανάσης. Τόν τοποθετοῦσε σέ μιὰ θέση, δέν τό κουνούσε ρούπι. Πολέμαγε σά λιοντάρι. Ἄφοβος πάντα. Ἔτσι τόν γνώρισε ἀπ' τήν ἀρχή ἢ διμοῖρία καί τέτιος πορῶμενε.

Κι αὐτή τή φορά ἐνῶ εἶναι κατακουρασμένος, ἔχει πληγιάσει ἡ πλάτη του ἀπ' τὸ ὄπλοπολυβόλο, δέ θέλει νά μού τό δόσει ἀπό πείσμα. Ἄς εἶναι Θανάση.

Προχωρᾶμε. Προχωρᾶμε προσηλωμένοι στό σκοπό μας. Τό φιδωτό σχῆμα τῆς φάλαγγας συχνά ἀλλάζει.

Ένας πολίτης μέ κοντοζυγώνει και μέ χτυπάει στόν ὦμο.

—Γειά σου συναγωνιστή.

—Γειά σου, τ' ἀποκρίνομαι χωρίς νά σηκώσω τό κεφάλι.

—Τί λές, θά περάσουμε;

—Οὔτε ρώτημα. Ἀμφιβάλλεις; εἶπα κι ἔστριψα τό κεφάλι. Ἦταν ἕνας κοντός, μικρόσωμος ἄνθρωπος μέ μιὰ ἰδιότροπη τραγιάσκα στό κεφάλι. Δέν τόν εἶχα ξαναδεῖ. Μέ προσπέρασε. Πιό μπροστά τόν ξανάκουσα νά λέει σ' ἕναν ἄλλον:

—Κουράγιο σύντροφε. Δέν ἀργοῦμε.

Ἀπ' τήν οὐρά τῆς φάλαγγας ἔρχεται αὐθόρμητα ἕνα τραγοῦδι πού μεταδίνεται ὡς τήν κορφή κι ἀνάβει σ' ὀλόκληρη τή φάλαγγα.

Βροντάει ὁ Ὀλυμπος
ἀστράφτει ἡ Γκιώνα
Μουγκρίζουν τ' Ἀγρφα
σειέται ἡ στεριά.

Ἀντιβουῆζουν οἱ λαγκαδιές και τά φαράγγια. Και παίρνει ὁ ἀγέρας τό τραγοῦδι τῆς λεβεντιᾶς και τό σηκώνει ψηλά στόν οὐρανό και τό πάει μακριά—μήνυμα σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα. Νά ξέρεи πῶς οἱ γιοί της τήν ὑπηρετοῦν πιστά ἀψηφώντας τά πάντα.

—Σταματεῖστε παιδιά, ἀκούγεται ἀπό μπροστά ἡ φωνή τοῦ διοικητῆ. Τό λέτε ὅταν περάσουμε τόν αὐχένα κι εἶμαστε σίγουροι. Δέν ἔχουμε χαμπάρι τί γίνεται ἐκεῖ πάνω.

Τό τραγοῦδι ἀπότομα σταμάτησε. Σταμάτησαν κι οἱ κουβέντες. Ζυγώνουμε στόν αὐχένα τῆς Νιάλας. Πάλι κόπηκε ἡ φάλαγγα. Μιά ἀπεγνωσμένη κρυγή κι ὕστερα τό κατρακύλισμα στό γιρεμό. Κάποιος γλίστρησε και χάθηκε. Κόπηκαν τά ἦπατα. Τρέμουν τά πόδια. Κι ἂν γλιστρήσω μ' αὐτά τά διαβολοτσάρουχα; Καλύτερα μέ τίς κάλτσες. Τά βγάζω και τά πετάω.

Μιά τρομερή χιονοθύελα σηκώνεται άξαφνα από παντού. Ένα άσπρο σύννεφο τά κάλυψε όλα. Τίποτα δέ φαίνεται. Μουγγρίζει μανιασμένα ο άέρας και παρσέρνει ό,τι βρει στο δρόμο του. Θέλει νά μās ξεριζώσει λές άπ' τή γη. Μά έμεις πατāμε στέρεα. Ό δρόμος δέ διακρίνεται καθόλου, ούτε ή κορυφή. Ταλντεύεται πάλι ή φάλαγγα. Τι θά γίνουμε; Άφοβος προχωράει μπροστά ο διοικητής του τάγματος και φωνάζει.

—Κρατηθείτε σύντροφοι! Προχωρείστε! Θά βγοῦμε όπωσδήποτε.

Κι ή φωνή του άντιλαλει στίς έρημικές πλαγιές τής Νιάλας.

Προχωροῦμε. Ένας έπεσε ξερός. Ό διπλανός κάνει μιá υπεράνθρωπη προσπάθεια νά τόν σηκώσει και μένει και κείνος κόκαλο. «Θά πεθάνουμε» σκέφτηκα, άπ' τό κρύο. Όχι. Κρατήσου και σφίξε τά δόντια. Πρέπει νά ζήσουμε. Πώς μέ πονāνε τά μηνίγγια, σά νά τά πιέζει κάποια άόρατη τανάλια.

Ουρλιάζει από παντού ή θύελα. Μās παίρνει και τά δίκωχα και τ' άνεμίζει ψηλά σά φοῦσκες. Ό άέρας όρμητικός μπαίνει στο στόμα και τό βουλώνει, στίς μύτες, στά πνευμόνια. Άνασαινουμε μέ δυσκολία. Θά χαθοῦμε; Η άντοχή μας όμως δέ λυγάει. Είναι στιγμές πού ο άνθρωπος όσο αδύνατος και νāναι, σά βρεθεί μπροστά σε δύσκολη κατάσταση, μπροστά στον κίνδυνο σφίγγει όλες τίς δυνάμεις, ακόμη και κείνες πού δέν τίς νιώθει και γίνεται άτσάλινος και τά κατανικάει όλα. Κι οι άντρες του τάγματος του Σοφιανού γίνανε κει στή Νιάλα, αληθινά άτσάλινοι.

Παγώνει τό αίμα στίς φλέβες. Πόσοι βαθμοί υπό τό μηδέν; Πάντως δέ ζει άνθρωπος σε τέτιο κρύο. Θυμοῦμαι αυτή τήν ώρα τους ήρωικούς υπερασπιστές του Στάλινγκραντ και τής Μόσχας. Μέ τή γιγάντια θέλησή τους, πιστοί στο λάο και στο κόμμα, άντεξαν στίς πιό μεγάλες παγωνιές και κάτω άπ' αυτές τίς

παγωνιές ακριβῶς σύντριψαν τίς χιτλερικές ὀρδές κι ἰπάλλαξαν τήν ἀνθρωπότητα ἀπ' τό σκοτάδι καί τήν πισωδρόμηση πού θά τήν ἔριχναν τά χιτλερικά καθάρματα. Κι ἡ θύμηση μοῦ διπλασιάζει τίς δυνάμεις. Ἄν μποροῦσαν νά μ' ἀκούσουν στή μακρινή τους γῆ θά τούς φώναζα μ' ὅλη μου τήν καρδιά.

«Γειά σας σύντροφοι σοβιετικοί! Σᾶς χαιρετᾶνε οἱ μαχητές τοῦ ΔΣΕ. Τό φωτεινό σας παράδειγμα μᾶς ὀδηγεῖ πρός τή Νίκη. Γειά σας. Θά κρατήσουμε κι ἐμεῖς τό κάστρο τῆς τιμῆς καί τῆς λευτεριάς κατά τό δικό σας παράδειγμα».

Τό παιδάκι τοῦ Μπαρμπαράγια πού εἶχα πάρει στήν ἀρχή τῆς πορείας σπαρταράει στήν ἀγκαλιά τῆς μάνας ἀπ' τό κρῦο. Τό χουχουλίζει γιά νά τό ζεστάνει. Τρέχω καί τ' ἀρπάζω. Τό τρίβω γιά νά τό συνφέρω. Στά χαμένα. Ἄνοιγόκλεισε δυό-τρεις φορές τό στοματάκι του τέντωσε τά πόδια καί τά χεράκια του καί ξεράθηκε στήν ἀγκαλιά μου.

—Παιδάκι μου! φωνάζει ἡ μάνα καί ρίχνεται μέ λυγμούς ἀπάνω του.

Τή συγκράτησα νά μὴν πέσει. Πίσω της βάδιζε ἀμίλητη ἡ κόρη της. Τήν ἔπιασε ἀπ' τό χέρι καί συνέχισαν ἔτσι πιασμένοι τό δρόμο τους. Ξεριζώνεται ἡ καρδιά σοι. Τί μπορεῖς ὅμως νά κάνεις;

Τά βλέφαρα, τά μαλλιά, οἱ χλαῖνες ἔπιασαν κρῦσταλλο. Κόλησαν τά μουστάκια καί τά γένια στό δέρμα. Ἡ ἐπίθεση τῆς φύσης συνεχίζεται ἄγρια, ἀδυσώπητη. Κομμάτια ὀλόκληρα χιόνι μᾶς χτυπᾶνε στό πρόσωπο. Κοκκίνησαν τ' ἄρτια καί οἱ μύτες. Προχωρᾶμε σά μεθυσμένοι χωρίς νά σταματᾶμε οὔτε στιγμή. Κι ἄλλος ἔπεσε. Παγώνει ἡ ὑπαρξή σου. Εὐλίασαν καί πόδια καί χέρια.

—Κουράγιο σύντροφοι, κουράγιο, ἀκούγεται ἀπό πίσω μιᾶ ζωηρή γυναικεία φωνή πού μᾶς συντροφεύει στή σκληρή μοναξιά. Ἡ γνώριμη φωνή τῆς Βαγγελιώδς. Ἄτρύμητη μέσ στή φουρτούνα τρέχει σάν ἄντρα:

στή φάλαγγα καί βοηθάει τούς αδύνατους, δίνει κουράγιο, ἐμπνέει πίστη.

Ἄπ' τὴν κορφή τῆς φάλαγγας ξανάρχεται προσταχτική ἢ φωνή:

—Προχωρεῖστε! Μὴ σταματᾶτε οὔτε λεφτό. Κάθε καθυστέρηση ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ χαμό. Προχωρεῖστε γρήγορα!

Βαδίζουμε. Βαδίζουμε σχεδόν μηχανικά. Ὅχι γιατί ἤθελες νὰ προχωρήσεις. Κεῖνη τὴν ὥρα μέσα σ' αὐτὴν τὴν πρωτοεῖδωτη μπόρα, στὴν πρωτοφανέρωτη παγωνιά καί στὴν ἀπίστευτη κούραση ἦταν πιό γλυκός ὁ θάνατος παρά ἓνα βῆμα μπροστά. Τὸν προτιμοῦσε ὁ καθένας. Μά θυμοῦνταν πὼς ὑπηρετᾶει τὸ λαό, κι ἄλλος πὼς εἶναι στρατιώτης ἑνὸς κόμματος πού στὴν ἱστορία του δὲ γνώρισε ἄλλα ἀπὸ φουρτοῦνες καί δοκιμασίες κι ὅτι πρέπει νὰ ζήσει γιὰ νὰ παλαίψει, νὰ λυτρώσει τὴν πατρίδα. Αὐτὸ τούδινε ἀστείρευτη δύναμη. Καί προχωροῦσε ἀψηφώντας τὰ πάντα.

Τώρα εἶναι καιρὸς νὰ κάνουμε κι ἐμεῖς ἀντεπίθεση σέ πείσμα ὅλων τῶν στοιχείων πού ἐπιστράτευσε ἡ φύση νὰ μᾶς καταπιεῖ.

—Νά τραγουδήσουμε σύντροφε ταγματάρχη;

Δέ χωροῦσαν πιά ἀστεῖα. Κι ἄς τὸν εἶχαν πιασμένο χίλιες φορές τὸν αὐχένα οἱ μπουραντάδες. Ἐπρεπε νὰ φτάσουμε ὡς ἐκεῖ καί θά φτάναμε ὅπως-δήποτε.

—Τραγουδεῖστε ὁρέε! ἀποκρίθηκε ἡ φωνή τοῦ ταγματάρχη γαλήνια.

Κι οἱ ἄνθρωποι πῶχαν γίνεи φαντάσματα, πού κινδύνευαν ἀπὸ στιγμή σέ στιγμή νὰ παγώσουν χωρίς νὰ δειλιάσουν, συνεπάρθησαν ἀπ' τὸν ἐνθουσιασμό καί τὸ βρόντηξαν.

Βροντᾶει ὁ Ὀλυμπος καί πάλι
στή Γκιώνα πέφτουν κερανοὶ
σειοῦνται στεριές καί τὰ πελάγη
ἔπλων ἀκούγεται κλαγγή.

Καί τό τραγούδι ἀντιβουΐζει στίς πλαγιές, τίς σκε-
πασμένες μέ χιόνι πού τίς ἔδερνε λυσσασμένος ὁ ἀγρα-
φιώτικος ἄνεμος.

Μιά γυναίκα καί μιά κοπέλα ἄφησαν μιά ἀλλό-
κοτη κραυγή κι ἔπεσαν ξερές. Κόκαλο. Ἡ γυναίκα κι
ἡ κόρη τοῦ Μπαρμπάραγια. Δέν προλάβουμε νά τίς δό-
σουμε καμιά βοήθεια. Ἡ καρδιά τους σταμάτησε ἀπό-
τομα. Πονάει ἡ ψυχή μας.

Ἐμπρός ΕΛΑΣ γιά τήν Ἑλλάδα
ἔμπρός ἀκόμα μιά φορά
κρατᾶς τῆς Λευτεριᾶς τή δάδα
στά δυό σου χέρια τά γερά.

Ἄλλοι πεθαίνουν κι ἄλλοι τραγουδᾶνε. Σοῦ φαί-
νεται ἀπάνθρωπο. Μά δέν εἶναι ἔτσι. Τραγουδᾶνε ἀκρι-
βῶς γι' αὐτούς πού πέφτουν, σ' αὐτή τήν παράξενη
μάχη. Παγώνουν τά μέλη μας. Τό κρῦο χώνεται ὀλοῦ-
θε καί μουδιάζει τά πάντα, τό μυκλό καί τό σῶμα.
Πόσο γερά μπορεί νᾶναι τά νεῦρα; Ἐνας ὕπνος γλυ-
κός ξεχύνεται στά μάτια, καί προσπαθεῖ νά παραλύ-
σει τό σῶμα. Εἶν' ὁ προπομπός τοῦ ὑπουλοῦ-θανάτου
πού παραμονεύει. Θά τόν προτιμούσαμε. Μά μᾶς θερ-
μαίνει μιά ἐλπίδα. Νά περάσουμε τόν αὐχένα νικητές.

Μά τί εἶναι τοῦτο πάλι; Σίφουνας. Ἐνας λυ-
σσασμένος ἀέρας μέ χιόνι μᾶς κλείνει τά μάτια, μᾶς
κόβει τήν ἀναπνοή. Σταματᾶμε. Ἄλλοι δυό πέφτουν
τήν ἴδια στιγμή ἀπ' τόν πάγο. Τή φάλαγγα τή δια-
τρέχει βιαστικά ἓνας ἄνθρωπος.

—Πιαστεῖτε ὁ ἓνας ἀπ' τόν ἄλλο σύντροφοι, λείει
καί χάνεται στήν ὀμίχλη. Εἶν' ὁ ἐπίτροπος τοῦ τάγμα-
τος. Πιανόμαστε σέ μιά ἀλυσίδα. Μά ἡ ἀλυσίδα συχνά
κόβεται καί τρομάζουμε νά τή συνδέσουμε. Σταματᾶει
κάποιος μπροστά ἕτοιμος νά πέσει. Ὁ ἄλλος τοῦ δί-
νει μιά δυνατή σπρωξιά καί τόν συνεφέρνει. Αὐτό ἦταν

ἀρκετό. Καί πάλι δίπλα μου ἡ γνώριμη φωνή. Ἦταν ὁ Τσιρώνης.

—Εἶσαι καλά; Πῶς πᾶς; Κουράγιο!

—Μοῦ φτάνει τό κουράγιο, ἀπκντῶ, θά περάσω. Κοίτα τοὺς ἄλλους.

Ἔνας ἄλλος εἶν' ἔτοιμος νά πέσει. Ὁ ἐπίτροπος τόν προλαβίνει. Τόν τρίβει, γρήγορα μέ χιόνι καί τοῦ κάνει διάφορες κινήσεις. Συνέρχεται, προχωράει καλὰ. Ἡ ἀλυσίδα πάλι κόβεται. Τρεῖς πολίτες σβήνουν ἀπ' τό κρῦο.

Κολασμένος βράχος!

Σπάρθηκε μέ τά κόκαλα ἀνεκτίμητων παλικαριῶν μας. Μά θά γίνει σύμβολο. Θά μάθει ὅλη ἡ Ἑλλάδα τό μαρτύριο πού τραβήξαμε μόνο καί μόνο γιά τή λευτεριά της. Ὅχι γιατί ἀγαπούσαμε ἀπλά τή ζωή μας. Μά γιατί ἀγαπούσαμε τήν Ἑλλάδα καί τό λαό της. Γι' αὐτό κάναμε κουράγιο καί βάλουμε τά δυνατά μας γιά νά φτάσουμε στό τέρμα. Κι ὕστερα νά συνεχίσουμε τό ἔργο αὐτῶν πού πέθαναν γιά μᾶς.

Ὅσο προχωρᾶμε, τόσο πιό μανιασμένος φυσάει ὁ ἀέρας. Θά μᾶς παρασύρει. Θά μᾶς κατρκυλήσει στό γκρεμό. Σφίγγουμε τά δόντια καί τεντώνουμε τά νεῦρα μας. Τελευταία προσπάθεια. Ὁ οὐρχνός ἀνοιξε καί ξερνάει τά σωθικά του. Κεραινοί, ἀστραπόβροντα καί χιόνι καί ἀέρας καί κρῦο ἐνώνονται σέ μιὰ τρομερή συμμαχία νά μᾶς ἀφανίσουν. Πῶς νά προχωρήσουμε; Πάλι στάση. Κάθε παραπέρα προχώρηση εἶναι ἀδύνατη. Μά καί κάθε παραπέρα στάση εἶναι θάνατος.

—Μή σταματᾶτε οὔτε λεπτό! Ποιός σταμάτητε ὀρέε; Δέ βλέπετε τί γίνεται;

Ὅμῳς γιά ποῦ; Σκοτείνιασε. Δέ βλέπουμε καλά-καλά οὔτε τόν μπροστινό μας.

—Νά κρατεῖστε τήν ἀλυσίδα καί νά προχωρεῖστε, φώναξε θυμωμένα ὁ Σοφιανός.

Προχωρᾶμε. Μά νά ἄλλοι δυό πέφτουν. Τοὺς τρίβουμε μέ χιόνι, τοὺς κουνᾶμε, τίποτα. Πέθαναν. Κά-

ναμε μερικά βήματα και πέφτει κι άλλος. Τί είναι τοῦτο; Στά καλά-καλά ὁ ἄνθρωπος ἐνῶ βαδίζει νά ξερένεται! Τουρτουρίζουμε, χτυπάμε ἄθελα τὰ δόντια. Τί περίεργο πράγμα εἶν' αὐτό πού συμβαίνει μέ μᾶς; Νά σέ παραφυλάει στό διάβα σου ὁ πιό τραγικός θάνατος.

—Δέν ἀκούγεσαι Θανάση; Φωνάζω γιά νά δόσω κουράγιο στόν ἑαυτό μου.

—Κρατᾶμε, κρατᾶμε, ἀγάντα.

—Τά παιδιά;

—"Ολοι στίς θέσεις τους. Σῶοι καί ἀβλαβεῖς. Μόνο ὁ Γιώργης δέ μπορεῖ νά ξεκολλήσει τὰ μουστάκια του γιά νά τὰ στρίψει.

—"Ααα!

—Τί γίνεται; Ἡ Καίτη τοῦ Δημήτρη ἔπεσε. Τήν πιάνει ἀπ' τόν ὄμο καί τή σηκώνει σάν ἀποβλακωμένος γιά τ' ἀνεπάντεχο. Αὐτή οὔτε κουνιέται καθόλου.

—Δέ θά σ' ἀφήσω, λέει μ' ἓνα πικρό παράπονο, ὁ Δημήτρης. Θά σέ πάρω κι ὅ,τι γίνεи.

Τή φορτώθηκε στόν ὄμο καί συνέχισε τό δρόμο του μέ τήν καρδιά πλημμυρισμένη ἀπό πόνο καί φαρμάκι!

—Ἐεψύχησε;

—Σά νά χτυπάει ἡ καρδιά της ἀργά.

—Θά ἀντέξει τουλάχιστο ὡς τόν αὐχένα;

—Μακάρι νάντεχε.

Ἡ πιό δύσκολη, ἡ πιό μεγάλη στιγμή. Μπροστά μας ὁ αὐχένας. Τό κρῦο ἀβάσταχτο. Παγώνει τό σάλιο. Παγώνει ἡ ἀνάσα. Τά πάντα. Κι ἄλλοι πέφτουν ξυλιασμένοι τήν τελευταία στιγμή. Ὁ Κώστας Καραγιάννης κι ὁ Παπακώστας.

Τί κρίμα! Νά θέλεις, νά, ἓνα βῆμα νά περάσεις ἐκεῖ πού πιά ὁ κίνδυνος σταματοῦσε καί νά χάνεις αὐτή τή στιγμή ἀπ' ἀνάμεσά σου συντρόφους σου, συμπολεμιστές σου, ἀδέρφια σου. "Αραγε θά πιστέψουν οἱ

άνθρωποι ότι τούτη τήν ώρα είμαστε άνίσχυροι νά τούς βοηθήσουμε;

Τώρα άκριβώς χρειάζονταν ή πιό μεγάλη άντοχή, ή ύπερένταση. Χρειάζονταν ή ύπεράνθρωπη προσπάθεια. Σφιχτήκαμε. Προχωράμε άμίλητοι και σκυρτοί. Όλογύρω καταιγίδα. Είμαστε μέσα στό σίφουνα.

—Πάρτε τραγούδι παιδιά, φωνάζει ό Σοφιανός.

Τά χείλη μας μελάνιασαν. Δέ μπορούμε ν' ανοίξουμε τό στόμα και νά μιλήσουμε. Όλα κρουστάλλιασαν. Και τρέμουμε. Όσο σέρνουμε τά πόδια μας μέ τή βία. Τί τραγούδι ν' αρχίσουμε; Είναι στά καλά του; Κι όμως πρέπει ν' αρχίσουμε. Είναι καλά ν' αρχίσουμε αύτή τήν ώρα. Νά ζωντανέψουμε, νά ξυπνήσουμε, νά πάρουμε καινούργια δύναμη. Μέ πρόλαβε ό Θανάσης, αύτό τό άψίθυμο παλικάρι πού δέν έδοσε ακόμα σέ κανέναν τό όπλοπολυβόλο του.

—"Αντε σύντροφοι. Νά τό βροντήξουμε είπε, κι άρχισε πρώτος.

Μέ τό ντουρέκι μου στόν ώμο
σέ πόλεις κάμπους και χωριά
τής λευτεριάς ανοίγω δρόμο
τής στρώνω βάρια και περνά.

Τό τραγούδι άναψε σ' όλη τή φάλαγγα ζωηρό και λεβέντικο. Άνάσταση έγινε. Ξανάνωσαν όλοι φρέσκιες τίς δυνάμεις τους. Ξανάνωσαν τή μεγάλη συντροφιά τής άτέλιωτης φάλαγγας και βγάλανε φτερά. Κι ό θάνατος συνεχίζει τό άπαίσιό έργο του. Δέν άφήνει τό δρεπάνι του.

Μά έμείς άντιστεκόμαστε. Και τόν ειρωνευόμαστε μέ τό τραγούδι μας:

Έμπρός ΕΛΑΣ για τήν Ελλάδα
τό δίκιο και τή λευτεριά
σ' ακρόβουνο και σέ κοιλάδα
πέτα, πολέμα μέ καρδιά.

Ὁ Λάμπρος Οἰκονόμου, ὁ ὄπλοπολυβολητής, πάγωσε καὶ μᾶς ἔφραξε τὸ δρόμο. Πάλι σταματάει ἡ φάλαγγα. Τραβῶμε νά τοῦ πάρουμε τὸ ὄπλοπολυβόλο μὰ δέν ξεκολαίει ἀπ' τὸν ὄμο του. Πάγωσε, κι ἔγινε σάρκα καὶ σίδερο ἓνα πράγμα. Φρίκη. Πῶς θά προχωρήσουμε;

Ἕνας ἄνθρωπος ἴσαμε δυὸ μέτρα ψηλός βαδίζει κουτσαίνοντας καὶ καθυστερεῖ τὴ φάλαγγα. Ποιὸς νᾶναι ἄρχε; Βιάζω τὸ βῆμα μου. Εἶναι ὁ Γιώργης ὁ Πρότσης πού τραυματίστηκε στή μάχη, ἀρνήθηκε νά πάει στό νοσοκομεῖο. Προτίμησε ν' ἀκολουθήσει τὸ τάγμα.

— Πῶς πᾶς;

— Πονάω τρομερά. Πολύ πονάω. Μὲ πολὺ κόπο τὸ σηκώνω τὸ πόδι, ἀλλὰ θά φτάσω, δέν πρόκειται νά μείνω στό δρόμο σέ καμιὰ περίπτωση.

— Δός μου τουλάχιστο τὸ ὄπλο καὶ τὸ γυλιό σου.

— Ἄ μπά. Δέ μὲ βαραίνουν αὐτά.

Ἀποβραδὶς ὅταν ξεκινήσαμε βάδισε καλὰ μὲς στή φάλαγγα σὰ νά μὴν εἶχε σοβαρὸ τραῦμα στό πόδι. Ὅσο ὅμως ἡ πορεία συνεχιζόταν τόσο τὸ πόδι βάραινε. Τὸ τραῦμα ἀπ' τὸ κρῦο χειροτέρευε καὶ πονοῦσε. Ἄρχισε νά μελανιάζει. Ὁ Γιώργης δέν τὸ πρόσεξε καὶ δέν τόδοσε σημασία. Στόν αὐχένα ἦταν προσηλωμένη ἡ προσοχή του, ὅπως ὀλονῶν μας. Ὑστερα ἄρχισε νά πρῆζεται. Ἐγινε νταούλι τὸ πόδι του. Αὐτὸς βάδιζε. Τώρα πού τὸν παραστρίμωνξε καὶ βγάζει νερό ἢ πληγή, ἀντὶ γιὰ πύο, κουτσίνει καὶ βαδίζει πιὸ ἀργά.

Ὁ διοικητής βλέπει τὴ φάλαγγα νά καθυστερεῖ καὶ ψάχνει νά βρεῖ τὸ φταίξιμο.

— Ἐσύ καθυστερεῖς τὴ φάλαγγα; Γιατί βρέ παιδί μου δέν καθόσουν στό νοσοκομεῖο πού σούλεγα; Τί ἤθελες νάρθεις κοντά, νά πάθεις καὶ καμιὰ γάγγραινα, νά σοῦ κόψουν τὸ πόδι;

— Μά τί θές καὶ φωνάζεις τώρα σ. διοικητῆ ἀφοῦ ξέρεις; Ξεκολάω ἐγὼ ἀπ' τὸ τάγμα; Καὶ ντίπ σακά-

της νά ἤμωνα θά σερνόμουν ἀπό πίσω ὄχι τώρα πού στέκομαι στά πόδια.

Ἔκανε μιά υπεράνθρωπη προσπάθεια, ἔσφιξε τά δόντια καί πάτησε σταθερά. Δέν κουτσαίνει. Ἐπιγιγε τόν πόνο.

—Καλά, τράβα καί θά βαδίσω κανονικά, εἶπε στὸν ταγματάρχη.

—Δόσε τουλάχιστο τά πράγματά σου νά μὴ σέ κουράζουν.

—Σάματις τί βῆρος ἔχω; δέν ἀξίζει. Ἄντε προχωρᾶτε.

Καί προχώρησε πνίγοντας καί τόν πόνο κι ἓνα βογγητό πού ἐρχόταν ἄθελα στό στόμα. Ἔκανε καμιά ἑκατοστή βήματα καί πάλι ξανακούτσαίνει φοβερὰ. Ὑστερα διορθώνει τό βῆμα του λές καί θυμᾶται τὴν ὑπόσχεση πού ἔδωσε.

Καί δεύτερος κουτσαίνει. Τί γίνεται τέλος πάντων; Εἶν' ἓνας νεαρός ἐπονίτης κοντός μέ σγουρά μαῦρα μαλλιά καί λεπτούς ὠμούς. Δέν κουτσαίνει ἀλλὰ σέρνει μέ τό ζόρι τό δεξί πόδι του πού εἶναι ἀναίσθητο. Δέν τό ὀρίζει καθόλου.

—Θαρῶ, λέει, πῶς δέν ἔχει καθόλου κρέας αὐτό τό κόκαλο. Τί διάβολο δέν τό καταλαβαίνω ἂν εἶναι δικό μου ἢ ξένο. Κοκάλωσε.

Τράβηξε μέ μιά κίνηση τό παντελόني του. Παραλίγο νά ζαλιστῶ καί νά πέσω ἀπ' τό θέαμα. Τό κρέας ἀπ' τό πόδι εἶχεπραγματικά μελανιάσει κι εἶχε ἀνοίξει ἀπ' τό κρῦο καί φαίνονταν μιά τρομερή πληγή ὡς τό κόκαλο. Οὔτε αἷμα, οὔτε τίποτα. Ἀνατρίχιασα.

—Καί πῶς βαδίζεις ρέ παιδάκι μου;

—Βαδίζω καλά. Ἀφοῦ σοῦ λέω δέν τό αισθάνομαι. Κάπου-κάπου νιώθω πῶς κάτι λείπει κι ὕστερα ἓνας δυνατός πόνος δαγκώνει ὅλο τό πόδι. Μιά στιγμή καί σταματάει...

* * *

Στό μεγάλο μέγαρο πού έδρευε η διοίκηση τής 75ης μοναρχοφασιστικῆς Ταξιαρχίας στήν Καρδίτσα, υπάρχει άσυνήθιστη κίνηση. Άξιωματικοί, ύπαξιωματικοί και στρατιώτες άνεβοκατεβαίνουν τίς σκάλες άσταμάτητα.

Στό στενό δωμάτιο τοῦ άσύρματου βρίσκεται έκτός άπ' τόν άσυρματιστή ό έπιτελάρχης τής ταξιαρχίας κι ό ίδιος ό ταξίαρχος. Ήσυχία. Άκούγεται μόνο τό ρυθμικό τίκ-τάκ, τίκ-τάκ τοῦ άσύρματου και μία στενή χάρτινη λουρίδα ξετυλίγεται άργά-άργά.

—Τίκ-τάκ, τίκ-τάκ, τίκ-τάκ.

Κι η κορδέλα όλο και ξετυλίγεται και δίνει τό ραδιογράφημα:

«Σ-υ-μ-μ-ο-ρ-ία Σ-ο-φ-ι-α-ν-ο-ῦ σ-υ-ν-ε-τ-ρ-ί-β-η.
Ύ-π-ο-λ-ε-ί-μ-μ-α-τ-ά τ-η-ς κ-α-τ-ε-υ-θ-ύ-ν-ο-ν-τ-α-ι
π-ρ-ό-ς Ν-ι-ά-λ-α-ν. Ή-π-α-φ-ή μ-έ τ-μ-ῆ-μ-α μ-α-ς
π-ο-ύ έ-σ-τ-ά-λ-η ε-ί-ς Ν-ι-ά-λ-α-ν ά-δ-ύ-ν-α-τ-ο-ς.
Ύ-π-ο-δ-ι-ο-ι-κ-η-τ-ή-ς 7-5 Τ-α-ξ-ι-α-ρ-χ-ί-α-ς.

—Εῦγε σας, γενναῖα παιδιά τής Ἑλλάδος, άναφωναῖ έξαλλος ό ταξίαρχος τής 75ης Ταξιαρχίας. Εῦγε διά τό κατόρθωμά σας.

Τά συγχαρητήριά μου κύριε έπιτελάρχα. Διά τήν συντριβήν τών συμμοριτῶν συνετέλεσε και η δική σας συμβολή. Νά οργανώσετε δι' άπόψε έσπερίδα εις τό μπάρ «Αἶγλη» και νά καλέσετε τούς άξιότιμους κυρίουσ και κυρίες τής πόλης διά νά πανηγυρίσωμεν τό χαρμόσυνον γεγονός.

Ή άσύρματος άρχισε ξανά νά δουλεύει.

—Τίκ-τάκ, τίκ-τάκ, τίκ-τάκ.

Μεταδόσατε, λέει ό διοικητής τής ταξιαρχίας.

«Ύποδιοικητήν 75ης Ταξιαρχίας. Στόπ. Διαβιβάσατε θερμά συγχαρητήριά μου εις άπαντας τούς όπλίτας και τούς βαθμοφόρους τής Ταξιαρχίας. Ή πατρίς τούς εὔγνωμονεῖ διά τό ήρωικόν έργον των. Συνεχίσατε καταδίωξιν και ολοκληρωτικήν συντριβήν συμμοριτῶν. Στόπ. Άναμένομεν νεωτέρας πληροφορίας σας. Στόπ.

Ὁ διοικητὴς τῆς 75ης Ταξιαρχίας

Συνταγματάρχης Καρρᾶς».

Κι ὁ ἀσύρματος μεταδίνει ἀργά-ἀργά τὸ τηλεγράφημα. Στὴν πόρτα τοῦ ἀσύρματος κάποιον χτύπημα ἀκούγεται.

— Ἄλλο. Ποιὸς εἶναι;

— Μοῦ ἐπιτρέπετε κύριε ταξίαρχε νὰ περάσω;

— Ἄ! Ὁ κύριος εἰσαγγελεὺς. Ὅριστε, ὅριστε κύριε Παπαναστασίου. Ὅριστε. Ἀνησυχεῖτε καὶ σεῖς μέμας. Περάστε, περάστε, καθῆστε. Ἔχομεν χαρμωσοῦνους εἰδήσεις.

— Συνετρίβηταν; Ὁλοκληρωτικῶς;

— Σχεδόν. Ὑπολείμματα κατευθύνονται πρὸς Νιάλαν. Καὶ εἰς τὴν Νιάλαν ἐστάλη ἐγκαίρως τμημα μας διὰ νὰ ἐμποδίσαι τὴν διόδον καὶ νὰ καταφέρει τὸ ὀριστικὸν χτύπημα.

— Τὰ συγχαρητήριά μου διὰ τὸν ἄθλον σας κύριε ταξίαρχε. Σᾶς σφίγγω τὸ χέρι ἀπὸ μέρους τῶν ἐθνικορρόνων τῆς πόλεως.

— Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ. Μᾶς ὑποχρεώνετε.

Καὶ γυρνώντας στὸν ἀσυρματιστὴ:

— Ἐπαφή μὲ τὸ τμημα πού ἐστάλη εἰς Νιάλαν. Ἐέρεις τὰ στοιχεῖα.

— Ἀσφαλῶς.

— Γρήγορα λοιπόν. Ἄντε μπράβο.

— Ἐμπρός, ἐμπρός, ἐμπρός. Ποσειδών, Ποσειδών. Σᾶς καλεῖ ὁ Τίγρις. Σᾶς καλεῖ ὁ Τίγρις.

— Ἔδωσα ἐντολήν κ. εἰσαγγελεῦ νὰ ὀργανωθεῖ ἐσπερίς διὰ τὴν νίκην μας. Ἐλπίζω νὰ μᾶς τιμήσετε μετὰ τῆς συζύγου σας.

— Βεβαιότατα, βεβαιότατα κύριε ταξίαρχε. Ἔχομεν ὑποχρέωσιν νὰ ἐορτάσομεν τὴν νίκην τοῦ στρατοῦ μας.

— Ἐμπρός, ἐμπρός, ἐμπρός, ἐδῶ Τίγρις, ἐδῶ Τίγρις. Ποσειδών, Ποσειδών. Περίμενε, Περίμενε.

— Κύριε διοικητά. Ἔχω ἐπαφή.

—Νά μᾶς πληροφορήσουν ποῦ εὐρίσκονται.

—Ποσειδῶν, Ποσειδῶν, γράφε.

«Διοικητῆς 75ης Ταξιαρχίας ζητᾷ νά πληροφορηθεῖ τό γρηγορότερον ποῦ εὐρίσκεσθε. Ἄν φτάσατε εἰς προορισμὸν σας».

Κι ἡ κορδέλα ἄρχισε ξανά νά ἀπλώνεται σιγά-σιγά:

«Ω-ρ α 18 τ-ῆ-ς 12 Ἄ-π-ρ-ι-λ-ί-ο-υ κ-α-τ-α-λ-ά-β-α-μ-ε α-ὐ-χ-έ-ν-α. Ἄ-ν-α-μ-έ-ν-ο-μ-ε-ν ὑ-π-ο-λ-ε-ί-μ-μ-α-τ-α σ-υ-μ-μ-ο-ρ-ι-τ-ῶ-ν μ-έ τ-ό-ν δ-ά-κ-τ-υ-λ-ο-ν ε-ἰ-ς τ-ῆ-ν σ-κ-α-ν-δ-ά-λ-η-ν. Σ-υ-ν-τ-ρ-ι-β-ῆ τ-ω-ν ἄ-ν-α-π-ό-φ-ε-υ-χ-τ-ο-ς. Στόπ.

Ταγματάρχης Ἄλευρᾶς».

—Ὡστε λοιπόν, εἶπε ὁ ταξίαρχος στρεφόμενος πρὸς τόν εἰσαγγελέα, τό τέλος των θά εἶναι ὄχι ἀπλῶς οἰκτρὸν ἀλλὰ οἰκτρότατον.

—Μεταδόσατε ἀσυρματιστά.

—«Ταγματάρχην Ἄλευρᾶν. Στόπ.

Μέ ὑπολείμματα συμμοριτῶν εὐρίσκεται καί ὁ ἀρχισυμμορίτης Σοφιανός. Παρακαλῶ κεφαλὴν του ἀποστείλατε ἐνταῦθα ἀνέπαφον μέ προσωπικὴν σας εὐθύνην. Στόπ.

Δ/τῆς 75ης Ταξιαρχίας
Συνταγματάρχης Καρρᾶς».

* * *

Τό νιόχτιστο τριόροφο χτίριο ὅπου στεγάζονταν τό καφέ-μπάρ «Αἴγλη» ἀστραποβολοῦσε ἀπ' τὰ φῶτα καί τὴν πολυτέλεια. Στὴν αἴθουσα τοῦ χοροῦ καί στοὺς διαδρόμους πού ἦταν κατάγιομοι ἀπὸ κυρίες μέ ἀκριβές ἔξωμες τουαλέτες, ἀπὸ κυρίους μέ τὰ παμπάλαια φράκα τους καί ἀπὸ ἀξιωματικούς μέ τὰ γυαλισμένα κουμπιά καί τίς μεγάλες στολές, ξεχύνονταν ὀλοῦθε ἢ μουσική, τὰ γέλια, τὰ πειράγματα, τό κέφι. Γαργαλιστικὴ ἢ ἀτμόσφαιρα. Ὅλα ἐδῶ σέ παρχκινού-

σαν ν' αφήσεις λίγο τό σχοινί ν' αφειθείς στις αξιώσεις ενός τέτιου γλεντιού.

Ο διοικητής τῆς ταξιαρχίας, ἕνας κοντόχοντρος ἄντρας μέ γκριζα μαλλιά, μέ βαθουλωτά μάτια καί πλατωτή μύτη ἔδινε τήν ἐντύπωση παλιοῦ τσαμπάση, πού τούλειπε μόνο τό στριφτό μουστάκι καί τό μαστούνι, μπῆκε μεγαλοπρεπῆς κι ἔριξε μία ματιά στή σάλα τοῦ χοροῦ. Ἡ σάλα ἄτραφτε ἀπ' τά λογιῆς-λογιῆς χρώματα καί τά ζευγάρια κινούνταν καί χάνονταν σά σκιές! Ὡστόσο προτίμησε νά μπεῖ στό μπάρ. Κι ἐδῶ ζωηρή κίνηση. Τά περισσότερα τραπέζια ἦταν πιασμένα ἀπό παρέες κυρίων τοῦ «καλοῦ» κόσμου. Μόλις μπῆκε σηκώθηκαν νά τοῦ προσφέρουν τή θέση τους. Χαιρέτησε στρατιωτικά καί κάθησε σ' ἕνα μοναχικό τραπέζι.

—Σαμπάνια, πρόσταξε τό γκαρσόν πού πλησίασε.

Τά μάτια του κόλλησαν στήν αἴθουσα τοῦ χοροῦ πού χωρίζονταν μέ μία διάφανη τζαμαρία. «Νά μή φέρω μαζί μου καμμιά φιλενάδα», μουρμουρίσε. «Τί βλάκας. Θά ψωνίσω ὅμως, δέ γίνεται. Θά ψωνίσω κινούργια διά τήν νίκη».

Ἄδειασε μονορούφι τό πρῶτο ποτήρι. Γέμισε δεύτερο καί τό κατέβησε καί κεῖνο μονοκοπανιάς. Τό ταβάνι ἄρχισε νά στριφογυρίζει. «Μπά, ζαλίστηκα κιόλας, μουρμούρισε. Καιρός νά κάνω πρόποσιν». Γέμισε τό τρίτο ποτήρι, σηκώθηκε ὀρθιος καί ἀποτεινόμενος στούς προσκεκλημένους εἶπε:

—Κύριοι. Πίνω εἰς υἱεῖαν τῶν ἐνόπλων δυναμειῶν μας. Ὁ θεός νά τίς ἔχει ἀκατανίκητες. Σᾶς ἀγγέλω ἀπόψε ὅτι οἱ συμμορίται ἐξολοθρεύθησαν! Εἰς υἱεῖαν σας!

Οἱ ἄλλοι σήκωναν τά ποτήρια τους καί τά τσούγκριζαν.

—Εἰς υἱεῖαν τοῦ ἐνδόξου στρατοῦ μας. Πάντα δάφνας νά δρέπει.

Ὁ κοντόχοντρος συνταγματάρχης βγῆκε ἀπ' τό

μπάρ και σχεδόν τρικλίζοντας μπήκε στην αίθουσα τού χοροῦ. Ὁραίες κυρίες και δεσποινίδες ντυμένες κομψά φιγουράριζαν στην αίθουσα και χάνονταν μέσ στην παθητική μελωδία τῆς μουσικῆς. Ἄλλα ζευγάρια σκουτουρποῦσαν πάνω σ' ἄλλα και «ἄθελα» ἢ ντάμα ἔπεφτε στην ἀγκυλιά τού καβαλιέρου και «ἄθελα» τά χεῖλη τού ἑνός ἀκουμποῦσαν στά χεῖλη τού ἄλλου. Περιέφερε τή ματιά στά ζευγάρια και μιὰ βλαστήμια ξέφυγε ἀπ' τό στόμα του σάν ἀντίκρουσε τήν παλιά φιλενάδα του νά χορεύει μ' ἕνα νεαρό ὑπολοχαγό.

—Π... Θά μοῦ τό πληρώσεις μούγγρισε.

Κεῖνη τήν ὥρα στην αίθουσα μπήκε μιὰ νεαρή κοπέλα ἴσαμε 20 χρονῶν. Ὁμορφη σά θεά. Εἶχε ἕνα πρόσωπο γοητευτικό μέ κατάμαυρα μάτια, λεπτά περιποιημένα φρύδια και ὀλόγιομα χεῖλη. Φοροῦσε ἕνα θαυμάσιο μεταξωτό φουστάνι πού ἄφηνε νά φαίνονται οἱ γραμμές τού σώματός της και τό πλούσιο στῆθος της και εἶχε ριγμένα πίσω τά μαλλιά γιά νά τήν κάνουν πιό ζωτικῆ.

Ὁ ἀσχημομούρης συνταγματάρχης τρελάθηκε. Τή γνώριζε λίγο ἀπό κάποια ἄλλη συνάντηση, ὥστόσο τότε δέν τοῦχε χτυπήσει τόσο στό μάτι. Τήν πλησίασε και ὑποκλίθηκε:

—Χορεύουμε; Δέ θ' ἀρνηθεῖτε δεσποινίς, Λίλια.

—Εὐχαρίστως, εἶπε, ἢ κοπέλα ἀφήνοντας ἕνα ἑλαφρό χαμόγελο νά διαγραφεῖ στά χεῖλη της τά κερσένια.

Κι ἀδράζοντάς την ἀπ' τή μέση ὁ συνταγματάρχης χάθηκε μέσα στό πλῆθος τῶν ζευγαριῶν.

—Τί κάνει ὁ μπαμπάς σας;

—Πολύ ὠραῖα.

—Κι ἡ μαμά σας;

—Θαυμάσια.

—Πῶς πᾶτε μέ τίς ἐξετάσεις σας;

—Λαμπρά. Ἄριστα. Ἐφέρετε ὁ μπαμπάς μου γνωρίζει ὅλους τούς καθηγητές μου στό πανεπιστήμιο.

—'Εκτιμῶ πολύ τό μπαμπά σας γιατί εἶναι πε-
ρίφημος ἄνθρωπος.

—...

—Θά καταδεχόσαστε νά μέ κάνετε ἀπόψε παρέα
στό τραπέζι; Εἶμαι μόνος, ὀλομόναχος. Καί ξέρετε πό-
σο μέ πλήττει ἡ μοναξιά.

'Η κοπέλα ἔκανε μιὰ γκριμάτσα καί πρόστεσε:

—'Αφοῦ τό θέλετε.

Τήν πῆρε ἀπ' τό χέρι καί τράβηξαν γιά τό μπάρ.
Τό γλέντι εἶχε ἀνάψει παντοῦ καί τό πιτό εἶχε ἀνά-
ψει τά μυαλά καί τίς αἰσθήσεις τῶν ἀνθρώπων. Στίς
πολυθρόνες τοῦ μπάρ ἦταν τώρα ξαπλωμένοι, ξεκού-
μπωτοι, ξεγραβατωμένοι, ἀναμαλλιασμένοι. Στό πάτω-
μα πεταμένες ρεπούμπλικες καί γυναικεῖα καπέλα μαζί.
Μεθυσμένες γυναῖκες πέφτανε προκλητικά πάνω στούς
ἄντρες πού δέν καταλάβαιναν πιά τίποτα ἀπ' τό πο-
λύ πιτό.

—Εἰς ὑγείαν τοῦ στρατοῦ μας. Πάντα δάφνας
νά δρέπει, οὐρλιαξε βραχνά κάποιος ἡλικιωμένος πε-
σμένος μπρούμυτα στό τραπέζι.

Κάθησαν στό τραπέζι. Ὁ συνταγματάρχης παράγ-
γειλε κι ἄλλη σαμπάνια.

—Ξέρετε, δέν πίνω, εἶπε συνεσταλμένα τό κο-
ρίτσι.

—Θά πιεῖτε, δέ θά μοῦ χαλάσετε τό κέφι.

Ἦπιε ἕνα ποτήρι. Καί δεύτερο.

—'Ας τά ξανατσουγκρίσουμε εἶπε κι ἀκούμπη-
σε τή χερουκλα του στόν λεπτοκαμωμένο ὄμο τῆς
Λίλιας.

'Αδειασαν καί τό τρίτο. Ἔσκυψε στ' ἀφτί της καί
ψιθύρισε.

—Πόσο ὀμορφη εἶστε ἀπόψε Λίλια. Ὅσο ποτέ.
Μοιάζετε μέ τή θεά Ἄφροδίτη.

—Μέ εἰρωνεύεστε.

—Σᾶς μιλάω σοβραρά.

Στό μπάρ μπήκε ό άσυρματιστής κρατώντας ένα λεπτό χαρτί.

—'Ορίστε είπε στό συνταγματάρχη, ψυχρά.

'Ο συνταγματάρχης πήρε τό σημείωμα στά τρεμουλιάρικα χέρια του.

«Αύχένας Νιάλας. Πάγωσαν πέντε όπλίται μας. 'Αδύνατον νά άνθέξωμεν εις τήν θύελαν καί τόν παγετώνα. Θα άποθάνωμεν άπαξάπαντες εάν δέν άποσυρθώμεν εκ τοῦ αύχένος εις άντικλεινάς. Περιμένομεν έντολάς σας. Συμμορίται εισέτι δέν ένεφανίσθησαν. Πιθανώς παρεσύρθησαν υπό τοῦ ισχυροῦ άέρος εις άπόκρημνον πλαγιάν Νιάλας. Στόπ.

Ταγματάρχης 'Αλευράς».

—Καλά-καλά. "Ας περιμένουν. 'Αφήστε με τώρα ήσυχον νά έορτάσω τήν νίκην. Διά δευτέραν φοράν νά μή μέ ένοχλήσετε.

'Ο άσυρματιστής χαιρέτησε κι έφυγε για τό δωμάτιό του. Στόν άσύρματο είχε ξετυλιχθει μιά καινούργια μακριά κορδέλα.

«Ψύχος δριμύτατον ένεσκηψεν. Κινδυνεύει ή ζωή μας. 'Αποστείλατε τό ταχύτερον τμήμα πρός βοήθειαν. 'Αδύνατος ή παραμονή μας εις αύχένα.

Ταγματάρχης 'Αλευράς
ώρα 24, 12/4/47».

Κι ό άσυρματιστής μεταδίνει από κεφαλιού του. «Διοικητής ταξιαρχίας έορτάζει μετά έπισήμων πόλεως λαμπράν νίκην σας. Κρατήσατε θέσεις σας».

Καί πάλι φτάνει άπελπισμένη άπ' τίς μακρινές κορφές ή φωνή μέ τή λεπτή χάρτινη κορδελίτσα.

«'Αδύνατον παραμείνωμεν. 'Απωλέσαμεν άλλους τρείς όπλίτες καί έναν διμοιρίτην. 'Αποσυρόμεθα όπισθεν αύχένος. 'Ελέγχομεν δίοδον συμμοριτών. Στόπ.

ώρα 0,30, 13/4/47».

—Οὐφ, δέν πᾶτε στό διάβολο ὅλοι σας, ἔκανε ὁ ἀσυρματιστής κλείνοντας τό μυχάωημα. Ἐτεῖς σκοτώνεστε, κινδυνεύετε νά πεθάνετε καί οἱ διοικητές σας γλεντοκοπᾶν μέ τίς δεσποινίδες. Ξέρετε πόση ἀξία δίνουν γιά τό πεσοί σας! Οὔτε μιά δεκάρα. Ἄι στό διάβολο ἄλλη μιά φορά!

Τήν ἴδια ὥρα στό καφέ-μπάρ «Αἴγλη» ὁ συνταγματάρχης στριμώχνονταν πιό κοντά στή μελαψή κοπέλα. Κάτι τόν ἔθελγε, τόν μεθοῦσε.

—Θά μοῦ θυμώνετε ἄν σᾶς ἔπιανα τό χέρι καί τό φιλοῦτα;

—Δέν ἀξίζει τόν κόπο, ἀπάντησε παιχνιδιάρικα τό κορίτσι.

—Γιά σᾶς ἴσως. Γιά μένα εἶναι ἓνα βῆμα γιά τήν εὐτυχία.

—Δέ μοῦ λέτε. Ἀπό πότε γίνατε τόσο συναισθηματικός;

—Πάντα ἤμουνα δεσποινίς. Ἀπό μικρό παιδί. Σκιροῦσε, χόρευε ἡ καρδιά μου ὅταν τύχαινε νά εἶμαι μέ δεσποινίδες.

—Ἔ, τότε ὀρίστε! καί τοῦ πρόσφερε τό χέρι της. Ἐκεῖνος τόφερε στά παχύσαρκα χεῖλη του κι ἄρχισε νά τό ρουφάει ἀχόρταγα.

—Λίλια! Μέ μαγέψατε Λίλια. Ἄς πιοῦμε ἓνα ἀκήμα. Γέμισαν τά ποτήρια καί τά ξανάδειασαν. Τό κορίτσι ζκλισμένο τινάχτηκε ὄρθιο.

—Θέλω χορό, χορό, εἶπε καί τά λόγια της μπερδεύτηκαν στή γλώσσα.

—Καθῆστε. Ἀργότερα χορεῦομε. Ἄς πιοῦμε ἓνα ποτήρι ἀκόμα. Αὐτή ἡ σαμπάνια εἶναι θαυμάσια.

Ἦπιαν. Τό κορίτσι δέν κρατήθηκε κι ἔβαλε τά ξεφωνητά:

«Ταβερνιάρη κέρνα, κέρνα μας κρασί.
Πάρε τό ποτήρι σου καί κάθησε καί σύ».

Κι ὁ συνταγματάρχης γελώντας σαρκαστικά συμπλήρωσε:

«Γιὰ τό χατήρι μιᾶς μικρῆς.
"Ἐγίνα μάνα μου μπεκρῆς».

—Λίλια. Πᾶμε στό σπίτι.

—"Οπου θέε, τραύλισε μεθυσμένη ἐκείνη.

Μιά πολυτελέστατη λιμουζίνα σταματοῦσε ὕστερα ἀπό λίγο ἔξω ἀπ' τό χτίριο πού ἔμεινε ὁ κύριος ταξίαρχος. Τή βοήθησε νά κατεβεῖ καί πιάνοντάς την ἀπ' τό χέρι τήν ἀνέβασε στά σκαλιά. Ἡ νεαρή Λίλια παραπατοῦσε. Μόλις μπῆκαν στό δωμάτιο ὕπνου τοῦ κ. ταξίαρχου σωριάστηκε σ' ἓνα ντιβάνι...

* * *

"Οσο πλησιάζουμε στόν αὐχένα τό κρῶ γίνεται πτό ἀνυπόφορο. Σφίγγουμε τά νεῦρα καί προχωροῦμε. Πιό μπροστά κάποιος τρικλίζει ἔτοιμος νά πέσει.

—Ποιός βαδίζει μπροστά ἀπ' τό Μῆτσο ρέ; φώναξα, κι ὁ ἀέρας μου βούλωσε τό στόμα, κι ἔσφιξε ἀσφυχτικά τά πνευμόνια μου.

—'Εγώ, ὁ Στέφανος ὁ ὄπλοπολυβολητής.

—Πρόσεξε τόν Πέτρο, θά πέσει.

'Ο Στέφανος κοντοστάθηκε. "Ἐσκυψε λίγο καί δίνοντάς του τήν πλάτη τοῦ εἶπε:

—"Ἐλα. Κάτσε.

—"Οχι ἄσε με. "Οσο μπορῶ θά βαδίσω μόνος μου. Καλύτερα νά χαθεῖ ἓνας παρά δύο.

—"Ἐλα πού σοῦ λέω, κάνε γρήγορα. Δέν εἶναι ντροπή.

Κι ὁ Πέτρος ἔγειρε στήν πλάτη τοῦ συναγωνιστῆ του σχεδόν ἀναίσθητος.

Μπροστά μου ἄκουσα δύο φωνές: Πέσανε κι ἄλλοι.

—Ποιοί;

—'Ο Ταγκούλης καί ὁ Σούλας.

—Νά τούς φορτωθοῦμε ὡς τόν αὐχένα μήπως τούς συνεφέρουμε. Αὐτή εἶναι σοβαρή ἀπώλεια.

—'Αδύνατο. Δέ μπορούμε.

—Τί θά πεῖ δέ μπορούμε; Πάρε τό Θανάση καί τό Δημήτρη τόν ἐπίτροπο.

—'Ο Δημήτρης κουβαλάει στίς πλάτες τήν Καίτη.

—Τότε τόν 'Αριστοτέλη.

—Καλά.

"Άλλοι δύο ἄνθρωποι βαδίζουν φορτωμένοι συντρόφους τους στίς πλάτες. «Θά βγοῦμε». Τό πείσμα τρανεύει σά βλέπεις νά χάνονται δίπλα σύντροφοί σου, παλιοί πολεμιστές τοῦ κόμματος. «Θά βγοῦμε γιά νά λογαριαστοῦμε μέ τό φασισμό».

Κι ἄλλος ἔτοιμος νά πέσει.

—Στάσου σύντροφε, μήν πέφτεις, φωνάζει πάλι ὁ Στέφανος. 'Ο λαός σέ καρτερεῖ. Στάσου.

'Ο διπλανός του τόν σκουντάει, τόν σπρώχνει. Μά κείνος παραπατάει παραζαλισμένος.

—'Οχι δέ θά πέσεις, λέει ὁ διπλανός. Καί χωρίς νά χάσει καιρό τόν ἀρπάζει παραμάσκαλα καί προχωρεῖ.

"Όποιος διαβάζει αὐτές τίς γραμμές ἄς σκεφεῖ: Νά περπατᾶς ὅλη τή νύχτα κάτω ἀπό τέτιες καιρικές συνθῆκες ξυπόλητος καί πεινασμένος, νᾶσαι πτώμα στήν κούραση καί νά κουβαλήσεις κι ἄλλον ἄνθρωπο στήν πλάτη σου τή στιγμή πού μέ τό στανιό περπατᾶς ὁ ἴδιος εἶναι τάχα μπορετό; Καί ὅμως ἦταν.

'Ο αὐχένος! Τό κλειδί τῆς σωτηρίας. "Ετοιμος νά δρασκελίσει ὁ διοικητής τῆς φάλαγγας. Κοντοστέκεται μιά μόνο στιγμή παραζαλισμένος καί γυρνάει πρὸς τή φάλαγγα. 'Απ' αὐτή τή λεβεντιά καί τό ἀπίστευτο θάρρος τῶν ἀλύγιστων μαχητῶν του ἀντλεῖ κι αὐτός περισσή δύναμη, ἀντρεϊεύει:

—"Αντε παλικάρια μου, ἄντε λεβέντες μου, φωνάζει συνεπαρμένος ἀπ' τόν ἐνθουσιασμό. "Ενα ἄλλα ἀκόμα καί τελειώνουν ὅλα.

"Ενα ἄλλα.

Μά ἡ φύση λές συμμαχῆσε κι αὐτή μέ τόν ἐχθρό

νά μᾶς ἀφανίσει. Βογγᾶνε οἱ λαγγαδιές, τὰ φαράγγια, τὰ διάσελα. Σειέται τό σύμπαν ἀπ' τό τρομερό μπουμπουνητό. Ὁ Αἴολος ἀνοιξε τ' ἀσκιά του γιά νά ξεχυθοῦν ὀρμητικά ἀπ' ὄλες τίς μεριές οἱ ἀγέρηδες καί νά σηκώσουν σφυρίζοντας δαιμονισμένα σέ πελώριες ἀδιαπέραστες στιβάδες τό σπειρωτό χιόνι. Τά τσουγκάρια ἀντιβουίζουν καί τό βουητό τους μοιάζει μέ θρηνο, μέ κλάμα μωροῦ πούχασε τή μάνα του, μέ μοιρολόγι. Σκουίζουν τρομαγμένα στίς φωλιές τους τ' ἀγριοζούλαπα. Τά τσουγκάρια φοβισμένα θαρεῖς κι αὐτά ἀπ' τήν κοσμοχαλασιά, σκύβουν τίς κορφές τους λές γιά ν' ἀποφύγουν τή μανία καί τήν ὀργή τοῦ ἀγέρα. "Ένας μαῦρος πουπουλένιος ὄγκος ἀκουμπάει στόν αὐχένα καί κλείνει τό δρόμο. "Όλα μαῦρα. Μαῦρα κατάμαυρα. Μονάχα ἡ σκέψη μας, ἡ δική μας σκέψη μένει καθαρή. "Αν τό κορμί τ' ἀλυσοδένει ἡ κούρση καί τό μουδιάζει ἡ νάρκη, ὥστόσο τό μυαλό ἀντιστέκεται καί δουλεύει κανονικά. Κι ἡ καρδιά χτυπάει τρελά, χοροπηδάει μ' αὐτή τή λαχτάρα καί τόν πόθο πού συμπυκνώθηκε πιά σέ μιά λέξη: «"Ένα ἄλμα». "Ένα ἄλμα ἀπ' τό θάνατο στή ζωή, στή νίκη. "Όχι δέν πρέπει ἐδῶ στό τέλος νά παραδόσουμε τό πνεῦμα μας. Οἱ νεκροί μας πού κείτονται ἀταφοί στήν πλαγιά τῆς Νιάλας μᾶς παραγγέλνουν νά κάνουμε κι αὐτό τό ἄλμα στ' ὄνομά τους, στ' ὄνομα τοῦ κόμματος, στ' ὄνομα τῆς νίκης. Δέ θά ὑποχωρήσουμε. Δέ θά παραβοῦμε τήν παραγγελία τῶν ἡρώων μας. Κι ἄς ρίξει τό καταπέτασμα ὁ οὐρανός κι ἄς ὀρθώσει μπροστά μας ὄσες φουρτοῦνες καί θύελες μπορεῖ. Θά δρασκελίσουμε.

Νάτος, πέρασε ὁ πρῶτος. Ὁ δεῦτερος, ὁ τρίτος. Ὁ τέταρτος κοντοστάθηκε, ταλαντεύτηκε κι ἔχασε τήν ἰσοροπία του. Ποιός νά ἦταν; Ὁ Θανάσης ἄραγε; Μπά. Δέν εἶναι δυνατό νά ἔπεσε ὁ Θανάσης, αὐτό τό ἀνυπόταχτο παλικάρι. Σά σκιές παρουσιάζονται οἱ ἄνθρωποι μιά στιγμούλα κι ὕστερα χάνονται μέσα στή μαυρίλα.

Νᾶμι ἀκριβῶς κατάκορφα στή Νιάλα. Ἔτοιμος νά κάνω ἕνα βῆμα γιά τή ζωή. Οἱ δυνατοί ἀγέρηδες μέ πετᾶνε πότε δῶ καί πότε κεῖ σά μπάλα. Δέ μπορῶ νά στεριώσω σταθερά τά πόδια μου γιά νά δρασκελίσω. Πιάνομι. Ἀπό ποῦ; Ἀπ' τό ἔπλο καί τή χλαίνη μου. Τί ἄστεϊο. Εἶναι καί γιά γέλια καί γιά κλάματα. Μά εἶναι γιά θαυμασμό αὐτή ἡ σκηνή κι ὄχι γιά λύπηση. Νά παραδέρνεις μέσα στό σίφουνα καί νάχεις ἀκόμα τό κουράγιο νά πιαστεῖς ἀπό κάπου γιά νά γλυτώσεις. Τό αἷμα ἀνέβηκε στό κεφάλι. Τά μηνίγγια χτυπᾶνε δυνατά σά νά σπάσουν καί τά δόντια τρίζουν παράξενα. Παραλύουν τά μέλη. Ξαφνικά ὅλα ἀρχίζουν νά χυροπηδᾶνε γύρω καί σιγά-σιγά νά χάνονται. Κι ὁ δρόμος καί τό χιονοσύννεφο κι οἱ πελώριες στῆλες καί τά μουγγρητά καί τ' ἀλαλητά τῶν ἀγέρηδων. Γιά ποῦ τραβάω; Γιά τήν αἰωνιότητα; Ἡ φύση πασχίζει νά μέ γονατίσει νά προσκυνήσω τήν ἀκατανίκητη δύναμή της. Μά ὑπάρχει στόν κόσμο κάποια ἀόρατη δύναμη πιό τρανή ἀπ' ὅλες τίς δυνάμεις, ἰκανή νά κινήσει βουνά. Εἶναι ἡ δύναμη τῆς θέλησης. Στό στοιχείο τῆς φύσης κι σέ κάθε στοιχείο μονάχα ὅταν ἀντιπαρατάσεις τό δικό σου στοιχείο τῆς θέλησης μπορεῖς νά βγεῖς νικητής καί νά θριαμβεύσεις. Κι οἱ κομμουνιστές ἔχουν πάντα ἑτοιμοπόλεμο τό στοιχείο τῆς θέλησης.

Καί σ' αὐτή τήν κρίσιμη ὥρα πού ἡ ζωή πάλαζε μέ τό θάνατο ἀπεγνωσμένα μπῆκε στή μέση ἡ θέληση νικήτρια τοῦ χάρου.

Δρασκελάω. Γέρνω ἀπ' τήν ἄλλη μεριά καί κατακυλάω τόν κατήφορο γιομάτος χαρά κι ἰκανοποίηση. Ἡ θύελα μαίνεται πίσω μου. Μά ἐδῶ εἶναι ἡσυχία. Κάπου κοντά ἀκούω φωνές καί σφυρίγματα. Εἶν' αὐτοί πού πέρασαν. Πόσο ξεκόπηκα ἀλήθεια ἀπ' τή φάλαγγα! Βιάζομι. Τούς φτάνω. Μά αὐτοί δέν προχωροῦν ἄλλο. Ἐχουν κάνει στάση στήν πλαγιά καί περιμένουν τόν ὑπόλοιπο κόσμο. Τούς ζυγώνω. Τό θέα-

μα πού αντίκρυσα μέ συγκλόνισε σύγκορμα. Καμιά δεκαριά σύντροφοί μας άραδιασμένοι καταγής σπαρταράνε σάν τά ψάρια. Στά μάτια τους άπλώθηκε ή γυαλάδα του θανάτου. Μά δέν κάνει νά τους άφήσουμε.

—Σύντροφοι, λέει συγκινημένος ό διοικητής και δυό χοντρά δάκρυα κυλάν στά κόκκινα μάγουλά του. Πρέπει νά τους μεταφέρουμε ώς τή χαράδρα. Μπορούμε, έχουμε τόν καιρό νά τους συνεφέρουμε. "Ομως μήν άργοπορούμε. "Οποιος νιώθει τόν έαυτό του γερό άς φορτωθεϊ άπό ένα σύντροφο.

Και πρώτος φορτώθηκε ό ίδιος τόν πιό βαρύ, και πήρε τό δρόμο τής χαράδρας.

—Θά μείνεις έσύ, μου λέει, ώσπου νά τους πάρουν όλους κι ύστερα θαρθεϊς μαζί μας. Τους φορτώθηκαν όλους. Κι ό Δημήτρης ό έπίτροπος τής διμοιρίας τήν Καίτη του πού ακόμα δέν είχε ξεψυχήσει. Η καρδιά της χτυπούσε άργά-άργά, σιγανά. Έμειναν μόνο δυό κουφάρια στή σειρά. Του Σούλα και του Ταγκούλη. Η ζωή τους είχε άφήσει για πάντα. Στάθηκε αδύνατο νά τους κρατήσουμε ζωντανούς.

Κι ή φάλαγγα άραδιάζει, άραδιάζει άσταμάτητα. Κάποιος σκοντάφτει, πέφτει και ξανασηκώνεται για νά συνεχίσει τήν πορεία του. Πέρασαν όλοι. Κατηφορίζω κεφάτος. Στήν πλαγιά αντιλαλοΰνε τά τραγούδια, τά γέλια τής φάλαγγας πού μονομιώς ζωήρεψε. Χάθηκαν όλα. Κι ή κόουραση κι ό ύπνος. Ξεχάστηκε ή πείνα, ό κίνδυνος. Ό άνθρωπος είναι σίδερο. Τό μεγαλύτερο θηρίο τής φύσης.

Στά καλύβια τής Σιάικας, συγκεντρώνεται ή φάλαγγα. Βρίσκω τό Θανάση και τόν άγκαλιάζω πλημμυρισμένος άπό άγαλλίαση. Μόλις κατέβασε τό όπλοπολυβόλο του άπ' τόν ώμο. Δέν τό είχε δίσει σέ κανένα.

—Κι έγώ σέ σκεφτόμουν σέ κάθε βήμα Θανάση!

—Δέν είχα άνάγκη, έγώ φοβόμουνα έσένα περισσότερο μήν πάθεις κακό. Έγώ σάν πεισματώσω μια

φορά ἄς ρίξει καλαπόδια ὁ οὐρανός, δέν ἔχω ἀνάγκη, εἶπε ἀπλά.

—Κι ἡ Καίτη τοῦ Δημήτρη ποῦ εἶναι; Τί ἀπόγινε;

—Ζεῖ!

—Συνῆλθε;

—Λιγάκι. "Ὅμως παραμιλάει. Κι ὁ Δημήτρης γονατιστός δίπλα τῆς τῆς χαϊδεύει τὰ χέρια, τὰ μαλλιά συκρατώντας τούς λυγμούς. "Ἴσως νά μή ζήσει.

—Πᾶμε.

Σέ μιά καλύβια ἀχυρένια ἦταν ζαπλωμένη ἡ καινούργια ἀντάρτισσα τοῦ τάγματός μας καί πάνω ἀπ'τό κεφάλι τῆς χωρίς νά σηκώσει τὰ μάτια ὁ ἐπίτροπος τῆς διμοιρίας μας.

—Δημήτρη!

—Γειά σας, λέει καί κρύβει ἕνα δάκρυ.

—Τί γίνεται ἡ Καίτη;

Μᾶς ἔδειξε μέ τὰ μάτια τήν κοπέλα πού κείτονταν μισολιπόθυμη. Δέν κινουῦνταν καθόλου. "Εριζα μιά πονεμένη ματιά στό Δημήτρη πού κάθονταν σκυρτός δίπλα τῆς κι ὕστερα ἡ ματιά μου συναντήθηκε μέ τή ματιά τοῦ Θανάση. Κουνήσαμε κι οἱ δύο τό κεφάλι.

—'Αγαπῶ τή ζωή, ψιθύριζε ἡ κοπέλα σά νά νειρευότανε. Θέλω νά ζήσω γιά νά χαρῶ τήν εὐτυχία πού φτιάνουμε μέ τὰ χέρια μας. Νά εἶσαι γεωπόνος ἐσύ Δημήτρη κι ἐγώ ὁδηγός σέ μιά μεγάλη θεριστική μηχανή. Καί νά περνῶ μέ φόρα δίπλα σου νά σοῦ λέω: «Γιά δές τί περήφανα δουλεύει ἡ μηχανή μου. "Ενα μέ τήν καρδιά μου». Μά τώρα δέ γίνεται. Γιατί σφουρίζει ἔτσι ὁ ἀέρας; Κλειῦστε ἀπό παντοῦ τίς πόρτες. Νά μήν ἀκούω. Σκεπᾶστε με μέ παπλώματα νά μήν κρυώνω.

—Μά δέν ἔχει ἀέρα χρυσή μου. Ἡ φωτιά κκίει. Δέν κάνει πιά κρύο.

—Κρυώνω, κρυώνω. Σκεπᾶστε με Δημήτρη, μή

μ' ἀφήνεις νά φύγω. Δημήτρη... Δημήτρη... Κι ἔγειρε
τό κεφάλι στόν κόρφο του.....

.....
Ἡ θύελα κόπασε πιά. Τά στοιχειά ἀνίσχυρα νά
μᾶς καταβάλουν κατέθεσαν ἡττημένα τά ὄπλα τους.
Μάζειψε κι ὁ Δίας τούς κεραυνούς του κι ὁ Αἴολος
τούς ἀέρηδες του. Ὁ οὐρανός γαλήνεψε καί πῆρε κιόλας
τό γαλάζιο του χρώμα. Ἐνα καθαρό, ἀλλά παγερό,
ἀνοιξιάτικο δειλινό μᾶς ἔστειλε τό παρήγορο χαμόγε-
λό του. Τά βουνά ὀλόγυρά μας εἶχαν ξαλαφρώσει ὀρι-
στικά ἀπ' τά τελευταῖα ἀπομεινάρια τῆς ὀμίχλης κι
ὀρθώνονταν τώρα ἀγέρωχα μ' ὄλο τό ἄγριο μεγαλεῖο τους.
Ἀπ' τό κοκκινωπό χρώμα πού πῆραν οἱ κορφές τῶν
βουνῶν καταλάβαινες ὅτι ἔγερνε νά βασιλέψει ὁ ἥλιος.
Ἡ μέρα τῆς 13 τοῦ Ἀπρίλη τοῦ 1947 περνοῦσε πιά
στή μνήμη μας σάν μιά μέρα τρομερῆς σύγκρουσης μέ
τά στοιχειά τῆς φύσης. Σάν μιά μέρα σημαντικῆς μας
νίχης.

Τό τάγμα παρατάσσεται γιά προσκλητήριο κι ἀπό
γύρω οἱ πολῖτες τό καμαρώνουν. Μά τί γίνεται; Στή
θέση τοῦ 3ου λόχου δέν παρουσιάζεται κανένας. Ὁ 3ος
λόχος λείπει ὀλόκληρος. Μιά τρομερή σιωπή ἀπλώθηκε.
Πάψανε καί τά γέλια κι οἱ φωνές καί τά λιανοτράγουδα.
Ἀνησυχία μᾶς ἔπιασε ὅλους. Τί ἔγινε ὁ 3ος λόχος;
Χάθηκε;

—Τσιρώνης! φωνάζει δυνατά ὁ ταγματάρχης.

—!!!...

—Κουσάντζα!

—!!!...

—Χαλκιᾶς!

—!!!...

Ἀπόντες, κι αὐτοί λείπουν..

—Τούς εἶδα πρῖν νά διαβοῦμε τόν αὐχένα σύν-
τροφε διοικητή, λέει κάποιος μαχητής. Καί τόν Τσιρώ-
νη καί τήν Κουσάντζα καί τούς ἄλλους. Καταπόδι μου

ἔρχονταν δυό-τρεις σύντροφοι κι ὕστερα ἄρχιζε ὁ λόχος τοῦ Ἑρμῆ.

—Τόν Ἑρμῆ τόν εἶδες;

—Ἦταν ἐπικεφαλῆς τοῦ λόχου του.

—Καί ποιοί βιάδιζαν πίσω ἀπό σένα;

—Ὁ Γρίβας, ὁ Κατσώνης καί παραπίσω ὁ Σιακάρας.

—Εἶναι δῶ αὐτοί;

Δυό μαχητές πετάχτηκαν ἀπ' τήν παράταξη.

—Ἐδῶ εἶμαστε σ. διοικητή. Ὁ Γρίβας κι ὁ Κατσώνης.

—Ὁ Σιακάρας;

—Πάγωσε τήν ὥρα πού περνούσαμε τόν αὐχένα.

Ὁ ταγματάρχης κούνησε ἀπελπισμένα τό κεφάλι.

Στό μυαλό του σχηματίστηκε ἡ εἰκόνα τοῦ τί εἶχε συμβεῖ.

Ξαφνικά ἀπ' τήν κορφή τῆς Νιάλας ἔφτασε ὁ ἦχος ντουφεκιῶν. Τί εἶχε συμβεῖ;

Ὁ λόχος τοῦ Ἑρμῆ βιάδιζε στήν ὀπισθοφυλακή τῆς φάλαγγας. Στόν αὐχένα σκούνησε πάνω σ' ἓνα παγωμένο. Ἡ φάλαγγα εἶχε κοπεῖ. Δρασκελίσε ὁ Ἑρμῆς πάνω ἀπ' τό ξεπαγιασμένο πτώμα τοῦ συντρόφου καί πέρασε στήν ἄλλη πλαγιά, περιμένοντας τό λόχου.

Ὁ ἓνας ὕστερα ἀπ' τόν ἄλλο πέρασαν ὅλοι οἱ ἄντρες του καί τά 13 στελέχη τῆς Καρδίτσας πού εἶχε μαζί του.

Ὁ Τσιρώνης, ἡ Κουσάντζα, ὁ Γαλανίτσας κι οἱ ἄλλοι.

Ὅμως κατά πού νά πάει. Ἡ φάλαγγα οὔτε φαίνεται οὔτε ἀκούγεται μέσα σ' ἐκεῖνο τό κακό. Πῆρε τό μονοπάτι πού διακρινόταν μόλις λίγο καί προχώρησε. Πατήματα πουθενά. «Σίγουρα χάσαμε τό δρόμο» σκέφτηκε.

Καί τώρα; Προχώρησαν ἀκόμα μερικά μέτρα. Καί ξαφνικά ἀντίκρυσαν ἀντίσκηνα. Ἐχθρικά ἀντίσκηνα. Σκορπάνε μέσα σ' αὐτά. Τί νά δοῦν; Φαντάροι κουκουλωμένοι μέ κουβέρτες καί χλαῖνες, εἶχαν μόνο τά μάτια

ξεσκεπάστα καί καρτεροῦσαν μοιρολατρικά τό θάνατο. Ξυλιασμένοι κι ἐκεῖνοι, πουντιασμένοι κι οἱ δικοί μας.

Ξυλιασμένοι κι ἐκεῖνοι, πουντιασμένοι κι οἱ δικοί μας.

Ξυλιασμένοι κι ἐκεῖνοι, πουντιασμένοι κι οἱ δικοί μας.

Ούτε τούς μιλάνε ούτε τούς πυροβολάνε. Ούτε κι οι δικοί μας ανοίγουν τό όπλα τους. Τά όπλα συμφώνησαν αϋτήν τήν ώρα κάτω απ' τή βία τής φύσης νά μή μιλήσουν γιά τό θάνατο. Πάγωσαν. Δέ λειτουργεί τίποτα.

Βουβή άνακωχή!

Σαστισμένοι οι φαντάροι κοιτάνε τούς μαχητές του ΔΣΕ νά κατεβάζουν τούς γυλιούς τους και ν' αποθέτουν τά όπλα τους σά νάναι παλιοί γνώριμοι ή νοικοκύρηδες στίς σκηές. Παίρνουν κι αϋτοί θάρρος. Ξεκουκουλώνονται.

—Είμαστε αδέρφια λένε, μή μās πειράζετε, ούτε μείς θά σās πειράζουμε.

—'Αδέρφια, αδέρφια άπαντάνε οι δικοί μας.

—Καθήστε απόψε νά περάσει αϋτό τό κακό και τό πρωί σάν καλοσυνέψει ό θεός φύγετε. Κάθησαν, άγκαλιάστηκαν σάν πραγματικά αδέρφια πού είχαν χρόνια ν' άνταμωθοϋνε.

Τέτιο πράγμα δέ ματαγνώρισε ή ιστορία.

—'Αδέρφια, πεινάτε νά σās δόσουμε ψωμί και κονσέρβες;

—'Οχι, σās ευχαριστοϋμε παιδιά, δέν πεινάμε. Είμαστε χορτάτοι.

Κι άς τούς θέριζε τά σωθικά ή πείνα. Δέν καταδέχτηκαν νά πάρουν τό ψωμί τών φαντάρων.

—'Οχι, όχι. Μιά πού είστε φιλοξενοϋμενοί μας θά πάρετε έστω λίγη σταφίδα και λίγη σοκολάτα και θά πιείτε λίγο κονιάκ.

—'Αμερικάνικες; είπε φουρισμένος ένας μαχητής, με μία κοψιά διακριτική στό πρόσωπο.

—'Οχι αδερφέ! Δικές μας!

'Ενας ξερχικανός στρατιώτης με άδύνατα κοκαλιάρικα δάχτυλα μοίραζε σταφίδες και σοκολάτα κι ένας άλλος μ' ένα παγούρι κερνοϋσε κονιάκ.

Σέ μία άκρη του άντίσκηγου κάθονταν πιασμένοι σφιχτά απ' τά χέρια ένας φαντάρος κι ένας μαχητής του στρατου μας. Ξαδέρφια, απ' τό ίδιο χωριό άντάμωσαν

σέ τοῦτο τόν κολασμένο βράχο γιά νά ποῦν τούς καη-
μούς τους.

—Ἐχεις καιρό νά πᾶς στό χωριό;

—Κάπου ἕνα μήνα. Εἶχα πάει μέ διήμερη ἄδεια.

—Ἡ μάνα μου τί κάνει;

—Φυλακή εἶναι.

—Ζεῖ;

—Καλά εἶναι.

—Κι ὁ πατέρας;

—Τόν ἔστειλαν στό Μακρονήσι οἱ μαῦροι ἀπ' τό
χωριό. Ὁ Γαλάνης τόν ἔφαγε.

—Δέν πῆραν κανένα γράμμα;

—Οὔτε εἶδησή του.

Σιωποῦν.

Ἕνας δικός μας σήκωσε τό παγούρι.

—Στήν ὑγεία μας συνάδερφοι. Στήν ὑγεία τοῦ
Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ καί τῶν δημοκρατικῶν φαντάρων,
εἶπε. Ἄς διαρκέσει γιά πάντοτε ἡ ἀποψινή μας συνα-
δέρφωση. Νά πεθάνουν ὅλοι οἱ φασίστες πού σᾶς βιά-
ζουν καί σκοτώνεστε μαζί μας.

—Δέ μᾶς βάζει κανένας συνάδελφε, σηκώθηκε
ν' ἀπαντήσει πειραγμένος ἕνας φαντάρος. Ὑπηρετοῦμε
τήν πατρίδα μας. Αὐτήν ὑπερασπίζουμε.

—Ἀπό ποιόν;

Ὁ ἄλλος δέν ἀπάντησε. Ἔσκυψε τό κεφάλι.

—Ἐ! συνάδερφε, συνέχισε ὁ μαχητής μας, χτυ-
πώντας τον στήν πλάτη. Ποιός εἶναι ἡ πατρίδα; Νά
ἐμεῖς, ὁ λαός της. Κι ὅταν ἐσύ σηκώνεις χέρι καί χτυ-
πᾶς τό λαό καί ρημάζεις τήν πατρίδα ποιόν ὑπερασπί-
ζεσαι;

—Χτυπάω τό λαό; Τί λές; Ἀπό ποῦ τό συμπε-
ραίνεις αὐτό; ἔκανε ὁ φαντάρος πειραγμένος.

—Μέ πολεμᾶς ἐμένα καί μέ σκοτώνεις; Ναι ἢ
ὄχι; ἀπάντα μου κοφτά.

—Ναί.

—Τί εἶμαι ἐγώ; Λαός δέν εἶμαι; Ἡ μήπως λαός

είναι ή συνοικία του Κολωνακίου; Νά κοίτα τά χέρια μου. Ροζιασμένα άπ' τό τσαπί, τό σφυρί και τ' άλλτρι. Κοίτα και τά δικά σου. Τά ίδια είναι. Ποιόν χτυπάς λοιπόν;

Ο φαντάρος έξυσε τό κουτέλο του από άμυγανία.

—“Ωστε λοιπόν, συνέχισε, δέν ύπηρετās τήν πατρίδα αλλά είσαι ενάντια στην πατρίδα και τό λαό της.

Οί άλλοι σταμάτησαν τίς κουβέντες κι άκουγαν.

—Πέστε μας κι άλλα, πέστε μας αδέρφια, είπε ένας γεροδεμένος άντρας.

“Ηθελαν πολλά νά τούς ποϋν. “Ομως έπαιρνε νά ξεμερώσει. “Ως πότε θά κρατουσε αυτή ή βουβή άνακωχή;

* * *

Σ' ένα έχθρικό αντίσκηνο βρίσκονται ξαπλωμένοι έντεκα άνθρωποι. Ήσπαγιασμένοι, δέν νιώθουν, ούτε καταλαβαίνουν τίποτα. Δέν άκούνε τίς φωνές των άνταρτών και του Έρμη.

—“Ολοι οί άντάρτες νά βγοϋνε έξω από τά αντίσκηνα! Φεύγουμε για τόν προορισμό μας.

Και ποϋ βρέθηκε νά περάσουν κι οί έντεκα στο ξεκομμένο άπ' τ' άλλα αντίσκηνα και νά μήν τούς δεϊ κανείς; Είχε βγει ό ήλιος όταν άρχισαν νά συνέρχονται. Και συνήρθαν άπ' τίς κλωτσιές και τίς βοισιές των φαντάρων που ήρθαν νά πάρουν τούς δικούς τους κρουοπαγημένους τήν άλλη μέρα τό πρωί.

Η άνακωχή είχε λήξει.

Οί άγωνιστές συνήρθαν. Ήύπνησαν άπ' τό λήθαργο που τούς είχε ρίξει ή παγωνιά και τό κρύο και στηλώθηκαν αντίκρυ στους δημίους τους

Τούς έδεσαν και τούς έσυραν μισολιπόθυμους, άπ' τά βχσανιστήρια αυτή τή φορά, στά κρατητήρια της Λαμίας. Για νά γράφουν εκεί μέ τό αίμα τους μιά λαμπρή άγωνιστική σελίδα στην ιστορία του άδούλωτου λαού μας.

Μερώνυχτα μείνανε στά μπουντρούμια δεμένοι μέ
τά σίδερα. Ἀπό τήν ὥρα τῆς καταδίκης τους ὡς τή
μέρα πού ἐκτελέστηκαν.

Στίς 4 τό πρωί τῆς 9 τοῦ Μάη 1947 τοὺς βάλ-
ανε στ' αὐτοκίνητο γιά τόν τόπο τῆς ἐκτέλεσης. Ἀπ'
τό στόμα τῶν παλικαριῶν ξεχύθηκε περήφανο ἕνα αὐ-
τοσχέδιο τραγούδι:

Εἶναι σκληρός ὁ θάνατος
Γι' αὐτούς πού μένουν πίσω.

Μά δῶ δέν εἶναι θάνατος,
θάνατος ἀπ' ἀρρώστια.
Εἶναι τῆς δόξας τά παιδιά
δαφνοστεφανωμένα.

Θάνατο ἐμεῖς δέ βρίσκουμε
καί λησμονιά ἢ γενιά μας...
Γιά μιάν ἰδέα εὐγενικιά
δίνουμε τή ζωή μας...

Στόν τόπο τῆς ἐκτέλεσης, ἡ Βαγγελιώ Κουσαν-
τζα, ἡ ἀπλή δασκάλα τοῦ λαοῦ βροντοφώναξε στοὺς
τυράννους: «Λίγος ἀκόμα εἶναι ὁ καιρός σας στήν ἐξου-
σία. Τέτιο εἶναι τό κράτος σας. Ἰκανό νά ἐκτελεῖ
γυναῖκες καί πατριῶτες. Τή θέση πού δίνετε σέ μᾶς
σήμερα, μπροστά στό ἐκτελεστικό ἀπόσπασμα, πολύ
σύντομα θά τήν πάρετε ἐσεῖς. Ὅχι οἱ παρασυρμένοι,
μά οἱ πραγματικοί ἐγκληματίες. Ὁ λαός μας δέ θά
μᾶς λησμονήσει. Ζήτω τό ΚΚΕ!».

Καί στήσανε ὅλοι τό χορό. Τό χορό τῆς λεβεν-
τιᾶς καί τῆς ἀθανασίας: τό χορό τοῦ Ζαλόγγου. Ἡ
δασκάλα ἡ Βαγγελιώ πρώτη τραγούδησε τό «Ἐχετε
γειά βρουσοῦλες».

Μπροστά στό ἀπίστευτο θέαμα, τό ἐκτελεστικό
ἀπόσπασμα πού ἦταν ἀπό φαντάρους τοῦ 106 Τάγ-
ματος, δέν πυροβόλησε. Κι ἀναγκάστηκαν νά κουβαλή-

σουν δήμιους—μαυροσκούφηδες και χωροφύλακες—για να εκτελέσουν τή δολοφονία.

Τελευταία έπεσε ή Βαγγελιώ Κουσάντζα. Μέ τρυπημένο τό κορμί στεκότανε όρθή και ζητωκραύγαζε για τό κόμμα. Τήν αποτέλειωσαν μέ τή χαριστική βολή.

Λίγες μέρες άργότερα δημοσιεύτηκε στίς έφημερίδες τό παρακάτω γράμμα του ήρωα φοιτητή Βασίλη Τσιρώνη:

«ΛΑΜΙΑ, (θάλαμος μελλοθανάτων): Στους φίλους τής Καρδίτσας-Θεσσαλίας.

Σας αφήνω γειά. Αυτός είναι ό δρόμος τής τιμής και του καθήκοντος. Φεύγω περήφανος και ικανοποιημένος γιατί πιστεύω ότι θα συμπληρώσετε ό,τι έγω αφήνω μισό.

Ψηλά τή σημαία του ΚΚΕ

Ζήτω ή 'Ανεξαρτησία!

Ζήτω ή Δημοκρατία!

Σας φιλώ όλους.

9/5/47 Βασίλης Τσιρώνης».

Ένα θαλασσοδαρμένο καράβι άρματωμένο μέ τήν πίστη των ναυτών του που υποδέχονται όρθιοι τήν τρικυμία, άρματωμένο μέ του λαου τό δίκιο διέσχισε τόν άνταριασμένο πορθμό τής Νιάλας ύστερα από μιά άληθινή τιτανομαχία κι άνοιξε πλώρη για τ' άνοιχτά φουρτουνιασμένα πέλαγα. "Άνοιξε πλώρη για τήν άκτή πουναι άλυσωμένη ή λευτεριά.

Οι ναυτες στό κινάστρωμα χαιρετούν κι αναφέρουν.

—Τό πλήρωμα άκλόνητο στίς θέσεις του.

Ό καπετάνιος άτάραχος στό τιμόνι.

—Βίρα! Όλοι άγρυπνούν.

Και τό καράβι σκίζει μ' όρμή τ' άφρισμένα κύματα και τραβάει για τήν ήλιόλουστη άχτή του...

21 Γενάρη 1950.